

Ο ΟΙΚΟΣ ΤΗΣ ΒΑΘΕΝΔΑΛΗΣ,

ΔΙΗΓΗΜΑ.

(Ἡθὴ τοῦ Ἀγγλικῆ λαοῦ.)

Κατὰ Δίκερς.

—

ΚΕΦΑΛ. Α'.

—

Ἐντὸς τῶν ὄρεων τῆς Βεσπμορελάνδης κεῖται, τινὰς ἑκατοντάδας ποδῶν ὑπὲρ τὰ περίξ πεδία, τὸ στόμιον τῆς κοιλάδος Βαθενδάλης. Περιέχει δὲ ἡ κοιλάς οἰκίας, αἵτινες, ὡς ἐκτιμῶσι τὸ ὕψος τοῦτο μικρὸν, ἀναφύχωνται ἀκόμη εἰς ὅλους τοὺς βράχους τοὺς ἐπικρέμαμένους ἐκπτέρωθεν τοῦ στομίου, καὶ εἰς ὅλα τὰ μεταξὺ αὐτῶν κοιλώματα. Ἡ δὲ εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας κειμένα, εἶναι μικρὰ ἀγροικία, ἔχουσα τὴν ὄψιν ἀρχαιοκρανεστάτην,

καὶ τοῦτο εὐλόγως, διότι οἱ τελευταῖοι αὐτῆς διακίτοχοι ἐνητμενίζοντο λέγοντες ὅτι πρὸ πενταχοσίων ἐτῶν ἡ οἰκογένειά των εἶχε σταθερῶς τοῦ μέρους τοῦτου τὴν κυριότητα. Ὁ τὴν κοιλάδα ταύτην διερχόμενος ξένος δύναται ἐκπληττόμενος νὰ ἐρωτήσῃ τί ἐζήτηι πρὸ πενταχοσίων ἐτῶν ὅστις δῆποτε εἰς ἐκεῖνους τὺς ἀποτόμους κρημονύς. Ἀλλὰ τοῦτο θέλει ἐρωτήσαι μόνον ὅστις δὲν γνωρίζει τί συνέβαινε πρὸ πενταχοσίων ἐτῶν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη. Τότε οἱ ἐπίτροποι τῶν ἡγουμένων τοῦ μοναστηρίου Φυρνέσσου, κατεῖχον τὰ εὐφορώτερα τοῦ τόπου χωρία, ἀλλὰ ἀνὰ τέσσαρες ὁμοῦ, ὃν ὁ εἰς ὄφειλε νὰ ἐκστρατεύῃ πάντοτε κατὰ τῶν παρορίων ἐπιδρομῶν. Τότε οἱ βοσκοὶ καὶ ποιμένες τοῦ μοναστηρίου ἔφερον τὰ ποιμνία των εἰς τὰ ὑψηλότερα τῶν ὄρεων μέρη, ὅπου εὗρισκον ἀκόμη νομὴν, διὰ ν' ἀποφεύγωσιν ὅσον τὸ δυνατόν τὴν συνάντησιν τῶν ἐκ Βορρᾶ κατερχομένων ληστῶν. Εἰς τὰ ὑψηλὰ δὲ ὄροπέδια ἐκτὸς τῆς αὐτοφθοῦς χλόης εὗρισκον τὰ ζωντανὰ νὰ τρώγωσι θάμνων πρέμνους καὶ δενδρυλλίων βλαστούς. Λύκοι βεβαίως ὑπῆρχον εἰς τῶν ὄρεων τὰς ἐρήμους ἐκείνας, ἀλλὰ κατ' αὐτῶν ἤγειρον τοίχους ξηρολιθίας ὑψηλῶς ἐπὶ τῶν ὄρεων καὶ ὑψηλότερον πάντοτε, καθ' ὅσον τὰ ἀγρὶα δάση υπεχώρουν εἰς τὴν προϊούσαν καλλιέργειαν τῶν νέων κατοικίων. Ὁ πρῶτος λοιπὸν φέλλ, ὅστις πρὸ πενταχοσίων ἐτῶν ἔκαυχάτο ἐπὶ τῆ ἰδιοκτησίᾳ τοῦ μέρους τοῦτου, ἦν πιθανῶς ποιμὴν τις τοῦ μοναστηρίου, ὅστις, περιτοιχίσας μέρος τοῦ δάσους πρὸς βοσκὴν τῶν ἀρνίων του, καὶ αἰκοδομήσας ἐν τῷ μέσῳ μικρὰν

καλύβην διὰ τὴν κατοικίῃ, ἔγινε διακάτοχος αὐτοῦ κατ' ἀρχάς, μετὰ ταῦτα δὲ ἰδιοκτῆτης, καθὼς τοῦτο πολλάκις συνέβη καὶ ὡς πρὸς τοὺς καταλαβόντας τοὺς κάτω τόπους ἐντὸς τῆς κοιλάδος. Ἀφοῦ δὲ τὰ δάση ἐξέλιπον, ἡ γῆ καλλιεργήθη, καὶ οἱ περίοικοι δὲν ἐνθυμοῦνται, οὐδ' ἡ παράδοσις ἀπομνημονεύει, ἐποχὴν καθ' ἣν οἱ Φέλλαι δὲν ἐγεώργουν ὅπως δῆποτε τοὺς τρεῖς ἀγρούς, οἵτινες κάτωθεν ἐφαίνοντο ὡς τρεῖς πράσινοι κηλίδες παρὰ τὴν χαράδραν δι' ἧς κατήρχετο ὁ ὄρεινός ῥυαξ, ὁ πληρῶν ἐν μίλιον κατωτέρω τὴν δεξιαμενὴν τὴν ἀρδεύουσαν τὸ πεδίον.

Καὶ εἰς τὴν ὄρεινὴν ταύτην φωλεὰν ἠκούοντο μεμψιμοιρίαι κατὰ τῆς δυστυχίας τῶν παρόντων καιρῶν, παραβαλλομένων πρὸς τοὺς ἀρχαίους καλοὺς ἐκείνους, μεμψιμοιρίαι κατ' ἄλλην μὲν διάλεκτον, ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐκφραζόμεναι, ὡς ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσι. Καὶ τῆς οἰκίας ταύτης ἐλέγετο ὅτι ἦσαν ἄλλοτε οἱ κάτοικοι εὐθυμώτεροι, τὰ κοράσια ἐνηθον καὶ ὕψαινον, οἱ νέοι εἶχον ἐργασίαν δι' ὄλου τοῦ ἔτους, καὶ ἡ χώρα παρήγεν ὅσα ἡ οἰκογένεια ἐχρειάζετο. προσθήκη καὶ τῶν προϊόντων τοῦ αἰπολίου καὶ τῆς ἀγέλης. Τότε οὐδεὶς εἶχεν ἀνάγκη ν' ἀπέρχηται εἰς τὰς ἀγοράς, ἢ νὰ δαπανᾷ διὰ τὴν ἀγοράζην, ἀν καὶ μικρὸν ἐμπόριον ἐνίοτε ἦτον οὐχὶ ἀνεπικερδὲς μετὰ τῶν κάτω χωρῶν. Τώρα δὲ . . . ἀλλὰ θέλομεν ἰδῆ ἀμέσως πῶς εἶχον τὰ πράγματα τότε.

Ἡ Κυρία Φέλλαι καὶ ἡ κόρη τῆς Καίτη ἐξύμων μίαν ἡμέραν τοῦ Δεκεμβρίου, καὶ τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἔργον ἀπερρόφα ὄλην τὴν προσηνῆ των, ὅταν τοῦ βουκόλου ὁ ὑπηρέτης εἰσηλθε, καὶ τὸ βλέμμα του ἐξέφραζε συγκίνησιν παρ' αὐτῷ ἀσυνήθη. «Κάποιος ἔρχεται», εἶπεν ὁ Βαχχάου, ὁ περιουσιῶν πραγματευτής. Αἱ γυναῖκες δὲν ἤθελον νὰ τὸν πιστεύσωσι. Εἰς τοιαύτην ὥραν τοῦ ἔτους, πῶς ἦτον δυνατὸν; ἀρῆκαν ὁμῶς τὸ ζύμωμα καὶ ἐπῆγαν πρὸς τὸ παράθυρον. Καὶ τῷ ὄντι ὁ πραγματευτής ἦτον, τὸ δέμα τῶν πραγματειῶν του ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ ἐπιπόνως ἀναβαίνων τὴν πλευρὰν τοῦ ἔτους. Τὸν εἶδαν καθήσαντα παρὰ τὴν σιταποθήκην, καὶ σπογγίσαντα τὸ μέτωπόν του, ἀν καὶ Δεκέμβριος ἦτον ὁ μήν τὸν εἶδαν φορτωθέντα καὶ πάλιν τὸ δέμα του, καὶ τότε αἱ γυναῖκες ἤρχισαν συσκεπτόμεναι περὶ ὑποθέσεώς τινος λίαν σπουδαίας, περὶ ἧς εἶχον τὸν ὀμιλήσουν. Ἄλλ' εἰς τὰ ἀπωκισμένα ταῦτα μέρη οἱ νέοι γίνονται βραδεῖς, καὶ οἱ ἄνθρωποι συνήθιζουσι νὰ σκέπτονται καὶ νὰ ὀμιλῶσι βραδέως διὰ τοῦτο ἡ μικρὰ των συνομιλία δὲν εἶχε λάθει πέρας, ὅταν εἰσηλθεν ὁ πραγματευτής. Αὐτὸς ἐξεναντίας ὀμίλει ταχέως εἶχε νομίσει καλὸν νὰ περιέλθῃ ἀπαξ ἀκόμη τὴν χώραν, ἐπειδὴ ἦτον καλὸς ὁ καιρὸς, — ἡ χιὼν τίς ἔξαιρε πῶσον ἤθελε μῆνει εἰς τὴν γῆν, ὅταν ἤρχετο ἀπαξ, — οἱ κάτοικοι βεβαίως ἀγαριστοῦντο νὰ ἔχωσι νέον τι νὰ φερῶσι τὰ Χριστούγεννα. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἰδοὺ ὅπου ἦλθε. Πότε θὰ ἔλθῃ πάλιν; ὦ! ὅταν ὁ καιρὸς τὸν ἀρῆσῃ νὰ γῆται τὰς πραγματείας τῆς ἀνοίξεως. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐκείνη ἐνόησεν ὅτι ὑπῆρχε τις πρόθεσις εἰς τὴν σπουδὴν καὶ ἦς ἡρωτάτο πότε θέλει

ἔλθῃ πάλιν. Θὰ ἔλθῃ, εἶπεν, ὅταν θέλουν οἱ Φέλλαι, καὶ θὰ φέρῃ ὅ,τι ἐπιθυμοῦν. Νὰ ἔλθῃ λοιπὸν, τῷ εἶπαν, πρὸ τῆς πρώτης Ἀπριλίου καὶ νὰ φέρῃ ἕνα κλάδον ἀνθῶν πορτοκαλλέας, καὶ ἐν λευκὸν σάλιον, καὶ . . .

— Δύω ἄνθη πορτοκαλλέας, εἶπεν ἡ Καίτη.

— Πῶς! δύο νόμφοι! ἀνέκραξεν ὁ Βαχχάου. Θὰ νυμφευθοῦν καὶ αἱ δύο τὴν ἰδίαν ἡμέραν;

Ἄλλ' ἡ Κυρία Φέλλαι τῷ ἐξηγήσεν ὅτι θὰ εἶναι καὶ μία παράνυμφος, καὶ ὅτι ἡ Καίτη ἐπεθύμει νὰ ἐνδυθῆ ἡ φίλη τῆς ἀπαρραλλάκτως ὡς καὶ αὐτή. Ὁ Βαχχάου ἠθέλησε νὰ διίσχυρισθῇ ὅτι αἱ νόμφοι μόναι φοροῦν ἄνθος πορτοκαλλέας, ἀλλ' ἡ Καίτη ἦτον βεβαία ὅτι ἡ φίλη τῆς ἤθελε νὰ ἔχῃ ἐντελῶς τὴν ἰδίαν στολὴν με αὐτήν. Ὁ δὲ πραγματευτής, ἐνθυμηθεὶς ὅτι οὐδεὶς βεβαίως τῶν κατοίκων τῆς περιφερείας μέχρις ἧς ἐφθάνεν ὁ ἤχος τοῦ χωρικοῦ κώδικου δὲν ἦτον πολὺ σοφώτερος, περὶ τὴν ἐθιμοταξίαν ἀπὸ τὰς γυναῖκας αὐτάς, ὑπεσχέθη τὸ ζητούμενον. Ἐπειτα δὲ ἐπώλησε τὰ ἡμίση τῶν περιεχομένων τοῦ δέματός του, ὕλην πρὸς ῥάπτεικην ἐργασίαν δι' ὄλον τὸν χειμῶνα διότι αἱ νόμφοι ἀγαπῶσι νὰ ἔχωσι νέα ἐνδύματα εἰς τὰ ὅρη καθὼς καὶ ἐντὸς τῶν πόλεων, καὶ ἴσως περισσότερον εἰς τὰ ὅρη.

Ὅσακις ὁ νέος λεπτοεργὸς Ραῖβεν ἤρχετο νὰ ἰδῆ τὴν μνηστὴν του, τὴν εὗρισκε ῥάπτουσαν πάντοτε, καὶ περὶ αὐτὴν κἀνὲν δίμιτον παρὰ τὸν, ἢ τολυπάνιον, ἢ ἀκόμη καὶ μετὰ τῶν. Ὅλα αὐτὰ ἦσαν ὠραῖα, καὶ ὁ χειμῶν παρῆλθεν εὐθυμος, ἐκτὸς σπανίων τινῶν καὶ παραδοικῶν νεφελῶν, ὡς ὅτε ἀπαξ ὁ Ραῖβεν παρὰ τὸ σύνθημα δὲν ἐφάνη ἐπὶ τρεῖς ὅλας ἡμέρας, καὶ, ὅταν τέλος ἦλθε, δύο μελαναὶ κηλίδες ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς του διηγοῦντο τὴν ἱστορίαν τῆς ἀπουσίας του, καὶ διατὶ ἤσχυνετο νὰ φανῆ πρὶν παρέλθωσι τῆς κραιπάλης τὰ ἔχνη.

— Ἐμέθυσεν, εἶμαι βεβαία, εἶπε μετὰ ταῦτα ἡ Κυρία Φέλλαι εἰς τὴν Καίτην, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἀδιαφορίας μεθ' ἧς κατὰ δυστυχίαν θεωρεῖται πολλάκις ἡ μέθη μετὰ τῶν χωρικῶν τῆς Ἀγγλίας. Ἐννοῶ διατὶ δὲν ἤθελε νὰ φανῆ.

— Ἀλλὰ δὲν νομίζω νὰ τὸ ἔχῃ συνήθειαν ἀπεκρίθη ἡ Καίτη.

— Ὅχι, συνήθειαν δὲν ἔχει ὅλοι ὁμῶς συμβαίνει ἐνίοτε νὰ παραπίνουν, δις ἢ τρίς τὸν χρόνον, καὶ ἀκόμη σπανιότερα θὰ συμβαίνει, ὅταν ἔλθῃ νὰ κατοικήσῃ μετὰ ἡμᾶς ἐδῶ ἐπάνω.

Ὁ Ραῖβεν, νυμφευόμενος τὴν μοναχοκόρην, ἐμελλε νὰ υἱοθετηθῆ, ὡς τοῦτο ἦτον ἐπόμενον, διότι ὁ Φέλλαι ἦτον γέρον, καὶ μάλιστα παρ' ἡλικίαν τὸν εἶχον ἐξασθενήσει, ὁ βουλευτισμὸς τὸν χειμῶνα, ἡ πολλὴ ἐργασία τὸ θέρος. Ὁ Ραῖβεν ἤθελε βοηθῆ εἰς τὴν οἰκονομίαν τῆς ἀγροικίας, ἤθελεν ἐργασθῆ ὄλην τὴν ξυλουργίαν, καὶ διορθῶσι τὴν καλύβην καὶ τὰ παραρτήματα ἐντὸς καὶ ἐκτὸς, καὶ ὅλα θὰ ἦσαν θαυμάσια μετὰ τὴν χάραν.

Ἡ Μαίρη, ἡ παράνυμφος, ἐφθασεν ἐν καιρῷ διὰ τὴν στολισμὸν μετὰ τῆς πορτοκαλλέας τὸ ἄνθος τὴν χονδρῶδη χωρικήν τῆς καλύπτραν, ἀφ' ἧς ἐφαίνοντο κα-

ταρρέουσαι, επίτηδες διά τήν περίστασιν ταύτην προσραφείσαι, άφθονοι λευκαί τενίαι. Τοῦ Ἀπριλίου εὐκραέστατη ἦτον αὐγή, ὅταν ὅλη ἡ συνοδεία εἰνήσεν ὁμοῦ καταβαίνουσα πρὸς τὸ τρία μίλια ἀπέχον παρεκκλήσιον. Ἡ μήτηρ μόνη ἔμεινεν εἰς τὸν οἶκον, καὶ ὅταν ἐπέστρεψαν, ὁ γέρον Φέλλ τῇ εἶπεν ὅτι ὅλα ἔγιναν ἐν τάξει καὶ λίαν εὐχάριστα, ὅτι ὁ ἱερεὺς ὠμίλησε μὲ πολλὴν εὐμένειαν, καὶ ὅτι τὸ ἀμάξιον τοῦ γείτονος Φλαμίγγου περιέμενεν, ὡς τοῖς εἶχε δοθῆ ἡ ὑπόσχεσις, νὰ μεταφέρει τοὺς νέους εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ἦσαν προσκεκλημένοι νὰ γευθῶσιν. Ὅλα ἦσαν ἐν τάξει, καὶ λίαν εὐχάριστα, καὶ οἱ γέροντες ἐκάθισαν νὰ γευματίσωσι, φοροῦντες τὰ καλὰ τῶν ἐνδύματα, καὶ ἐπαναλαμβάνοντες πολλάκις ὅτι ὅλα ἦσαν ἐντελῶς ἐν τάξει, καὶ λίαν εὐχάριστα. Ἐν πρᾶγμα μόνον, — ἂν τοῦ Βαίθεν τὸ ὄνομα ἦτον Φέλλ! Ἐπειδὴ πρὸ πεντακοσίων ἐτῶν οἱ Φέλλ ἦσαν οἱ κύριοι.

— Ἡ οἰκογένεια, ὅχι ὅμως καὶ τὸ ὄνομα πάντοτε τοῦ Φέλλ, εἶπεν ἡ γυνή. Εἶχε ποτὲ τὴν κατοχὴν καὶ κάποιος Βέλλ. ἔπειτα δὲ ἔμεινεν ὁ τόπος εἰς τὴν οἰκογένειαν ὅπως μόνον ἦτον δυνατόν νὰ μείνῃ, ἀρ' οὐ δὲν εἶχον ἄλλα παιδιὰ ἀπὸ τὴν Καίτην.

— Τῶ ὄντι, ἀληθὲς εἶναι τοῦτο, εἶπε συμφωνῶν ὁ Φέλλ. καὶ ὅλα ἦσαν ἐν τάξει καὶ λίαν εὐχάριστα.

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην τρεῖς κυρίαὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ παρεκκλήσιον, νὰ ἰδοῦν τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖον, ἀρ' οὐ ἡ θέα ἦτον λαμπρὰ ἐπὶ τῆς πεδιάδος, καὶ ἡ θέσις τοιαύτη, ὥστε καὶ ἐνώπιον τῶν τάφων ἐδύνατο κατὰ τὴν γοητευτικὴν ἐσπερινὴν ἐκείνην ὥραν νὰ λησμονήσῃ τις ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ ἀμφοτέρω καὶ θλίψις. Αἱ κυρίαὶ ἔμεινον καθήμεναι ἐπὶ τῶν βαθμίδων μέχρις οὐ ἐξέλιπεν ἀπὸ τῶν συνήφων ἡ τελευταία τῆς δύσεως ἀντανάκλασις, καὶ τὰ ὄρη καθαρὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ διεγράφοντο ἐπὶ οὐρανοῦ πρασίνου, ἀρ' οὐ εἶχον σθεσθῆ τὰ ἔσχατα φῶτα. Καὶ μετὰ ταῦτα κτέθησαν, ἔχουσαι τὴν διάνοιν λαμπρὰν καὶ ἤρεμον ὡς τοὺς λαμπροὺς ἀστέρας οἵτινες ἔρχονται στίλβοντες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν των. Παρὰ τὰς εἰσελθούσας εἰς τῆς ὁδοῦ τὴν πρώτην γωνίαν, καὶ εἰσελθούσας εἰς εὐθείαν δεικνύουσαν εἰς τὸν πρὸς τῶν παραδόξων συνοδείαν. Εἰς τὸ λυκαυγὲς ἐφαίνετο ὡς ἂν ἀνὴρ καὶ γυνὴ ἔφερον μεταξὺ των ἀντικείμενον λίαν βαρὺ, καὶ προυχώρουν πρὸς αὐτὰς μὲ βῆμα βραδύτατον. Μία γυνὴ προῦπορεύετο, καὶ ἐνίσταμένη, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ ἐπρόσμενεν. Ὅταν δ' ἐπλησίωσαν, εἶδαν ὅτι ἦτον νεάνις, φέρουσα εἰς τὴν κόμην ἄνθη πορτοκαλλέας, καὶ εἰς τοὺς ὤμους κατάλευκον σάλιον. ἐκράτει δὲ εἰς τὴν χεῖρα πῖλον ἀνδρῆς, νέον μὲν, ἀλλὰ κεκαλυμμένον ὑπὸ πηλοῦ. Καθαρῶς δὲ ἦδη ἐφαίνετο ὅτι τὸ ἀντικείμενον, ὃ οἱ δύο ἕτεροι ἔφερον οὕτως ἐναγωνίως, ἦτον ἀνὴρ, ἀλλ' ἀνὴρ, ὅστις ὑπὲρ τι καὶ ἄλλο ὁμοιάζε μάλιστα κτήνος. Ἡ μορφή του, ὅταν ἐφαίνετο, ἦτον ἀποτρόπαιος, οἰδαίνουσα, μελανή, ἀνευ ἴχνους λογικοῦ, ἢ αἰσθησεως. Ἄλλ' ἡ κεφαλὴ του ἐκρέματο

τόσον χαμηλὰ, καὶ ἡ μακρὰ μελανὴ κόμη του ἐκυλίστο εἰς τὸν πηλόν, ὥστε τὸ πρόσωπόν του δὲν ἐφαίνετο εὐκόλως. Οἱ πόδες του ἐσύροντο ὀπίσω του, καὶ τὰ νῆα του ἐνδύματα ἦσαν κατεσπιλωμένα.

— Φαίνεται ὡς ἀποπληξία, εἶπεν ἡ γεροντοτέρα τῶν γυναικῶν εἰς τὰς συντρόφους τῆς, καὶ ἐρώτησε τὴν φέρουσαν τὸν πῖλον, ἂν ὁ ἀνὴρ ἦτο προσεβλήθη ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν ταύτην.

— Ὅχι, Κυρία· ἔπιεν ὀλίγον περισσότερον. Ἡ χαράτου εἶναι σήμερον. Τὸ πρῶτ' ἐνυμφεῖθη.

— Ἐνυμφεῖθη τὸ πρῶτ'! Καὶ ἐκείνη εἶναι ἡ σύζυγός του!

— Μάλιστα, κυρία. Ὁ ἄλλος εἶναι ὁ παράνομος. Ἦσαν καρδίαν ἤθελε κινήσει εἰς οἶκτον τῆς δυστυχῆς Καίτης, ὅταν αἱ κυρίαὶ διήλθον ἐμπρὸς τῆς, τὸ ἀγαθόν, ἠλιοκαεὶς πρόσωπον, περικοσμούμενον ὑπὸ ἀνθέων πορτοκαλλέας, σοβαρὸν καὶ ἡσυχον, καὶ αὐτὴ ἐντεινούσα ὅλας τῆς τὰς δυνάμεις, αἰτίνας δὲν ἦσαν μικραὶ, ὅπως κρατῆ τὸν ἐλεεινὸν ἀνδρα τῆς νὰ μὴ κιλύεται εἰς τὸν πηλόν τοῦ δρόμου. Ὁ δὲ ἄλλος νέος ἦτον εὐπρεπῆς τὴν ὄψιν, καλῶς ἐνδεδυμένος, καὶ νέον ἐπενδύτην φορῶν. Αἱ κυρίαὶ ἐστράφησαν, ὡς ἐβάδιζον, καὶ εἶδαν ὅτι δὲν ἐγένετο χωρὶς βοηθείας νὰ προχωρήσῃ ἡ συνοδεία· διὸ ἐπέστρεψεν ἡ γεροντοτέρα, καὶ θέτουσα τὴν χεῖρά τῆς ἐπὶ τοῦ ὤμου τῆς δυστυχῆς νεονύμφου, τῇ εἶπε·

— Τοῦτο δὲν εἶναι ἔργον σου. Δὲν ἔμπορεῖς. Ἄφες τον κατὰ γῆς, ὡς νὰ ὁμιλήσω ἐκεῖ εἰς τὴν ἀγροικίαν. Γνωρίζω τοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖ. Θὰ στείλωσι κἀνενα νὰ τὸν φέρωσιν εἰς τὸν οἶκον.

Ἡ δυστυχῆς Καίτη ὠμίλησε μετὰ πολλῆς ἡρεμίας, λέγουσα ὅτι ἔμπορεῖ νὰ τὸν φέρῃ ὀλίγον μακρύτερα. Ἀλλὰ τὰ χεῖλη τῆς ἔτρεμον ἐλαφρῶς. Ἡ δὲ κυρία ὠμίλησε πρὸς ἕνα νέον βουκόλον, ὅστις ἔτρεψε τὰ μοσχάρια εἰς μίαν μάνδραν, καὶ τῷ εἶπε νὰ βοηθήσῃ νὰ βυθίσωσι τοῦ νυμφίου τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν δεξαμενὴν τὴν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ τὸν φέρωσιν εἰς τὴν ἀγροικίαν.

— Εἶναι μακρὰν ἡ οἰκία σου; ἠρώτησεν ἡ Κυρία τὴν Μαίρην.

— Ἡ ὑψηλοτάτη οἰκία τῆς Βαθινδάλης.

— Ὡ! ποτὲ ἀπόψε δὲν ἔμπορεῖτε νὰ φθάσετε καθὼς προχωρεῖτε.

Οἱ κάτοικοι τῆς ἀγροικίας ὑποσχέθησαν μίαν αἰμαξάν, ἂν ἡ συνοδεία περιέμενεν ὡς νὰ τὴν ζεύξωσι.

— Πῶς ἔγεινε τοῦτο; εἶπεν ἡ κυρία. Δὲν ὑπάρχει κἀνεὶς νὰ διδάξῃ εἰς τὸν ἀνθρώπον τοῦτον καλλιτέρα τὰ χρέη του; Γνωρίζει τὸν ἱερέα;

— Μάλιστα, κυρία, ἀπεκρίθη ἡ Μαίρη, καὶ ἐπρόσθεσεν ἀρελῶς· ἀλλὰ δὲν ὀφείλει ἂν ὁ ἱερεὺς τὸν ὁμιλήσῃ τώρα, διότι δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὸν ἐννοήσῃ.

— Βεβαίως ὄχι, ἀπεκρίθη ἡ κυρία. Ἀλλὰ αὐριον θὰ τὸ συναισθάνεται ἀνεκτὰ ἀκόμη, καὶ τότε, ἐλπίζω, κάποιος τὸν ὅποιον σέβεται νὰ τὸν ὁμιλήσῃ μὲ τρόπον ὥστε νὰ τὸ ἐνθυμηθῇ.

— Φαντασθῆτε, ἔλεγε πρὸς τοὺς συντρόφους τῆς ἐν τῷ διαίχοντο διὰ τῆς δεξαμενῆς, ὅπου ἀναισθητῶν ὁ νυμφίος ἐνεδάπτει τὴν κεφαλὴν ἐμπρὸς φαντα-

σθῆτες! αὐτὸ τὸ ἐλεεινὸν ὃν ὑπεσχέθη σήμερον τὸ πρῶτ' ἀκόμη ἢ δυστυχῆς ἐκείνη κόρη νὰ ἀγαπᾷ καὶ νὰ ὑπακούῃ! Ποῖον προοίμιον τῆς ἀγάπης των!

Ὁ Φέλλ καὶ ἡ γυνὴ του δὲν περιέμενον ἐνωρὶς τοὺς νυμφίους. Ἀλλὰ ἡ ὥρα εἶχε παρέλθῃ πολὺ περισσότερον ἀφ' ὅ,τι προσέβλεπον, καὶ ἀκόμη οὐδεμίαν εἰδησίαν περὶ αὐτῶν. Ὅταν δὲ τέλος ἐφάνησαν εἰς τὸ σκάτος, τὰ τρία νέφροντα μέλη τῆς συνοδείας ἦσαν καταπεποιημένα ὑπὸ τοῦ καμιάτου. Ἡ ἀνοδὸς ἦτον φοικτὴ, διότι ὁ Ραίβεν δὲν εἶχε ἀρχίσει νὰ συνέρχεται.

Πολλοὶ ἠθικαὶ δεινολογίαι δὲν ἐσπαταλήθησαν ἐπὶ τῆς περιστάσεως τούτης, διότι ἡ ἀδιαφορία ἦτις δυσχερῶς ἐξέπληξε τὰς κυρίας, ἦτον ὁ σχεδὸν κοινὸς τοῦ σκέπτεσθαι τρόπος λαοῦ ἠθισμένου εἰς τὴν ἀκρασίαν. Ἡ Κυρία Φέλλ εἶπεν ὅτι ἦτον θυμωμένη, ὅτι ἦτον φρωτῖὰ ἐναντίον του, καὶ ἔπειτα ἐνεδύθη τὰ νυκτικὰ της, διὰ νὰ καθήσῃ μὲ τὴν κόρην της, διότι ὁ Ραίβεν ἦτον ἀκόμη εἰς κάρωσιν, καὶ ἔπρεπε νὰ διανυκτερεύσουν πλησίον του. Ἡ Κυρία Φέλλ ἔλεγε προσέτι συνεχῶς, ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπεν, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνδρες ἐνίοτε παραπίνουσιν, ὅτι ὅμως θὰ τῷ συμβαίνει σπανιότερον τοῦτο, ἀφ' ὅτου ἦλθε νὰ κατοικήσῃ ἐδῶ ἐπάνω. Ἐστρέφοντο δὲ πάντοτε εἰς τὴν κεφαλὴν της οἱ λόγοι τοῦ ἀνδρός της, ὅστις τῇ εἶχεν εἰπῆ ὅτι ὅλα ἦσαν ἐν τάξει καὶ λίαν εὐχάριστα, καὶ περὶ τὰ ἐξημερώματα, ὅταν ἡ κόρη της τὴν κατέπεισε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν κλίνην της, ἀπεκοιμήθη ἔχουσα τὰς λέξεις αὐτὰς εἰς τὰ ὠτά της, ἐν ᾧ ἡ δυστυχῆς Καίτη ψύχος εἰς ὅλα της τὰ μέλη παγετῶδες αἰσθανομένη, τὴν καρδίαν ἀλγοῦσα, καὶ καταβεβλημένη ὑπὸ τοῦ καμιάτου, μόλις κατὰ πρῶτον κατώρθωσε νὰ ἐκραγῇ εἰς δάκρυα.

Ὅταν δὲ περὶ τὴν δαίτην τῆς ἐπαύριον ὁ σύζυγός της ἐκάθητο κεφαλαλγῶν παρὰ τὴν ἐστίαν, ἡ θέα τῶν ἐρυθρῶν ὀφθαλμῶν της τὸν ἔφερον εἰς συγκίνησιν. Ἐννοεῖται ὅτι ἐκήρυξεν, ὡς οἱ μέθυσοι κηρύττουσι πάντοτε, ὅτι τὸ τοιοῦτον ἄλλοτε δὲν θέλει συμβῆῖ ἐννοεῖται ὅτι, ὡς ὅλοι οἱ μέθυσοι πάντοτε, ἀπέδωκεν εἰς ἄλλους τὸ σφάλμα: ἐννοεῖται ὅτι εἶπεν, ὡς λέγουσιν οἱ μέθυσοι πάντοτε, ὅτι τοῦτο δὲν ἦτον συνήθειά του, ἀλλὰ ἔκτακτος μόνον περίστασις, ἀπαξ συμβῆσα, καὶ μὴ μέλλουσα ποτὲ νὰ συμβῆῖ πλέον· καὶ ἐννοεῖται ὅτι ἡ γυνὴ του τὸν ἐπίστευσεν, ὡς πάντοτε πιστεύουσιν αἱ νέαι γυναῖκες.

Ἐπὶ τινα καιρὸν ταῦτα πάντα ἐφαίνοντο ἀληθῆστατα, καὶ εὐθύμως ἦτον ὁ οἶκος. Κατὰ τὰς καλὰς ἡμέρας τοῦ ἔαρος αἱ ἐργασίαι τῶν ἀγρῶν ἦσαν ἀφθονώταται, καὶ μόλις ἐπῆρχον εἰς αὐτὰς πενθερὸς καὶ γαμβρός. Τότων δ' ἐπισκευῶν εἶχον ἀνάγκη αἱ θύραι καὶ τὰ παράθυρα, αἱ θέσεις καὶ αἱ ἀποθήκαι, αἱ τράπεζαι καὶ τὰ ἐργαλεῖα, ὥστε ὅλαι αἱ βροχεραὶ ἡμέραι ἐπὶ ἑξ μῆνας δὲν ἐφθασαν διὰ τὰς ἐργασίας τοῦ Ραίβεν. Καθ' ὅλον δὲ τοῦτο τὸ διάστημα δὲν ἐμέθυσεν εἰμῆ τις, ἀπαξ μὲν ὅταν ἦτον ὁ καιρὸς θυελλώδης, καὶ ὁ Ραίβεν ἐκάθησεν ὅλην τὴν ἡμέραν ψηφόμενος ἐμπρὸς τοῦ πύλου τῆς ἐστίας, καὶ ἀπὸ τὴν θυελλῶν διωχθέντες ἦλθαν καὶ ὁ γεωργὸς καὶ ὁ βουκόλος, καὶ ἐκάθησαν ἐκεῖ κατακλιμένοι ὅλην τὴν ἡμέραν,

ἔως οὗ ἐνούσταζεν ὅλη ἡ οἰκὸγένεια. Τότε ὁ Ραίβεν ἐμακρύνθη ἐπὶ δύο ὥρας, καὶ ὅταν τὸ ἐσπέρας ἦλθεν ἀπὸ τὴν σιταποθήκην νὰ δειπνήσῃ, ἡ κατάστασις του δὲν ἦτον παντάπασιν κατάστασις νέφροντος. Ἄλλοτε δὲ πάλιν τῷ συνέβη τοῦτο ὅταν, τὸν Ὀκτώβριον, εἶχεν ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἀγορὰν, νὰ πωλήσῃ κριθίν. Καθ' ὅλον δὲ τὸν ἄλλον καιρὸν ἦτον ἐργατικὸς, ἀγαθὸς πρὸς τοὺς γέροντας, καὶ ἀγαπῶν τὴν γυναῖκά του, ὥστε ἀληθῶς ἐδικαιολόγει τὸν λόγον τοῦ γέροντος Φέλλ, κηρύττοντος συνεχῶς ὅτι τώρα ὅλα ἦσαν ἐν τάξει, καὶ λίαν εὐχάριστα.

Ὁ χειμὼν ἦτον ἡ ὥρα τῆς δοκιμασίας· ἐνίοτε ἡ χιὼν ἐθαπτε τοὺς κατοίκους τῆς οἰκίας τῆς Βαθενδάλης. Ἄλλοτε ὁ καιρὸς ἦτον τόσο κακὸς, ὥστε οὐδεμίαν ἐργασίαν ἦτον δυνατὴ εἰς τοὺς ἀγρούς. Οἱ ἄνδρες ἐβαρύνοντο καθήμενοι ὅλας τὰς ὥρας περὶ τὸ πῦρ τῆς ἐστίας, καὶ ἀκούοντες τὸν ἄνεμον συρίζοντα καὶ πλαταρίζουσαν τὴν βροχὴν, καὶ αἱ γυναῖκες ἐβαρύνοντο ἀκόμη περισσοτέρου τὴν διηνεκὴ τῶν ἀνδρῶν παρουσίαν. Βιβλία δὲν ὑπῆρχον, οὐδ' εἶχε κανεὶς κατὰ νοῦν τὴν ἀνάγνωσιν. Εἰς τοὺς τοίχους ἐκρέμαντο τινὲς γελοιογραφίαι τοῦ Πάπα καὶ τοῦ Βοναπάρτη, καὶ μία εἰκὼν Γεωργίου τοῦ Γ', καὶ εἰς αὐτὰς περιερίζοντο ὅλαι τῆς οἰκίας αἱ διανοητικαὶ διακρύσεις, ἂν ἐξαίρεσωμεν ἓνα τετράστιχον ὕμνον, ὃν ἡ Καίτη εἶχε κενθήσει ὅταν ἦτον μικρά. Ὁ Ραίβεν συνεχῶς ἐπήγαινε εἰς τὴν σιταποθήκην, ἐνίοτε ἐπὶ προφάσει νὰ ἐργασθῇ. Ἀλλὰ ὁ πρίων καὶ ὁ σκέπαρὸς του ἠκούοντο σπανίως καὶ πάντοτε σπανιώτερον καὶ ἀντὶ εὐθύμως νὰ ἐρχεται εἰς τὸ δειπνον, πολλὰκις ἔμενε εἰς τὴν ἀποθήκην, κεκυφώς, διὰ νὰ μὴ φαίνεται τοῦ βήματός του τὸ ἀσταθές, καὶ ὠμίλει μὲ τρόπον δυσχερῆστον πρὸς τὸν Φέλλ, καὶ μὲ θυμὸν πρὸς τὴν Καίτην.

Ἀλλὰ ποτὲ καλλήτερα δὲν ἐφέσθη, ποτὲ δὲν ἦτον ἐργατικώτερος, βοηθητικώτερος, προθυμώτερος καὶ ἐγκρατέστερος ἢ κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ Φέλλ ἠσθένητε καὶ ἀπέθανε, κατὰ τὸν πρῶτον δηλαδὴ μῆνα τοῦ ἔαρος, κατὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἡ Καίτη ἦτον λεχώ. Ἡ Κυρία Φέλλ ἔλεγε ὅτι ὁ Ραίβεν ἦτον ἐνταυτῷ ὡς υἱὸς καὶ ὡς κόρη, καὶ ὡς ἰατρὸς ἀκόμη καὶ ὡς τροφὸς εἰς τὴν περίστασιν ταύτην· καὶ ὁ πενθερὸς του ἀπέθανεν εὐλογῶν αὐτὸν, καὶ εὐχόμενος αὐτῷ νὰ φροντίξῃ τὴν ἀγροικίαν, καὶ νὰ εὐδαιμονῇ ἐν αὐτῇ, διότι εἶχε μείνει ἐπὶ πεντακόσια ἔτη εἰς τὴν οἰκογένειαν.

Ἀφ' οὗ δ' ἐτάφη ὁ γέρον, καὶ ἐβλάστησαν τὰ γεννήματα, καὶ ἠγέρθη ἡ Καίτη, ὁ Ραίβεν οὐ μόνον ἐγενετο ἀδρανέστερος, ἀλλ' ἐφαίνετο ὡς νομιζῶν ὅτι τῷ ἀφείλετο πῶς ἀποζημίωσις διὰ τὴν ἐπ' ἐσχάτοις καλὴν του διαγωγὴν. Τινὲς ἐπισκευαὶ εἶχον μείνει εἰσέτι, καὶ ἡ Κ. Φέλλ ἐπεθύμει νὰ μὴ ἀναβληθῶσι περαιτέρω. Ἀλλ' εἰς τοῦτο ἐπιμένουσα, ἀνεκάλυψεν αἰφνης ὅτι ὁ Ραίβεν εἶχε πωλήσει τὰ ἐργαλεῖά του. Πωλήσει τὰ ἐργαλεῖά του! — Ναί· τί νὰ κέρμη; δὲν εἶχον ὅλοι εἶπει ὅτι ἦτον ἀνάγκη ν' ἀλλάξουν τὴν γεωργικὴν ἀγελάδα, καὶ ν' ἀγοράσουν νέον βοῦν ἀροτῆρα; Πῶς ἄλλως ἦθελε πληρώσει τὴν διαφοράν;

διαρκῶς κἀνὲν κακὸν ἀποτέλεσμα, ἐξηκολούθησε νὰ ὀμιλῇ καὶ εἰς τὸν ὕπνον του, καὶ ἡ μήτηρ του παρεκάλει τὸν θεὸν νὰ σιωπήσῃ τὸ παιδίον, καὶ νὰ γίνῃ πάλιν ὡς πρὶν. Καὶ τῷ ὄντι ἐσιώπησε μέχρι τέλους, ἀλλ' ὡς πρὶν ποτὲ πλέον δὲν ἔγινε. Ἀφ' οὗ ἐράνη ὅτι ἀνέλαθεν, ἐπρόφερε μίαν γλυκεῖαν λέξιν μετὰ τὴν ἄλλην, βραδυτάτα, καὶ τοῦτο πολλάς ἐξομαδάς, πολλοὺς μῆνας κατὰ συνέθειαν, μέχρι οὗ τέλος κατέληξε βωδὸς καὶ εὐήθης.

Ὁ πατὴρ του δὲν ἐστερεῖτο καρδίας καὶ συνειδήσεως, καὶ τὸ συμβᾶν τοῦτο τὸν συνεκίνησε τόσο βραδέως, ὥστε ἀπεφάσισεν ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης νὰ πολεμήσῃ τὸ πάθος του. Ἐπὶ τινὰς μῆνας δὲν κατέβη διόλου εἰς τὴν κοιλάδα, ἐκτὸς διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, θέλων ν' ἀποφύγῃ πᾶσαν ἀφορμὴν πειρασμοῦ. Ἐπὶ τινὰ καιρὸν ἐπάσχε δεινῶς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, καὶ ἡ Καίτη ἤρχετο νὰ ἐλάμβανεν ὁ θεὸς διὰ μιᾶς τὸ παιδίον, διότι ἐφωβεῖτο ὅτι ποτὲ ὁ σύζυγός της δὲν θὰ συνήρχετο, ἔχων πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ θέαμα τοῦτο. Ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ προτείνῃ μεταβολὴν τινὰ περὶ τὸν βίον ἢ τὰς διασκέδασεις των, φοβουμένη τ' ἀποτελέσματα. Πᾶσαν προσπάθειαν κατέβαλεν ὅπως φέρῃ εὐθυμίαν εἰς τὴν οἰκίαν. Ἀλλὰ λαμπρὰ ἡμέρα δι' αὐτὴν ὑπῆρξε πρὸ πάντων ὅταν ὁ Βακχάου, εἰς τὴν ἐκρινὴν του περιοδεῖαν ἦλθε μὲ τὸ δέμα του ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων προήγαγε προκηρύξεις τινὰς ἐντύπους περὶ συνελύσεως τῆς ἐταιρίας τῆς Ἐγκρατείας, ἧτις ἐμελλε νὰ συγκροτηθῇ εἰς μίαν τῶν παρακειμένων κοιλάδων. Ἡ ἀπόπειρα ὑπὲρ τῆς ἐγκρατείας εἶχε τέλος φθάσει μέχρι τῶν ἀπωκισμένων τούτων κοιλάδων, ὅπου ἦτον ἀναγκαιοτάτη. Τόσον δὲ ἦτον ὁ βίος μονήρης εἰς τὸν ὑψηλὸν οἶκον τῆς Βαθνδάλης, ὥστε οἱ κάτοικοι αὐτοῦ οὐδὲ κἄν εἶχον ποτὲ ἀκούσει περὶ τῆς ἐταιρίας τῆς ἐγκρατείας. Ἡ δὲ ὁμῶς ἄλλο δὲν ἤκουον, διότι ὁ Βακχάου ἐπώλησε πλῆθος ταινιῶν καὶ ποικίλων ὑφασμάτων εἰς μέλη τῆς ἐταιρίας, μέλλοντα νὰ παρευρεθῶσιν εἰς τὴν ἐορτήν. ὅταν δὲ ὁ πραγματευτὴς ὠμίλησε περὶ παρατάξεων, καὶ περὶ μουσικῆς, καὶ περὶ δημοσίων τεῖποσιῶν, καὶ περὶ δημηγοριῶν καὶ χειροκροτήσεων, μετὰ πολλοῦ γέλωτος καὶ ἐνίοτε καὶ μετὰ χορῶν, ἡ ἐστίασεν ἐπὶ τῶν ὀρέων, ἡ Καίτη ὑπερεχάρη διὰ τὴν εἶδησιν ταύτην. Ἐκεῖ ὁ σύζυγός της θὰ εὗρισκε μεταβολὴν, καὶ συναναστροφὴν καὶ διασκέδασιν, οὐχὶ μόνον ἀκίνδυνον, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας συντελοῦσαν εἰς τὸ νὰ μακρύνῃ τὸν κίνδυνον. Ὁ δὲ Ραῖβεν ἦτον εἰς τοῦτο τοσοῦτον πρόθυμος, ὥστε ὅλος ὁ οἶκος, ὁ γεωργός, ὁ βουκόλος καὶ οἱ λοιποὶ, πανηγύρισαν αὐτὴν τὴν ἡμέραν. Τὸ πρόγευμα παρετέθη πρῶτ', καὶ μετὰ ταῦτα ἡ οἰκία ἐκλείσθη, καὶ πατὴρ καὶ μήτηρ, φέροντες τὰ παιδιά, κατῆλθον εἰς τὴν κοιλάδα. Μετὰ πρῶτον δὲ δειλὴν, ὅλη ἡ συνοδεία ἐπέστρεψε, τακτικῶς ἐγγεγραμμένη εἰς τὴν ὑδροποτικὴν ἐταιρίαν.

Ἡ περίστασις αὕτη μεγάλην ἐπέφερε μεταβολὴν εἰς τοῦ Ραῖβεν τὸν βίον. τοῦ λοιποῦ ἐδύνατο πάλιν νὰ καταβαίνει πρὸς τοὺς ἀρχαίους γνωρίμους του, διό-

τι ἐθεώρει ἐαυτὸν ἀσφαλῆ· καὶ ἡ Καίτη ἐδύνατο νὰ τὸν προτρέπῃ νὰ καταβαίνει, μὴ ἔχουσα φόβον περὶ τοῦ πῶς θέλει ἐπιστρέφει, διότι καὶ ἐκεῖνη ἐφρόνει ὅτι παρῆλθεν ὁ κίνδυνος. Ἀλλ' ἀμφοτέροι ἠπατώοντο ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐπιρροῆς τῆς ἐνὸρκου ὑποσχέσεως.

Ἡ ἐνορκος ὑπόσχεσις ἦτον χρήσιμος, διότι ἐμάκρυνε τὸν οἶνον ἀπὸ τὴν οἰκίαν, καὶ ἐκαθάριζεν αὐτὴν ἀπὸ τὴν δυσωδίαν, ἀπὸ τὴν ἐξιν καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἰδέαν τῆς οἰνοποσίας. Χρήσιμος ἦτον, διότι ἐδίδεν ἀφορμὴν εὐλόγου ἀνήσεως, ὅταν ἀγοραστὴς ἢ πωλητὴς κἀτω ἐν τῇ κοιλάδι ἐπρότεινε νὰ σφραγισθῇ συνάλλαγμα τι διὰ πόσεως. Χρήσιμος, διότι καὶ τὴν γνῶσιν αὐτὴν τῆς οἰνοποσίας ἐμάκρυνε ἀπὸ τὴν ἐπομένην γενεάν ἐν τῇ οἰκίᾳ· χρήσιμος, διότι συνίστα ὅπως δῆποτε τὸν ὑποσχεθέντα παρὰ τοῖς γείτοσί του καὶ παρὰ τῷ ἱερεῖ. Ἀλλ' ἦτον πάντοτε, ἦτον ἀσφαλῶς χρήσιμος ἐναντίον παντὸς πειρασμοῦ; Εἶχεν ἐνέργειαν μαγικὴν καὶ ὅταν ἄνθρωπος ἀσθενῆς, — ἀσθενῆς κατὰ τὴν ὑγείαν, ἀσθενῆς πρὸς τὰς ἀρχαίας του σχέσεις, ἀσθενῆς ὡς πρὸς τὴν ὑπόληψιν ἐαυτοῦ, — εὗρισκετο μετὰ τῶν ἀρχαίων συντρόφων, καὶ τοῦ οἰνοπνεύματος οἱ ἄτμοι τῷ περιεχύνοντο πανταχόθεν, ἐκαθαίροντες τὸν νοῦν του, πρὶν ἔτι διέλθῃ ῥανίς διὰ τῶν χειλέων του; Ὁ Ραῖβεν ἐδιδάχθη, ὡς τόσοι ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ εἶχον μάθει, ὅτι ἡ αὐτοκαλείνωσις εἶναι ἄλλον δύσκολον, καὶ δὲν κατορθοῦται διὰ μιᾶς οὐδὲ δι' ἐνὸς ἀπλοῦ ὄρκου, καὶ ὅτι ἡ ἠθικὴ μεταρρύθμισις πρέπει νὰ εἶναι οὐχὶ στιγμικία, ἀλλὰ βαθύτερον νὰ εἰσχωρήσῃ καὶ ὑψηλότερον ν' ἀναβῇ, πρὶν δι' ὄρκου δεθῇ. Ἡ, ἂν ποιούτη συμβῆ μεταρρύθμισις, ὁ ὄρκος εἶναι περιττός. Ἄν δέ τις δὲν ἔχῃ τὴν δύναμιν τοῦ νὰ συνέχῃ ἐαυτὸν, ὁ ὄρκος θέλει εἶσθαι παγίς πρὸς αὐτὸν, καὶ θέλει τὸν ρίψῃ εἰς δύο ἀμαρτίας ἀντὶ μιᾶς. Ὁρκος ἐγκρατείας εἶναι ἐξαιρετικὸν πρᾶγμα διὰ τοὺς ἠθικῶς ἰσχυρούς· πρὸς τοὺς ἀδυνάτους ὁμῶς μένει ἀμφίβολον πάντοτε ἂν θέλῃ χρησιμεύσει εἰς σωτηρίαν ἢ εἰς παγίδα. Ἄν ἐμπιστεύωνται εἰς αὐτὸν καὶ μόνον, πιθανῶς ἀποβαίνει παγίς, καὶ τοῦτο συνέβη καὶ πρὸς τὸν δυστυχεῖ Ραῖβεν. Ἀφ' οὗ ἀνεχώρησε μὲν ὁ ῥήτωρ τῆς ἐταιρίας, καὶ ἡ τελετὴ ἐτελείωσε, καὶ ἀπεκομίσθησαν αἱ σημαῖαι, καὶ ἐσβέθη ὁ ἐνθουσιασμός, ἐξηκολούθουν πάντα αἱ καταβάσεις πρὸς τοὺς ἀρχαίους συντρόφους ἄνευ φόβου καὶ ἄνευ ἰδιαιτέρως προνοίας, αἱ περιστάσεις ἤρχισαν ὑπερισχύουσαι τοῦ ὄρκου, ὅταν αὐτὸς ἐπαυσε ν' ὦν νεαρός καὶ ἀκμαῖος· χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ ἤξευρῃ πῶς τοῦτο συνέβη, αἴφνης εὗρέθη, ὡς ἔλεγον οἱ γείτονες, πτωχὸς. Τὰ αἰσθητήριά του ἠνεώθησαν καὶ πάλιν εἰς τὴν ἀρχαίαν τρυφήν, οἱ ἐπτὰ δαίμονες τῆς οἰνοποσίας εἰσώρμησαν αὐτὸς εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ὁ ἄθλιος ἀμαρτωλὸς ἐδυσθίσθη εἰς κατὰστασις τῆς πρὶν χειροτέραν.

Πολὺ χειροτέραν, διότι ἤδη ἀπώλεσε καὶ τὸ πρὸς ἐαυτὸν εὐδαιμόνιον. Περὶ τὸν νὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὰ ἀμέσως ἐπόμενα ἔτη, εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν ὑποθηκῶν, εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν ποιμνίων, εἰς τὴν σπατάλην τῶν ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ταῖς ἀποθήκαις, εἰς τὰς ἀνελλείπεις νόσους καὶ κακουχίας, καὶ εἰς τὴν μεμφίμορον

διάβειν τοῦ προταίτιου ὄλων τούτων τῶν δυστυχιῶν.

Τετέλεσται πλέον πᾶσα χαρὰ καὶ πᾶσα εὐθυμία! Τετέλεσται πᾶς λόγος πρὸς τὰ παιδιά περὶ χορῶν καὶ ἑορτῶν εἰς τὸ μέλλον! Καὶ τόσαι ὀλίγαι ἀγοραὶ ἐγίνοντο πλέον παρὰ τοῦ Βακχάου, ὥστε καὶ αὐτοῦ ἔπαυσαν αἱ ἐπισκέψεις, καὶ ἡ οἰκογένεια ὅλη ἔμενε σχεδὸν βακενδυτίς. Καὶ ἐπομένως ἔπαυσαν δι' ὅλους καὶ αἱ ἐπισκέψεις τῆς ἐκκλησίας! Ὅταν ὁ ἀνεμος ἔπνευεν ὥστε νὰ φέρῃ ἐπάνω εἰς τὸν οἶκον τὸν ἦχον τοῦ κώδωνος τοῦ παρεκκλησίου, ἡ Καίτη τὸν ἤκουε μετ' εὐχαριστήσεως, ἀν καὶ δὲν τὴν προσεκάλει πλέον ν' ἀκούσῃ τὰς παρηγόρους ἐπαγγελίας. Ὁ ἦχος οὗτος ἀνεζωογονεῖ εἰς τὴν ψυχὴν τῆς αὐτᾶς· ἀλλ' εἰς τί τὴν ἐλπιόμενον ἤδη; Μία περίστασις, φοβερὰ δι' αὐτὴν, τὴν ἐδείξεν αἰφνηδῶς πῶς πρέπει νὰ φρονῇ περὶ αὐτῶν. Ἡ μεγαλύτερα θυγάτηρ ἐκράτει μίαν ἡμέραν εἰς τὰ γόνατά της τὴν κεφαλὴν τοῦ εὐήθους τῆς ἀδελφοῦ, ἐν ᾧ τὰ μικρότερα ἔπαιζον. Τὸ πάσχον παιδίον ἔφερε τὴν κεφαλὴν του πλησιέστερον εἰς τὴν ἀδελφὴν του.

— Δάνη μου, εἶπεν αὐτῇ. Σὺ, δυστυχῆ, δὲν ἠμπορεῖς νὰ παίζῃς καὶ νὰ χαίρῃσαι καθὼς οἱ ἄλλοι. Ἐγὼ ὅμως πάντοτε θὰ σὲ ἀγαπῶ καὶ θὰ σὲ φροντίζω, δυστυχῆ Δάνη!

Ὁ μικρὸς Βίλλης ἤκουσε τοῦτο, καὶ ἔπαυσε παίζων. Μετὰ μίαν δὲ στιγμὴν τὸ πρόσωπόν του ἐφλεγεν, οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἐσπινθηροβόλου, ἐκτύπησε τὰς χεῖρας, καὶ ἀκόμη μὲ τὸν πόδα ἐκτύπησε τὴν γῆν, ἀνακραζῶν.

— Μῆτερ, αὐτὸ δὲν ἦτον καλόν! Διὰ τί ὁ Θεὸς δὲν ἔκαμεν τὸν Δάνην ὡσάν τοὺς ἄλλους;

Ἡ μήτηρ ὑπὸ πανικοῦ τρόμου κυριευθεῖσα, ἔθεσε τὴν χεῖρά της εἰς τὸ στόμα του· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτον ἀπόκρισις εἰς ὅ,τι ἠρώτα. Ἐστοχάζετο δὲ ὅτι πρέπει ἡ ἰδίᾳ κακὸς νὰ εἶναι ἄνθρωπος, ὥστε τέκνον τῆς νὰ ἐρωτήσῃ τοιαύτην ἐρώτησιν. Δὲν ἦτον σύνθηρος εἰς αὐτὴν νὰ κλαίῃ· τότε ὅμως ἐκλάυσε πικρῶς, διότι ἀνεπόλησε τὴν ἀρχαίαν ἐπαγγελίαν τῆς σπορᾶς καὶ τοῦ θερισμοῦ· ἀλλ' ἡ ἐπαγγελία καὶ ἐδῶ δὲν ἐπηλήθευσε, διότι οἱ ὄροι ὑφ' οὓς ἐδόθη δὲν ἐτηρήθησαν. Ἡ ἐλπίς συνετρίβη διὰ συγκρούσεως μετὰ τῶν μεγάλων φυσικῶν νόμων, ὑφ' οὓς μόνον δύναται πᾶσα ἐπαγγελία νὰ πληρωθῇ. Ἀλλὰ πῶς νὰ ἐξηγηθῶσιν εἰς τὸν Βίλλην αὐτά; Πῶς νὰ μάθῃ αὐτὸς ὅτι ὁ οὐράνιος πατὴρ ἐποίησε τὸν Δάνην εὐγενὲς πλάσμα ὡς εἶτι καὶ ἄλλο, ὅτι δὲ ὁ ἴδιος πατὴρ του τὸν κατέστησεν οὕτως εὐήθης;

Ὅταν δὲ εἰσῆλθεν ὁ Ραίβεν, εἶδε καὶ ἐνόησε τὴν κατάστασιν τῆς γυναικὸς του. Συνέπεσε δὲ νὰ εἶναι πρῶτος διατεθειμένος, ὥστε ἡ Καίτη ἐτόλμησε νὰ τῷ διηγηθῇ πᾶσαν προήρχετο ἡ θλίψις καὶ ἡ φρίκη της. Ἐπὶ τινὰ καιρὸν ἔμεινεν αὐτὸς ἀφωνός· ἔπειτα δὲ ἤρχισε λέγων ὅτι πικρῶς ἐπιμωρεῖτο δι' ὅ,τι τῷ συνέβη χωρὶς νὰ εἶναι συνήθειά του, ἀλλ' ὅτι ὠρκίζετο τοῦ λοιποῦ.

— Μὴ, μὴ! . . . μὴ ὄρον! εἶπεν ἡ γυνὴ του ἐτιμωρεῖται. Περιβαλοῦσα δὲ τὸν τράχηλόν του μετὰ τὴν ἀγάλλην της, τῷ ἐψιθύρισε εἰς τὸ οὖς.

— Δὲν τολμῶ νὰ σ' ἀκούσω πλέον νὰ ὀρκισθῆς. Ἡξέυρεις ποσάκις . . . ἡξέυρεις ὅτι καλλήτερον θὰ ἦτον ἂν δὲν εἶγες ὀρκισθῆ. Δὲν τολμῶ ν' ἀκούσω ὅτι ὀρκίζεσαι πλέον.

Καὶ ἔπειτα ἀρήσασά τον ἀπὸ τὴν ἀγάλλην της, ἐκάλεσε πρὸς αὐτὸν τὸν Βίλλην. Ὁ δὲ Ραίβεν, λαβὼν τὸ πεφοβισμένον παιδίον μετὰ τῶν γονάτων του, τὸ ἤτένισε κατὰ πρόσωπον, καὶ τῷ εἶπε·

— Βίλλη, δὲν πρέπει νὰ λέγῃς ὅτι ὁ Θεὸς ἔκαμε τὸν Δάνην εὐήθην. Ὁ Θεὸς εἶναι καλὸς, ἐγὼ εἶμαι κακός. Ἐγὼ ἔκαμα εὐήθην τὸν Δάνην.

Ἡ ἐκπληξίς μεθ' ἧς ὁ Βίλλης ἤκουσε τὰς λέξεις ταύτας, κατέβαλεν ἐντελῶς τὴν μητέρα του. Ἀναβάσα δὲ δραμαίως τὴν κλίμακα, ἐβρίβη εἰς τὴν κλίβην της, καὶ πολλὴν ὥραν ἤκούσθη ὀλοφυρομένη, ὡς ἂν ἐμελλε νὰ διαρραγῇ ἡ καρδία της.

— Πάτερ, εἶπεν ὁ Βίλλης, δειλῶς, ἀλλὰ περιέργως. Σὺ ἔκαμες καὶ τὴν μητέρα νὰ κλαίῃ;

— Ναί, Βίλλη, ἐγώ. Ὅλ' αὐτά, ἐγὼ τὰ ἔκαμα.

— Λοιπὸν μὲ φρίνεται πῶς εἶσαι πολὺ κακός.

— Ναί εἶμαι, πολὺ κακός εἶμαι. Πρόσεξε νὰ μὴ γίνῃς καὶ σύ. Πρόσεξε ποτὲ νὰ μὴ εἶσαι κακός.

— Ναί, θὰ προσέξω. Δὲν ἠμπορῶ νὰ βλέπω τὴν μητέρα νὰ κλαίῃ.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ἡ Καίτη κατέβαλλε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως ἀναχατίσῃ τὸν προφανῶς ἐπικείμενον ὄλεθρον. Ἡ μεγίστη της ἐπιτυχία ἦν ἡ ἀνατροπὴ ἢ κατῶρθου νὰ διδῇ εἰς τὴν πρωτότοκον θυγατέρα της, τὴν μικρὰν Μαίρην. Τότε ἦτον περίπου δωδεκαετής, καὶ ὅμως δραστηριωτάτη καὶ χρησιμωτάτη ἐντὸς τῆς οἰκίας. Χωρὶς αὐτῆς θὰ τοῖς ἦτον σχεδὸν ἀδύνατον νὰ διατηρήσωσι τὴν τελευταίαν ἀγελάδα ἣτις τοῖς ἔμενε, καὶ πολλάκις αὐτῆς αἱ φροντίδες ἀφῆνον τὴν μητέρα της ἐλευθέραν νὰ ἐπιμελήται καὶ προστατεύῃ τὸν πατέρα της, ἐν ᾧ ἄλλως ἢ τῶν παιδίων φροντίς ἔπρεπε νὰ τὴν ἀπασχολῇ ἐντελῶς. Ὑπερήτης τοῦ βουκολίου δὲν ὑπῆρχε πλέον, καὶ ἡ μήτηρ πολλάκις ἐξέπληρου τὰ ἔργα τοῦ γεωργοῦ, διὰ νὰ μὴ παρελθῇ ματαίως ἡ ὥρα τῆς σπορᾶς ἢ τῆς συγκομιδῆς. Ἀνῆκουστον ἦτον εἰς τὴν ἐπαρχίαν γυνὴ νὰ ἐργάζηται εἰς τοὺς ἀγρούς, ἀλλὰ πῶς ἄλλως νὰ γείνη; Τοῦ Ραίβεν τὰ καταπεπανημένα καὶ τρέμοντα μέλη δὲν ἐπήρουν εἰς τὴν ἐργασίαν, καὶ τὸ ὀλίγον ὅσον ἐδύνατο αὐτὸς νὰ πράξῃ, τὸ ἐπραττε τοῦλάχιστον ὅταν ἐβοῆθει καὶ ἡ γυνὴ του. Τότε ἡ Μαίρη ἐπεμελεῖτο τὸν δυστυχῆ Δάνην καὶ τὰ τέσσαρα μικρότερα παιδιά, καὶ ἐξύμονε τὸν κριθίνον ἄρτον, βοηθεῖα τοῦ Βίλλη, καὶ ἐβράζε τὰ γεώμηλα, καὶ ἔτρφε καὶ ἤρμεγε τὴν ἀγελάδα, καὶ εἰς τὰς ἀργὰς στιγμὰς ἐπλεκε. Διότι καλτίων εἰς τὰς δραμαίως ὥρας τοῦ χειμῶνος οὐδεμία ἄλλη ὑπῆρχεν δι' οὐδὲν μέλος τῆς οἰκογενείας ἐλπίς, ἐκτὸς τῶν ὅσα ἐπλεκεν ἡ Μαίρη. Τὰ παιδιά εἶχον συνηθῆσαι νὰ εὐχαριστῶνται ὅταν εἶχον νὰ φάγωσιν ἐν εἰρήνῃ τὸν κριθίνον ἄρτον καὶ τὰ γεώμηλα. Ἄλλο τίποτε σπανίως εἶχον, οὐδ' ἐξήτουν δὲ

ἄλλο ὅταν ἐδύναντο νὰ τρώγῃσι καὶ αὐτὰ χωρὶς τρώμου. Ἄλλ' ὁ πατήρ των ἐνίοτε ἦτον ἤδη παράφορος. Ἡ δὲ παραφορά του ἦτον ἰδιαιτέρου εἴδους, ὃ ἤκουσαν τὸν ἰατρὸν ὀνομάζοντα διὰ μικροῦ Λατινικοῦ ὀνόματος *delirium tremens*, καὶ ἐφρόνουν ὅτι ἐπρεπε νὰ εἶναι τὸ τρομερώτερον εἶδος τῆς παραφοράς, ἂν καὶ ὁ παροξυσμὸς αὐτοῦ παρήρχετο πάντοτε μετὰ διάρκειαν μιᾶς ἡμέρας μέχρι μιᾶς ἐβδομάδος. Ὁ ἰατρὸς εἶχεν εἰπεῖ ὅτι δὲν θὰ παρέλθῃ πάντοτε, ἀλλὰ μίαν τῶν προσβολῶν θέλει εἶσθαι θανατηφόρος. Ὁ φόβος δὲ ἦτον μὴ φονεῦσῃ τινὰ πρὶν ἔλθῃ ἡ ἡμέρα ἐκείνη, διότι ἐπὶ τῆς μανίας του ἦν ἀγαλίνωτος, ὡς οἱ κινδυνωδέστεροι τῶν δαιμονιζομένων, καὶ εἶχε γιγαντιαίας δυνάμεις, ἂν καὶ πρὶν ἦτον τόσο ἀδύνατος.

Ὅταν ἦτον δυνατὸν, τὰ παιδιὰ κατέβαινον εἰς τὴν κοιλάδα, καὶ ἐπεμπον δυνατοὺς ἄνδρας νὰ τὸν κρατήσωσιν. Ἄλλ' ἂν ὁ κκυρὸς ἦτον θυελλώδης, ἢ ἂν ὁ πατήρ των τοῖς ἔκλειε τὴν ὁδὸν, τότε ἐφευγον καὶ ἐκρύπτοντο εἰς τοὺς βράχους τῆς χαράδρας, ἢ ἄνω εἰς τὴν κορυφὴν ἢ ἀλλαχοῦ, καὶ ἤξευρον τότε τί ὑπέφερον ἢ δυστυχῆς μήτηρ των ἀπ' αὐτόν. Μέχρι τέλους σχεδὸν ἄλλο σκεῦος δὲν ἔμενε εἰς τὴν οἰκίαν, πλὴν τῶν βραδέων καὶ παλαιῶν ξυλίνων κλινῶν. Τὸ τελευταῖον πῆλινόν των ἀγγεῖον ἐθραύσθη, ὅταν αὐτὸς ἀνέτρεψε τὴν χολὴν τράπεζαν ἐπ' ἧς ἐγευματιζόν. Τότε ἡ μήτηρ των εἶπε στενάζουσα ὅτι πρέπει νὰ εὑρωσι τρόπον ν' ἀγοράσωσι τινὰ πράγματα πρὶν τοῦ χειμῶνος· διότι δὲν εἶχον τῶ ὄντι πλέον οὐδ' ἓν πινάκιον διὰ νὰ τρώγῃσιν. Ἦθελε ν' ἀγοράσῃ μερικὰ ξύλινα πινάκια καὶ ποτήρια ἀπὸ πάφιλαν, διὰ νὰ μὴ θραύωνται. Ἀλλὰ ποῦ νὰ εὑρῇ τὰ χρήματα; Ὅλοι ἡ γῆ ἦτον δεδομένη εἰς ὑποθήκην.

Ὀλίγα τινὰ χρήματα τοῖς ὠφείλοντο ἐκ πωλήσεως κρηθῶν, καὶ ὁ ἀγοραστὴς εἶχε μνησθεῖ ὅτι θὰ εὑρεθῇ ῥητὴν τινὰ ἡμέραν εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Βαχ. δαίλης, καὶ ὅτι ἂν ὁ Ραῖθεν θέλῃ νὰ ἔλθῃ ἐκεῖ, ἢμποροῦν νὰ θεωρήσωσι τὴν δοσοληψίαν των. Ἡ ποσότης αὕτη ἦτον προσδιορισμένη διὰ τὴν ἀπότισιν μέρους τῶν τόκων τῶν ὀφειλομένων κατὰ τὰ Χριστούγεννα. Ἄλλ' ἂν ὁ Ραῖθεν ἀπήρχετο εἰς τὴν ἀγορὰν, ὅπου κατὰ πᾶν ἕαρ καὶ πᾶν φθινόπωρον συναπηντῶντο πάντοτε οἱ γνώριμοι τῆς κοιλάδος, ἢ θελε σπαταλήσει καὶ ἀπολέσει τὰ χρήματα· διότι πρὸ πολλοῦ εἶχε παύσει φέρων χρήματα εἰς τὸν οἶκον, ἐκτὸς ὅταν συνωδεύετο ὑπὸ τῆς γυναικὸς του· καὶ τότε ἐκείνη τὰ ἔφερε, καὶ, εἰ δυνατόν, χωρὶς αὐτὸς νὰ ἤξεύρῃ. Ἐπρεπε λοιπὸν ν' ἀπέλθῃ μετ' αὐτοῦ, καὶ νὰ διαθέσῃ ἀμέσως τὴν ποσότητα πρὸς τὰ χρεώδη τοῦ οἴκου, πρὶν ὁ σύζυγός της τὴν διαπανθῇ, κατὰ τρόπον πολὺ χειρόνα ἢ ἂν τὴν ἐῤῥίπτειν εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἀνεχώρησαν λοιπὸν τὴν αὐγὴν καθαρὰς καὶ ψυχρᾶς ἡμέρας τοῦ Νοεμβρίου. Ὁ Ραῖθεν εἶχε κρατηθῆ μίαν ἢ δύο ἡμέρας, ἀφορῶν εἰς τὴν σπουδαίοντα τῆς περιστασεως, καὶ μὴ θέλων νὰ καταστῇ ἀνικανὸς τοῦ νὰ παρευρεθῇ μετὰ τοσοῦτον καιρὸν ἀπαξ πάλιν εἰς σύνοδον πολλῶν ἀνθρώπων, ἀκουσθεῖς δὲ

φέρων κατὰ νοῦν καὶ τὰ ποτήρια τοῦ οἴνου πνεύματος τὰ κατὰ δυστυχίαν εἰς τὰς τοιαύτας ἀγοράς συνεχέστατα περιγόμενα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ δρόμος ἦν δύσκολος δι' ἀνθρωπὸν ἀσθενῆ ὡς αὐτόν, καὶ αἱ ἡμέραι ἦσαν βραχεῖαι, καὶ ἡ ἀγορὰ ἐμελλε νὰ διαρκέσῃ δύο ἡμέρας, ἀπερπατήθη νὰ μείνωσι τὰ παιδιὰ μίαν νύκτα μόνα. Ἀφῆθησαν δὲ εἰς τὸν οἶκον κρηθινὸς ἄρτος καὶ γεώμηλα διὰ δύο ἡμέρας, καὶ θάμνοι τινὲς ὡς καυσόξυλα. Ὁ Βίλλης ὑπεσχέθη νὰ ἐπιμελῆται τὸ βρέφος ὅταν ἡ Μοίρης ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἀγελάδος. Ἡ μήτηρ ὑπεσχέθη εἰς τὰ μικρὰ ὠραία τινὰ πράγματα διὰ τὸν χειμῶνα, ἂν ἐν ὄσῳ ἔλειπεν ἦσαν φρόνιμα, καὶ ὁ πατήρ των τὰ ἐφίλησεν ὅλα, καὶ εἶπεν ὅτι θὰ εἶναι φρόνιμα.

Καὶ τῶ ὄντι φρόνιμα ἦσαν ὅλα τὴν πρώτην αὐτὴν ἡμέραν, καὶ καλῶς ἐγευματίσθη, ἀφ' οὗ ἐπαίξαν ὅλην τὴν πρώτην, καὶ ἔπειτα, ἅμα ἐνύκτωσαν, ἐπῆγαν ὅλα νὰ κοιμηθοῦν ἐκτὸς τῆς Μοίρης, ἥτις ἔμεινε ἀκόμη μίαν ὥραν πλέκουσα εἰς τὸ πένθιμον ἐρυθρὸν φῶς τῶν θάμνων. Ἡ ἐπαύριον δὲν ἦτον τόσον ὠραία ἡμέρα. Λι κορυφαί τῶν ὄρεων ἦσαν καθαραί· τὸν οὐρανὸν ὅμως ἐκάλυπτον βαρῆα φαιά σύννεφα, καὶ μετὰ τὴν μεσημβρίαν ἤρχισεν ὀλίγη χιὼν, ἥτις ἠῤῥῆσε κατ' ὀλίγον, καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ ἤρχισαν νὰ δυσσαρεστῶνται, διότι δὲν ἐδύναντο νὰ παίξωσιν ἐξω, καὶ δὲν ἤξευριν τί νὰ κάμωσι. Ἡ Μοίρη τὰ διασκεδάζε λέγουσα ὅτι ἡ μήτηρ θὰ ἔλθῃ ταχέως· ἡ μήτηρ ὅμως δὲν εἶχεν ἔλθῃ μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν τὰ μικρὰ ἀπηυδμημένα καὶ βραχνόμυνα, ἐπῆγον νὰ κοιμηθοῦν. Οὔτε μετὰ ὥρας ἀκόμη δὲν ἦλθαν, ὅταν καὶ ἡ Μοίρη ἀρ' οὗ ἐπερίμεινε, ἠτόλμη ὅτι νυστάζει. Πολλάκις ἐκύτταζεν ἐξω ἀπὸ τὴν θύραν, ἀλλ' ἐχρόνιζε πάντοτε· καὶ τὴν τελευταίαν φορὰν τόσην χιὼνα ἐσπενδόνισεν ὁ ἄνεμος εἰς τὸ πρόσωπόν της, ὥστε ἐπέισθη ὅτι ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ δὲν θὰ ἔλθουν ἐκείνην τὴν νύκτα. Βεβαίως ἀπεφάσισαν νὰ διανυκτερεύσωσιν εἰς τὴν κοιλάδα, καὶ νὰ ἔλθωσι τὸ πρωτὶ εἰς τὸ πρόγευμα. Ἐῤῥίψε λοιπὸν καὶ ἄλλον θάμνον εἰς τὴν ἐστίαν, διὰ νὰ διατηρήσῃ τὸ πῦρ, καὶ ἐκοιμήθη.

Τὸ πρωτὶ, ὅταν τὸ βρέφος ἤρχισε νὰ κλάιῃ θέλων νὰ ἐγερθῇ, ἐφάνετο ὅτι ἦτον σκότος ἀκόμη. Προήρχετο ὅμως τὸ σκότος αὐτὸ ἀπὸ τὴν χιὼνα, ἥτις ἔκλειε τὰ παράθυρα ὡς ἐπάνω. Ὅταν δ' ἠνέωξαν τὴν θύραν, μέρος τοῦ τοίχου τῆς χιὼνος ἐκρημνίσθη ἐντὸς εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ τὸ μείναν ὑπερέβαινε τοῦ Βίλλη τοὺς ὤμους. Ἡ πρώτη των φροντίς ἦτον νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν ἀγελάδα, νὰ τῇ δώτωσιν τὸ πρόγευμά της, καὶ νὰ ἐτοιμασθῇ καὶ τοῦ βρέφους τὸ πρόγευμα. Ἐπομένως ἡ Μοίρη ἐῤῥίψεν εἰς τὴν ἐστίαν τὸν τελευταῖον στεγνὸν θάμνον, καὶ ἔθεσε τὸ ὕδωρ νὰ θερμανθῇ. Ἐπειτα δὲ ἐκείνη μετὰ τὸν Βίλλην ἐπεχείρισεν ν' ἀνοίξωσι τὸν δρόμον ἕως εἰς τὸν σταῖλον, ἀφήσαντες τὸ βρέφος εἰς τὰ μικρὰ. Μία ὥρα τοῖς ἐχρειάσθη νὰ ὡς φθάσωσιν εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν τῆς αὐλῆς. Ὁ Βίλλης ἔπρεπε νὰ φέρῃ ὀλίγον χόρτον· ἀλλὰ τὸ χόρτον ἦτον εἰς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ οἴκου, καὶ, ὡς εἶδαν τότε, τόσον κεκαλυμμένον ὑπὸ χιὼνος, ὥστε ἦτον ἀδύνατον νὰ φθά-

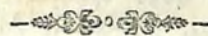
σώπιν εἰς αὐτό. Τὸ γάλα ἦτον ἐδώ, ὀλίγον ὁμως ἀλεύριον κριθίνον τὸ ὁποῖον ἔμενε, ἦτον ἐκεῖ, καθὼς καὶ ὀλίγα γεώμηλα. Ἡ Μαίρη ἐλυπεῖτο ὅτι δὲν εἶχε κρατήσαι περισσότερα πράγματα ἀπὸ τὴν ἀποθήκην, ἀλλὰ τίς ἐδύνατο νὰ στοχασθῆ ὅτι θὰ χρειασθοῦν περισσότερα; Καθὼς ἔλθῃ ὁ πατήρ, ἐκεῖνος ἤμπορεῖ νὰ τὰ φέρῃ.

Ἀλλὰ κἀνεὶς δὲν ἦλθε δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. Ἐξώρως τὴν νύκτα ὄλα τὰ παιδιά, πλὴν μόνης τῆς Μαίρης ἐκοιμήθησαν τέλος, ἂν καὶ τὸ ψύχος καὶ ἡ πίνα δὲν τὰ ἀφῆκαν ἢ ἀποκοιμηθῶσιν ἡτύχως ὡς ἄλλοτε. Τὸ πῦρ εἶχε σβεσθῆ ἤδη τὴν μεσημβρίαν, καὶ πρὸ τῆς ἐσπέρας εἶχον φαγῶθῆ τὰ τελευταῖα ψυχρὰ γεώμηλα. Ἡ Μαίρη ἔπειτα κατεκλίθη ἔχουσα τὸ μωρὸν σφικτῶς ἐνηγκαλισμένον διὰ νὰ τὸ θερμαίνῃ, καὶ τέλος ἀποκοιμήθη καὶ αὐτὴ, ἂν καὶ βαθέως τεθλιμμένη. Τὴν αὐγὴν ἐνόησεν ὅτι ἡ θέσις τῶν ἦτον ἀπεγνωσμένη, καὶ ἀπεράσιεν ὅτι, ὅση καὶ ἂν ἦτον ἡ χιὼν, ὁ Βίλλης ἔπρεπε νὰ καταβῆ εἰς τὴν κοιλάδα, καὶ νὰ εἰπῆ εἰς κἀνενα εἰς ποίαν κατάστασιν ἦσαν. Διότι τὴν πλὴν δὲν ἐδύνατο νὰ φέρῃ τροφὴν εἰς τὴν ἀγελάδα, καὶ ἐκεῖνη τὴν αὐγὴν ἐδῶκε πολὺ ὀλίγον γάλα, καὶ ἄλλο τίποτε δὲν ὑπῆρχε. Πρὸ μερικῶν ὥρων δὲν ἐπιπτε χιὼν πλέον, καὶ ὁ Βίλλης τόσον καλὰ ἐγνώριζε τὴν ὁδὸν, ὥστε, βρεχόμενος, ἐνοεῖται, ὡς τὸν λιμιῶν, καὶ περὶ δὲς καὶ τρεῖς, ἔφθασεν ὁμως εἰς τὴν κοιλάδα· καὶ ἅμα ἦλθεν εἰς τὴν πρώτην ἀγροικίαν, ἀμέσως εὗρε βοάθειαν. Ἡ ἀγαθὴ οἰκονόμος αὐτῆς, ἔλαβε μεθ' ἑαυτῆς ἕνα τῶν γεωργῶν, φέροντα τροφὰς, καὶ ἕν καλάθιον κτυσζύλων, καὶ ὑπεσχέθη νὰ καθιρίσῃ τὸν δρόμον πρὸς τὸ χόρτον καὶ τὸ ἄχυρον, διὰ τὴν τροφὴν τῆς ἀγελάδος. Ὁ δὲ ἰδιοκτήτης ἀπῆλθε νὰ συμβουλευθῆ τοὺς γείτονας περὶ τοῦ πού νὰ ζητήσωσι τὸν ραῖβεν καὶ τὴν γυνικὰ του. Ἡ δὲ λοιπὴ οἰκογένεια ἐξήρανε τοῦ παιδιοῦ τὰ ἐνδύματα, καὶ τῷ ἐδῶκε νὰ φάγῃ πολτόν.

Μετ' ὀλίγον ὄλοι οἱ ἄνδρες τῆς κοιλάδος καὶ ὄλοι οἱ κύνες εἶχον ἐξέλθει εἰς ζήτησιν ἐπὶ τῆς χιόνος, καὶ ἐφάνοντο ὡς κινούμεναι κηλίδες ἐπὶ λευκῆς συνδόνης. Δύω ἐξ αὐτῶν, οἵτινες ἦσαν εἰς τὴν ἀγορὰν, ἤξευρον ὅτι ὁ ραῖβεν καὶ ἡ γυνὴ του εἶχον ἀναχωρήσει διὰ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν οἰκίαν των, πολὺ πρὶν τῆς ἐσπέρας τὴν δευτέραν ἡμέραν. Ἐνοεῖται ὅτι ὁ ραῖβεν καλῶς δὲν διέκριτο ἐκ τοῦ ποτοῦ, οὐχὶ τόσον ὁμως, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ βαδίζῃ, ὅταν ἡ γυνὴ του τὸν ᾤδηγῇ ἐντὸς τῆς ἀτραποῦ. Πιθανὸν νὰ ἐπέστρεψαν ὅπισω, πιθανώτερον ὁμως νὰ ἐπλανήθησαν. Πρὶν νυκτώσῃ ἦλθεν ἡ βεβαία εἰδήσις ὅτι εἰς Βαγδαίλιν δὲν εἶχον πλέον φανῆ· μετὰ δύο δὲ ἡμέρας, ἐφ' ὧν ὄλοι τῆς κοιλάδος, οἱ κάτοικοι ἐξηκολούθουν τὰς ἐρεύνας τῶν ἡ ἐδαψίλευον φροντίδας εἰς τὰ παιδιά, ἡ τύχη τῶν γονέων ἐγνώσθη. Τοῦ ραῖβεν τὸ σῶμα εὗρεθῆ ὀλίγον ἔξω τῆς ἀτραποῦ, κείμενον ὡς ἀνθρώπου ὅστις ἐκοιμάτο τῆς μέτης τὸν ὕπνον. Μετὰ τινὰς δὲ ὥρας ὕλακί ἐνὸς τῶν κυνῶν ἔφεραν τοὺς ζητούντας εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐκεῖτο καὶ ἡ Καίτη, εἰς τοὺς πρόποδας κρημνοῦ, ἔχοντος τριάκοντα ποδῶν ὕψος. Ὁ θάνατός τῆς ἦτον στιγμιαῖος ἀναμφιβόλως.

Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ σύζυγός τῆς καταβλήθεις ὑπὸ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ ψύχους, ἂν καὶ δὲν ἦτον πολὺ δριμύ, ἐπὶ τοῦ μεθύντος ἐγκεφάλου του, ἔπεσεν εἰς ὕπνον ἢ μᾶλλον εἰς νάρκωσιν καὶ ὅτι ἡ Καίτη, μὴ κατορθώσασα νὰ τὸν ἐξυπνήσῃ, ἠθέλησε νὰ εὗρῃ μόνη τῆς τὸν δρόμον, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω. Ἀλλὰ μακρυνθεῖσα τινὰς πῆχεις ἀπὸ τὴν ἀτραπὸν, ἐντὸς τῆς χιόνος ἦτις τὰ πάντα ἐκάλυπτεν, εἶχε κρημισθῆ ἀπὸ τὸν βράχον. Παράδοξος καὶ φοβερὰ σχέσις ὑπῆρχε μετὰ τῆς ἐσχάτης καὶ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐγγάμου ζωῆς τῆς. Οὗτος ὁ στοχασμὸς ἐπῆλθε καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν φίλην καὶ παρὰ νυμφόν τῆς, τὴν Μαίρην, ἦτις ἦλθεν εἰς τὸν ἐνταφιασμὸν τῆς, καὶ ἦτις ἀναδιφύουσα τὰ ἐλεεινὰ λείψανα τῶν ἐνδυμάτων τῆς Καίτης, εὗρε τοὺς κλάδους τῆς πορτοκαλλέας ἐπιμελῶς τετυλιγμένους εἰς χαρτίον, καὶ πεφυλαγμένους εἰς τὸ βάθος τοῦ κιβωτίου τῆς.

Εἰς τὰ παιδιά δὲ τίποτε δὲν ἔμενε, πλὴν τοῦ δεινοῦ μαθήματος τῆς ζωῆς τοῦ πατρός των καὶ τῆς μνήμης τῶν διηγεσῶν τῆς μητρὸς των ἀγόνων. Οἱ περίοικοι δὲν ἠθέλησαν νὰ τ' ἀφίσωσιν ὁμως νὰ τραφῶσιν ὡς ἐγκαταλελειμμένα παιδιά, δαπάνη τῆς ἐνορίας. Οὔτε αὐτὸν τὸν Δάνην δὲν ἀφῆσαν. Ἦτον προφανές ὅτι πολὺ δὲν ἤθελε ζῆσαι, καὶ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ἐλεημοσύνην δὲν ἤθελε βαρύνει πολὺ. Τὰ δὲ λοιπὰ παιδιά διενεμήθησαν μετὰ τῶν γεωπόνων τῆς κοιλάδος τῆς καὶ τῶν παρακειμένων, καὶ ἀνετρέφθησαν ὡς γεωργοί. Οἱ δὲ ἀγροὶ καὶ τὰ οἰκοδομήματα, διότι ὑποθήκαι ἀνώταται τίς ἀξίας των ἐβάρυνον ἐπ' αὐτῶν, μετέβησαν ἀμέσως εἰς ξένας χεῖρας.

ΠΕΡΙ ΦΑΙΔΡΟΥ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ.

— 0 —

Ὁ Ὀλυμπιόδωρος, (ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Σχολίοις) καὶ ὁ Διογένης Λαέρτιος (Γ' α. 38) μαρτυροῦν ἐκ συμφώνου, ὅτι πρῶτον διήλογον ἔγραψεν ὁ Πλάτων τὸν Φαῖδρον, ὁ δευτερός μάλιστα προσθέτων καὶ τὸν λόγον, ὅτι ἔρει μερικαῖωδες τι τὸ πρόβλημα. Διαιολόγησε δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς γραφῆς ὅλον ἐπιμέμφεται ὡς φορτικόν. Εὐτυχῆ τὰ προοιμιάζοντα διὰ τοιούτων φορτικῶν λόγων ἀπορῶν ὁ Σταλβάουμος ὑποπτεύεται τὴν ἀκριβείαν τῶν δύο τούτων μαρτυριῶν, καὶ λαμβάνων τεκμήριον τὸ περιεχόμενον τοῦ λόγου, δι' οὗ ἀναπτύσσονται τὰ κυριώτερα δόγματα τοῦ Πλάτωνος περὶ φύσεως τῆς ψυχῆς, περὶ ἰδεῶν καὶ περὶ ἀληθείας, καταφύγει εἰς εἰκασίαν, δι' ἧς συγχρόνως προσπαθεῖ νὰ συμβιβάσῃ καὶ τὸ ὀφειλόμενον εἰς ἀρχαίους μάρτυρας σέβας, λέγων, ὅτι πιθανῶς δι' αὐτοῦ τοῦ διαλόγου ὁ Πλάτων, ἐπιστρέψας

ἐξ Ἰταλίας καὶ ἀρχόμενος τῆς ἐν Ἀκαδημία διδασκαλίας, κατὰ πρῶτον, χειράφρετος καὶ αὐτόνομος γενόμενος, ἐξέθεσε τὰς ἰδίας περὶ φιλοσοφίας ἀρχάς, ἐνῶ δὲ τῶν πρὸ τοῦ Φαίδρου διαλόγων περιορίζετο ἐξαικονίζων πιστῶς τὸν Σωκράτην καὶ μιμούμενος ἢ ἐλευθέρως ἀπομνημονεύων τοὺς λόγους του, ζῶντος ἔτι, ἢ ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ὅτε ἦσαν ἔτι εἰς αὐτὸν ἔναυλοι. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι τάχα μικρὸν ἔργον καὶ νεανικῆς ἡλικίας ἴδιον, τὸ νὰ δύναιται τις νὰ ἐννοῇ τὰς ἰδέας ἄλλου μὲν τῆς αὐτῆς συστηματικῆς συνάφειαν, ὥστε, καὶ τοὶ μὴ ἐξιστορῶν πραγματικὰ συμβάντα, ἀλλὰ μᾶλλον ποιητικῶς ἐξυφαίνων αὐτὰ, νὰ παριστᾷ ἐναργῶς τὸ πρῶτον αὐτὰς πρόσωπον καὶ διαλεγόμενον δραματικῶς; Μᾶλλον εἰς τὴν ὄριμον ἡλικίαν ἀνήκει, νὰ δύναται ὁ νοῦς, ἀπεκδυόμενος τῆς ἰδίας προσωπικότητος, νὰ ὑποκρίνεται τὸ πρόσωπον ἄλλου μετ' ἐναργείας, διότι ἀπαίτεται αὐταρχία τῆς συνειδήσεως καὶ διακρίσεις τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τῶν ἄλλοτριων, τῆς ὁποίας ἔτι στερεῖται ὁ σπυδαῖος εἰς τὴν ἐκυτοῦ μόρφωσιν καὶ τεινῶν πρὸς συγκέντρωσιν ὅλων τῶν δυνάμεών του. Ἡράκλειος ὡς πολὺ μὲν κατεφειδύει τὸν νεανίσκος! λέγουσιν ὅτι ἐξεφώνησεν ὁ Σωκράτης (Διογένης Λαέρτ. Γ'. ἀ. 35) ἀκούσας τὸν Πλάτωνα ἀναγινώσκοντα τὸν Λύσιον. Δὲν ἀπέχει ὅμως τῆς πιθανότητος ὅτι διὰ τὴν ἀπαγγεῖλην παρὸντος τοῦ Σωκράτους, καὶ πολλῶν ἄλλων βεβαίως, τὸν ἀπεικονίζοντα τὸν τρόπον καὶ τὰς ἰδέας τούτου διάλογον, πολλὰκις ὁ Πλάτων ἐμελέτησε τὸ ἔργον του συγγράμματα τοὺς χαλινοὺς τῆς φαντασίας, ἐνῶ ἀπο ρυτίδος ἐλαύνων ἐγράφε τὸν Φαίδρον. Ἄν ἐγράψεν ἄρα νέος τὸν Λύσιον, ἴσως νεώτερος ἐγράψεν τὸν Φαίδρον, καὶ μετὰ πολὺ ἀκριβεστέρως μελέτης καὶ προφυλάξεως ἐκείνον, γυμνασθεὶς ἤδη εἰς τὸ γράφειν καὶ ἀποκρίσας τὸ θάρρος τὴν ἀπαγγεῖλην ἰδίως συνθέσεις εἰς ἐπήκουον πολλῶν, δι' ὧν ἔργον καὶ ὁ Σωκράτης περιεργός τὴν ἀκούσῃ τὰ περὶ ἐκυτοῦ.

Ἐνδίδει καὶ ὁ Σταλβόουμος ὅτι ὁ Φαίδρος ἐγράφη πρὸ τοῦ Συμποσίου, τελευτῶν τούτου ἐπὶ τῶν παρ' Ἀθηναίων (XIII. 562) στίχων τοῦ Ἀλέξανδρου συνθέσαντος Φαίδρον, ἐν ᾧ ὅμως ἀναφαίνονται τὰ ἐν Συμποσίῳ παρὰ Πλάτωνος λεγόμενα, ὥστε τοῦ Φαίδρου τὸ ὄνομα, ὡς πρῶτον γενομένου γνωστοῦ, προσωποποιεῖ ἀμφότερα. Ἀλλ' ἐκ τῶν λέξεων τοῦ Συμποσίου — διωκίσθημεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καθάπερ Ἀρκάδες ὑπὸ Λακεδαιμονίων (193. Α), προδίδεται ἡ ἐποχὴ τῆς συγγραφῆς του, διότι ἐν ἔτει 385. Π. Χ. (Ὀλυμπ. 98. 4) καθηρέθη τὸ τεῖχος καὶ διωκίσθη ἡ Μαντινέαι τετραχῆ (Ξενοφ. Ἑλλ. Β'. β'. Ἀριστοτ. πολιτ. Β'. ἀ. Διοδ. ΙΚ'. ε) ἂν καὶ ἡ παραβολὴ αὐτῆ εἶναι κατ' ἀναχρονισμὸν, καθότι ὁ διάλογος πλάτνεται πρὸ τοῦ Ἀγάθωνος, ὁ δὲ Σωκράτης ἐπιε τὸ κώμην ἐν ἔτει 400 Π. Χ. (Ὀλυμπ. 95. 1). Νομίζομεν ἐν τούτοις ἄξιον ἀμνηστῆσαι τὸν Πλάτωνα ἐνεκα τῆς αὐτοῦ πράξεως, κατὰ τοὺς καθαριστὰς ἀξιοποιοῦν (Hommes), ἀπὸ δὲ αὐτῆς προσδιορίζεται ὁ χρόνος, μετ' ὧν αὐτῆ ἐνδεχόμενη ἡ συγγραφὴ. Ὁ Σ. Λεϊερμάχερος (II. π. β. σελ. 332) εἶναι ἕτοιμος νὰ καταδικάσῃ καὶ τὸν Ἀριστοφάνην παίζοντα μὲ εἰκόνα

ἐκ τοιούτων ἀλγεινῶν συμβάντων ληρηθεῖσαν, ἂν δὲν δεχθῆ τις, ὅτι μετὰ τὴν συνοίκισιν πάλιν τῶν Μαντινέων ἐν ἔτει 370 Π. Χ. (Ὀλυμπ. 102. 3. Ξενοφ. Ἑλλ. ΣΤ'. 5) ἔκαμε χρῆσιν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἀνεῦ τῆς εἰκασίας ταύτης εὐρέθη μέσον νὰ σωθῆ ἢ ὑπόληψίς του διὰ τῆς μαρτυρίας τοῦ Ξενοφώντος (Β'. β'. 7) βεβαιούσης, ὅτι ὀλίγον μετὰ τὴν διάσπασίν των οἱ Μαντινεῖς ἤδοντο τοῖς πεπραγμένοις.

Ἐνῶ λοιπὸν διὰ τὸ Συμπόσιον ὑπάρχει βεβαιότης ὅτι ἐγράφη μετὰ τὸ ἔτος 385, ὁ Σταλβόουμος φρονεῖ ὅτι διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Φαίδρου μᾶς χρησιμεύει ἡ μαρτυρία τοῦ Εὐσεβίου ἐπαναφέροντος τὸν Πλάτωνα εἰς Ἀθήνας ἐν ἔτει 389 Π. Χ. (Ὀλυμπ. 97. 4) ἐξ Ἰταλίας, ὅθεν ἐπορίσθη ἀκριβῆ γνώσιν τῆς Πυθαγορείου φιλοσοφίας, ὅποιαν δεικνύει ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ. Ἄν ὅμως μετ' ἐπιστάσις διέλθωμεν τὰ τῆς σαφῆς χωρίᾳ τοῦ Φαίδρου, ἔθθα λέγεται πυθαγορίζων, θέλωμεν ἰδεῖν ὅτι καὶ πρὶν ἐπισκεφθῆ τὴν Ἰταλίαν ἠδύνατο νὰ γράψῃ ὡς ἐγράψεν, ἰδοὺ δὲ ταῦτα.

α. Τοὺς λόγους τοῦ Σωκράτους περὶ ψυχῆς παραβάλλοντος αὐτὴν μὲ σύμφυτον δυνάμιν ὑποπτέρου ζεύγους (246. Α) συνδυάζων πρὸς τὰ παρ' Ἰεροκλέους ἐν ὑπομνήματι εἰς τὰ Χρυσὰ Ἑπε λεγόμενα (στ. 69), ὅτι ἄνθρωπος ψυχῆ λογικῆ μετὰ συμφυοῦς ἀθανάτου σώματος, καὶ τούτου τῶν Πυθαγορείων ἦν δόγμα, ὃ δὴ Πλάτων ὕστερον ἐξέφηρεν ἀπεκκάσας ἐμυρῶν δυνάμει ὑποπτέρου ζεύγους. — Ἄλλ' ὁ Πλάτων (246. D) μόνον τὸν θεὸν ἀποκαλεῖ ἐξ ἀθανάτου ψυχῆς καὶ ἐξ ἀθανάτου σώματος, ὥστε ἀντὶ νὰ ὑπάρχῃ ὁμοιότης, ὑπάρχει μόνον ἀναλογία τις.

β. Οἱ Πυθαγορικοί καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς δῆρουν τὸν κόσμον εἰς αἰσθητῶν καὶ νοητῶν, καὶ τούτου εὐρίσκονται ἀνάλογα, ἀλλ' ἐπὶ τὸ ποιητικώτερον παρὰ Φαίδρῳ (246. Β' καὶ ἐπ.), καθ' ὃν αἱ ψυχαί, ἀκλουοῦσιν ἐν ὑποπτέρῳ ζεύγει τὰ ὄχηματα τῶν ἐνδεκα θεῶν, (διότι ἡ Ἔστια μένει ἐν θεῶν ἀκρω μόνῃ) προπορευομένου τοῦ Διὸς, μόλις μετὰ κόπου μόνῃ γαί φθάνουν ἐπὶ τῶν νότων τοῦ οὐρανοῦ, μετρίστου τελεσθῆ ἢ περιφορὰ αὐτοῦ ποτὲ μὲν ὑψοῦμαι ποτὲ δὲ δύνουσαι, ἔθθεν ῥίπτουν τινὰ βλέμματα εἰς τὸν ἔξω τόπον ἀσαφῶς καθορῶται τὰ ὄντα, δηλ. τὴν ἐν τῷ ὄρατιν ὄντων ἐπισημνῆν. ἤτοι τὴν καθ' ἑαυτὴν καὶ οὐχὶ ὅποια εἶναι ἑτέρα ἐν ἑτέρῳ ὄν ἡμεῖς τῶν ὄντων καλοῦμεν, ἤτοι τὴν ἐρημοσμένην. Πτεροφόρησας δὲ κατέρχονται εἰς τὸν γῆινον βίον, κατὰ βαθμὸν τῆς δοξαστικῆς σοφίας, ἧς ἔτιχον, ἄλλαι εἰς γονὴν φιλοσόφου, ἢ μουσικῆς, ἢ ἐρωτικῆς, ἄλλαι εἰς βασιλικῆς καὶ οὕτω καθεστῆς. Ἀλλ' εὐθὺς βλέπομεν πόσον ἡ διαστῆλη τοῦ κόσμου εἰς αἰσθητῶν καὶ νοητῶν ἀπέχει ἀπὸ τὴν διάστασιν τῶν καθαρῶν ἰδεῶν, κατοικοῦσῶν εἰς τὸν ἔξω τοῦ οὐρανοῦ τόπον, ὡς τύπων, ἔθθα τὰς καθορῶσι καὶ θεοὶ καὶ ἄνθρωποι. Οὐδεὶς δύναται νὰ φιλονεκίησῃ ὅτι ταῦτα εἶναι ὅπως Πλάτωνικά. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη μάλιστα τούτου εἶναι ἰδιον τῶν Πυθαγορείων, ὅτι τὸ πεπερασμένον καὶ τὸ ἀπειρον καὶ τὸ ἐν οὐχ ἑτέρας τινος φηθῆσαι εἶναι ἄριστοι οἷον πῦρ ἢ γῆν ἢ τι τοιοῦτον

ἔτερον, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἀπειρον καὶ αὐτὸ τὸ ἐν οὐσίαις εἶναι τούτων ὡς κατηγοροῦνται.

γ'. Ἡ πρὸς τὸν Τισίαν ἀποστροφὴ πρὸς ὑπόμνησιν τῆς γνώμης τῶν σοφωτέρων, καθ' ἣν πρέπει τις νὰ μελετᾷ παρέργως μὲν ν' ἀρέσκη εἰς τοὺς ὁμοδούλους κυρίως δὲ εἰς τοὺς ἀγαθοὺς καὶ ἐξ ἀγαθῶν δεσπότης, (274. Α) δὲν περιέχει τι τόσον μυστηριώδες, ὥστε νὰ δύναται μόνον δια τῶν ἀπορήτων τῶν Πυθαγορικῶν νὰ ἐξηγηθῆ.

δ'. Ἐπὶ τέλους τὸ κατὰ μυθικὸν τρόπον διήγημα περὶ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Θαμοῦ ἐπιτιμήσαντος τὸν ἐρευρόντα τὰ γράμματα θεὸν Θεῦθ, ὅτι οἱ μαθόντες αὐτὰ δι' ἀμελετησίαν μνήμης θείου περιπέσει εἰς λήθην (274. Β) ἐθεωρήσαν ὡς Πυθαγορίζον διδάγμα (Πλουτάρχου Νομ. κβ'),

αὐτὰ λοιπὸν, διότι ἄλλα δὲν μνημονεύονται, δὲν εἶναι φύσεως νὰ μᾶς ἀναγκάσουν εἰς ὁμολογίαν ὅτι μόνον ἐπανεληθῶν ἐξ Ἰταλίας ἠδύνατο νὰ τὰ γνωρίζῃ ὁ Πλάτων, ἀφοῦ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης μᾶς μαρτυρεῖ ὅτι πρὸ τοῦ Σωκράτους ἠκροάσθη ἄλλων φιλοσόφων (Μεταφυσ. Α'. 6). Διὰ τοῦτο ἀφίνοντες ὅλα τὰ τεκμήρια ὡς ἀνεπαρκῆ προβαίνομεν εἰς τὴν οὐσίαν αὐτὴν διὰ νὰ δεῖξωμεν ἀναλύοντας τὴν ὑπόθεσιν τῶν διαλόγων, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι ἐκ τῶν πρώτων ἔργων τοῦ φιλοσόφου.

Συνάπτοντες ὅλα τὰ μέρη εἰς τὴν κοινὴν ιδέαν, ἥτις φαίνεται ἐπικρατοῦσα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ διαλόγου, βλέπομεν ὅτι ἔχει ὑπόθεσιν τὴν ῥητορικὴν πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ἀνευ τῆς φιλοσοφίας καὶ τοι παντοίως τεχνάζομένη, εἶναι ἀσθενὴς καὶ ἀνεπιτηδεῖα, λαμβάνουσα τοῦ σκοποῦ τῆς, διότι τὸν ἀγνοεῖ. Διὰ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς ἐννοίας τοῦ συγγραφέως, πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν ποῖα διδόμενα εἶχεν ὑπ' ὄψιν, δηλαδὴ ὅποια τις ἦτον ἐπ' αὐτοῦ ἡ ῥητορικὴ. Ὅταν ὁ Γοργίας ὁ Λεοντίνος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας συμπρεσβεύων μετὰ τοῦ διδασκάλου του Τισίου, ἐξέπληξε τοὺς ἀκροατὰς του. (Παυσ. Στ'. ιζ'. 8. Διον. βίος Λυσίου. Διόδ. ΙΒ'. 53). Τοῦτο συνέβη ἐν ἔτει 427 π. χ. (Ὀλυμ. 88'. 2 Θουκυδ. Γ'. 86). Οἱ λόγοι του, οἵτινες ἐπωνομάσθησαν λαμπάδες (ὄρα Σχολ. Ἑρμογένους), δὲν ἐδήλουν τὴν πολιτικὴν ἐμβριθεῖαν, ἢ κατὰ τὸν Φαῖδρον τοῦ Πλάτωνος τὸ ὑψηλόνου καὶ τελειουργοῦ τῆς εὐφυΐας τοῦ Περικλέους, ὅστις ἐνεκα τούτου ὠνομάσθη Ὀλύμπιος, ἀλλ' ἀντὶ τῆς σοβαρᾶς ἀπλότητος τούτου ἐλοισμοῦντο διὰ λέξεων ποιητικῶν, ἢ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (Ῥητορ. Γ'. 1 καὶ 3) διπλῶν ὀνομάτων πρεπόντων εἰς διθύραμβον (Ποιητ. 22) καὶ γλωσσημάτων (Διον. Αλ. Λυσίου βίος). Ἀποβλέπων κυρίως διὰ τῆς ἀρμονίας τοῦ ἤχου νὰ προσηλώσῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν τοῦ ἐπέκαζε τὸν λόγον του διὰ παρονομασιῶν καὶ παρηγήσεων ἤτοι διὰ λέξεων σχεδὸν ὁμοιοφώνων, τῶν ὁποίων ἡ σύμπτωσις ἐδέσμευε τὸν νοῦν καὶ ἀνευ τῆς ὑπάρξεως σοβαρᾶς ἐννοίας, ἢ δὲ φράσις του προσέβαινε κατὰ ῥυθμὸν, διὰ τῆς συμμετρου διαίρεσεως ἐκάστης περιόδου εἰς ἴσα μέρη, ἤτοι εἰς ἰσόκωλα, πάρισα καὶ ὁμοιοτέλευτα, ὥστε ἡ ἀντίθεσις τῆς ἐννοίας νὰ δηλοῦται καὶ διὰ

τῆς ἀντιθέσεως τοῦ λόγου. Ἐπειδὴ ὁμοῦς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπικρατῆ δι' ὅλου τοῦ λόγου ἀντιθέσεις ἐννοιῶν, ἦτον ἐπόμενον ὅτι ὡς ἐπιπολὺ ἢ ἀντιθέσεις ἐνυπῆρχε μόνον εἰς τὰς λέξεις. Ἄλλ' ἐνῶ τότε ὁ ἔμμετρος τῆς ποιήσεως λόγος ὑπερέιχεν, ὁ δὲ πεζὸς ἦτο νέος, ἐθηρεύετο δι' αὐτοῦ ἡ μελωδία, τῆς ὁποίας ἡ ἀντικειμένη λέξις εἶναι ἀπομίμησις (Ἀριστ. Ῥητ. Γ' 1.) Τὸν κενὸν ἀλλ' εὐήχον τοῦτον κόσμον τοῦ λόγου ἀνύψωνεν ὁ Γοργίας διαλεκτικῶς φιλοσοφῶν, ἀλλ' εἰς τρόπον ὥστε μᾶλλον νὰ ἐνσπείρῃ δισταγμὸν, παρὰ νὰ μεταδίδῃ ὑψηλότεραν πεποιθήσιν. Ὁ Ἀριστοτέλης (περὶ Γοργίου) καὶ ὁ Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς (πρὸς λογικὸν) μᾶς διέσωσαν τὰς ἐν τῷ περὶ τοῦ μὴ ὄντος ἢ περὶ φύσεως συγγράμματι ιδέας του, ἐνθα τρία τινα προὔτιθετο νὰ δεῖξῃ. Οὐκ εἶναι οὐδέν· εἰ δ' ἔστιν, ἀγνωστον εἶναι· εἰ δὲ καὶ ἔστι καὶ γνωστον, ἀλλ' οὐ δηλωτὸν ἄλλοις. Ὅλος οὗτος ὁ τρόπος τοῦ Γοργίου ὠνομάσθη Γοργιάζειν, διότι καὶ ὡς ἐκ τῆς νεότητος τοῦ πράγματος καὶ τῆς τάσεως πρὸς τὸ λέγειν ἐπιτηδεῖως τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς μεγάλης ἡλικίας εἰς ἣν ἐφθασεν ὁ Γοργίας μετερχόμενος τὸν διδάσκαλον, ἀπέκτησε πολλοὺς ὁπαδοὺς. Τὸν Γοργίαν, ὡς εἴπομεν, ἐδίδάχεν ὁ Τισίας καὶ τοῦτον ὁ Κόραξ. Μετὰ τὴν ἐξωσιν τῶν τυράννων ἐν Συρακούσαις (π. χ. 466, Ὀλυμπ. 78'. 3) ἀπέθησαν ἐλευθεροὶ πάλιν αἱ ἰδιωτικαὶ δίκαι καὶ ὡς ἐκ τῆς συσσωρεύσεως αὐτῶν ἡ δικανικὴ εὐγλωττία ἔλαβεν ἀφορμὴν ν' ἀναπτυχθῆ (Κικέρ. Βρούτος 12. 46), τοσοῦτω μᾶλλον καθόσον ἴδιον τῶν Σικελῶν ἦτον ἡ εὐφυΐα καὶ ἀγχίνουα. Ὁ Κόραξ οὐχὶ μόνον διέπρεψε διὰ τῶν λόγων του καὶ ὡς ῥήτωρ καὶ ὡς λογογράφος, ἀλλὰ κατέγινε νὰ προσδιορίσῃ καὶ τοὺς κανόνας τοῦ λόγου συγγράψας τέχνην ῥητορικὴν, ἢ ἀπλῶς τέχνην. (αὐτόθι, καὶ Ἀριστοτ. Ῥητορ. Β'. 24). Περὶ αὐτῆς γνωρίζομεν μόνον ὅτι διήρει τὰ μέρη τοῦ λόγου ἀκριβῶς ἀπαιτῶν πάντοτε νὰ προηγῆται κολλακτικὸν καὶ θεραπευτικὸν προσίμιον, δι' οὗ νὰ προπαρσκεινύεται ἡ εὐνοία τοῦ ἀκροατοῦ καὶ ὅτι ἐπραγματεύετο καὶ περὶ τύπων ὡς τῶν ἐξ εἰκότων, ἢ καθὼς τοὺς ὠνόμασεν μετὰ ταῦτα, περὶ ἐτετέγων πίστεων πρὸς ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἀτέχνους Π. Χ. ἂν ὁ αἰκίσας ἦτον ἀσθενέστερος, τὸ ἐκ τῆς ἀσθενείας τεκμήριον, ἂν δὲ ἰσχυρότερος, ὅτι δὲν ἤθελε πράξει αἰκίαν, μέλλων νὰ φανερωθῆ ὡς ἐκ τῆς ῥώμης του. (Ἀριστ. αὐτ. καὶ Φαῖδρ. 273. Β.) Τὸ ἐξῆς ἀνεκδοτὸν πολὺ εὐφυῶς ἀπεικονίζει τὴν μέθοδον ταύτην. Ὁ Κόραξ συνεφώνησε μετὰ τινος νέου νὰ τὸν διδάξῃ ἐπὶ μισθῷ, τὸν ὁποῖον ἐμελλε νὰ λάβῃ ἅμα ὁ νέος οὗτος νικήσῃ τὴν πρώτην δίκην. Ἐπειδὴ ὁμοῦς μετὰ καιρὸν ἤρνετο τὸν μισθὸν, ὁ Κόραξ τὸν ἐνήγαγε λέγων ὅτι πρέπει ἐξ ἅπαντος νὰ λάβῃ τὸν μισθὸν, ἐὰν μὲν νικήσῃ, διότι ἐνίκησεν, ἐὰν δὲ νικηθῆ διότι ἐκπληροῦται ὁ ὅρος τῆς μετὰ τοῦ νέου συμφωνίας. Οὗτος δὲ ἀπελογεῖτο ὅτι ἐξ ἅπαντος δὲν πρέπει νὰ πληρωσῆ, ἐὰν μὲν νικήσῃ, δι' αὐτὸ τοῦτο, ἐὰν δὲ νικηθῆ διότι δὲν ἐξεπληρώθη ὁ ὅρος. Οἱ δικασταὶ θορυβῶντες ὡς ἐκ τῶν διλημμάτων ἀπέπεμψαν ἀμφοτέ-

ρους λέγοντες ἐκ κακοῦ κόρακος κακὸν ὄν, (Σέξ-
τος πρὸς ῥήτορας).

Ὁ Τισίας μαθητὴς καὶ κατόπιν ἐράμιλλος τοῦ
Κόρακος, συγγράφας καὶ αὐτὸς τέχνην, δὲν ἀφήκεν
ἔχνη εἰς τοὺς μεταγενεστέρους του διὰ τὸν ἐπι-
μήτου ὅπως οἱ σύγχρονοὶ του, ὑπῆρξε δὲ διδάσκα-
λος τοῦ Γοργίου. Ἄλλ' οὗτος ὑπερέβη τοὺς πρὸ αὐ-
τοῦ καὶ κατὰ τὴν φιλοσοφίαν, εἰς ἠνέπαιδευθῆ παρὰ
τοῦ Ἐμπεδοκλέους καὶ τῶν Ἐλεατῶν. Ἡ βία αὐτῆς
ἦτον ὅλως ἀρνητικῆ, ὅτι οὐδὲ τὸ εἶναι ὑπάρχει οὐδὲ
τὸ μὴ εἶναι, διότι βέβαια οὐδὲν τούτων ἔχει ἀφη-
ρημεως καὶ κεχωρισμένως ὑπαρξίν ἐντὸς τοῦ κόσμου,
ὁποῖαν ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη, ἡ δὲ ἀντινομία αὐτῶν
εἶναι ἀδιάλυτος, ἐνόσω ὁ νοῦς μεταπίπτει ἀπὸ τοῦ
ἐνὸς εἰς τὸ ἕτερον χωρὶς τὸ ἐνοεῖν ὅτι ἔχει ἐνώπιόν
του κενὴν ἀρχίρεσιν, οὐδὲν ἄλλο περιέχουσαν, εἰμὴ
ὅ,τι ἡ καθὰ καὶ κενὴ νήσις. Ὡς ἐκ τῆς διαλεκτι-
κῆς ταύτης ἦτον ἐπόμενον τὴν περιπέτην ὁ Γοργίας
εἰς τὴν ἰδέαν, ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει καθαυτὸ ἀλλ' ὅλα
εἶναι φαινόμενα, τὰ ὁποῖα δύναται τὸ παραστήσει
διὰ τῆς δεξιότητός του, ἦτοι τῆς σοφιστικῆς, ὅπως
θέλει. Ἄς ἀφήσωμεν τὴν κοίμωσιν, λέγει ὁ Σωκρά-
της ἐν Φαίδρῳ, τὸν Τισίαν καὶ Γοργίαν, οἵτινες ἐπρο-
τίμησαν τὰ εἰκότα εἰς τ' ἀληθῆ, σμικρύνοντες τὰ
μεγάλα, καὶ μεγαλοποιούσιν τὰ σμικρὰ διὰ ῥώμην
λόγου, ἢ τὰ καινὰ ἀρχαίως καὶ τ' ἀρχαία καινῶς λέ-
γοντες. Ἦτο φυσικὸν αἱ πτώται ἔρευναι τῆς τέχνης
τὴν περιστροφὴν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν καὶ τὴν
ἐκλάβουσαν οἱ ἱεροφάνται αὐτῆς τὴν δικόσμησιν ἀντι-
τῆς οὐσίας, οἱ δὲ χρωστούμενοι εἰς τὴν νεότητά του
πράγματος θρίαμβοι ἐξῆψαν τὴν ἀλαζονείαν, ὥστε τὸ
ὄνομαζέσθαι ἢ ῥητορικῆ παιδοδὲ δημιουργοὺς ἦτις
ἀπάσας τὰς δυνάμεις συλλαβοῦσα ὑπ' αὐτῆ ἔχει.
(Πλάτ. Γοργ.)

Μεταρτυθεισα ὁμως ἡ τέχνη εἰς Ἀθήνας, ἔνθα
τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρχεν ἡ πλεῖστη ἐξουσία τοῦ λέγειν
(Πλάτ. αὐτόθι), ἤρχιστε τὴν λαμβάνη πρακτικωτέραν
τάσιν καὶ τὴν ἀπεκδίσταται τὸ περιττὸν τοῦ κόσμου,
πρὸ πάντων διὰ τοῦ Ἀντιφῶντος, ὅστις ἐχρημάτισε
λογογράφος, διότι ἐν ἰδιωτικαῖς δίκαις ὁ διάδικος ὤ-
φειλε μόνος τὴν ἀγορεύσει. Ὁ Θουκυδίδης, ὅστις ἦτο
μαθητὴς του τὸν μνημονεύει μετὰ θαυμασμοῦ ὡς ὑ-
ποβλεπόμενον διὰ τὴν δεινότητά του, μολοντί δὲν
παρίστατο εἰς τὸν δῆμον οὔτε εἰς ἄλλον ἀγῶνα ἐκου-
σίως, ἐνῶ ἦτον ἀριστος σύμβουλος (δηλ. λογογράφος
ὅρα Βίον Ἀντιφ.) τῶν ἀγωνιζομένων ἐν δικαστηρίῳ ἢ
ἐν τῷ δῆμῳ, καὶ ὑπερεῖχεν ὅλους εἰς τὸ τὸ ἐνοεῖν
καὶ τὸ λέγειν ὅσα ἐνοεῖ, μετὰ δὲ τὴν πτώσιν τῶν
τετρακοσίων, εἰς τῶν ὁποίων τὴν ἐγκατάστασιν συνε-
τέλεσε, δικαζόμενος ἐπὶ θανατικῆ δίκῃ ἀπήγγειλε τὴν
τελειωτέραν μέχρι τῶν ἡμερῶν ἐλείνων ἀπολογία
(Π. κερ. 68). Κατὰ δυστυχίαν ἀντὶ τὴν μᾶς δικω-
θῆ ἢ ἀπολογία αὕτη, μᾶς διεσώθησαν ἄλλοι τινες
λόγοι ἠτοιμοῦς ἀξίας, ἱκανοὶ ὁμως τὴν δεξιότητα
τῆς ἀπολογίας.

Ἐκ τῶν ἀποπέπτε δικωθέντων λόγων οἱ δώδεκα
ἀνήκουν εἰς μετέωρα ἀποτελοῦντες τρεῖς τετραλο-
γίας, ἐξ ὧν ἐκάστη, περιστροφικὴ εἰς τὸ αὐτὸ θέμα,

περιέχει ἀνὰ δύο λόγους κατηγορίας καὶ δύο ἀπο-
λογίας, τοὺς μὲν προτέρους, τοὺς δὲ ὑστέρους. Ἡ τέ-
χνη συνίσταται εἰς ἀνεύρεσιν κοινῶν τόπων πρὸς στή-
ριξιν τῆς ἰδανικῆς κατηγορίας, οἵτινες ὡς σχετικοὶ καὶ
ἀπτόμενοι μόνου τοῦ πιθανοῦ, ἀναστρέφονται διὰ τοῦ
προτέρου λόγου τῆς ἀπολογίας, ἔπονται δὲ κατὰ τὸν
αὐτὸν τρόπον οἱ ὑστέροι λόγοι ἐξαντλοῦντες τὰ ἐκα-
τέρωθεν τεκμήρια. Ὁ Κυντιλιανὸς μᾶς βεβαιῶσθε ὅτι
ὁ Ἀντιφῶν πρῶτος συνέγραψε λόγους πρὸς κοινὴν ἀ-
νάγκωσιν (Orationem primus omnium scripsit),
ἐνοεῖ δὲ οὐχὶ μόνον τὰς τοιαύτας μελέτας, ἀλλὰ
καὶ καθαυτὸ δικανικοὺς, ὁποῖοι εἶναι οἱ τρεῖς σωζό-
μενοι, ἀναγόμενοι εἰς φοινικὰς δίκας, καθίτι τῶν
ἀρχαίων αἱ συλλογαὶ ἦσαν διηρημέναι κατὰ τὰ εἶδη
τῶν δικῶν, ὥστε τοῦ Ἀντιφῶντος διατηρήθησαν μόν-
οι οἱ τῶν φοινικῶν ὡς τοῦ Ἰσικίου οἱ περὶ κλήρου.

Ἐνῶ ἐκ τῶν τετραλογιῶν μανθάνομεν πῶς ὁ ἐπο-
νομασθεὶς Νέστωρ ἐδίδασκε τοὺς νέους ἐν τῇ δια-
τριβῇ του εἰς τὸ τὸν τρέπουσαν ἐπιτηδεύειν καὶ πρὸς τὸ
σοφιστικώτερον τὰ ἐξ εἰκότων τεκμήρια, διὰ τῶν
τριῶν περὶ φοινικῶν δικῶν λόγων, ἐξ ὧν εἰς εἶναι
κατηγορία φοινικαῖς κατὰ τῆς μητριάς, οἱ δὲ
ἄλλοι δύο ἀπολογίαι τοῦ ἔλου περὶ τοῦ Πρώδου φόνου
καὶ τοῦ χορευτοῦ περὶ τοῦ φαρμακευθέντος ἐν τῇ
οἰκίᾳ του παιδὸς, βλέπομεν τὸν Ἀντιφῶντα συγγρά-
φοντα μὲν καὶ ἐνταῦθα, ἀλλὰ δι' ἀγῶνα πραγματικόν.
Ἀποσκορακίσας πλέον τοὺς ἀρχαίους τοῦ Γοργίου
καὶ τὰς ποιητικὰς λέξεις, προτίθεται τὴν κυριολε-
ξίαν, ὥστε ὁ στοχασμὸς τὸν ἐκφράζεται σαφῶς καὶ ἀ-
κριβῶς. Εἰς τὴν ἐπὶ ταῖς ὀνόμασιν ἀκριβολογίαν, ἐ-
χρημάτισε διδάσκαλος ὁ Πρώδικος (Μαρκελλ. βίος
Θουκ. 36), δι' αὐτῆς δὲ φαίνεται ἡ πρακτικωτέρα
τάσις, ὥστε τὸ μὴ κρούσει μόνον ἦχος ἀσυνήθης τὸ οὖς
τοῦ ἀκροατοῦ, ἀλλ' ἐξεναντίας τὴν μεταδοθῆ εἰς τὸν
νοῦν του καθαρὰ διὰ γνώσις, ἐφ' ἣ διορῶν τὰ πράγμα-
τα τὸν περὶ τῆς.

Τὸ ἐπόμενον ἔθημα εἶναι ἡ διέγερσις τοῦ πάθους
τοῦ ἀκροατοῦ διὰ τοῦ πάθους τοῦ ῥήτορος, ἐντέχνως
ἐκφραζομένου διὰ τῆς ἀνωμαλίας τῆς φράσεως ἀκο-
λουθούσης τὴν συγκίνησιν τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ μέχρις
αὐτοῦ δὲν προέβη ὁ Ἀντιφῶν, ὅστις, ὡς λέγει ὁ σύγ-
χρονος τοῦ Κικέρωνος Καικίλιος, τοῦ ὁποίου τὰς
ὀρθὰς κρίσεις ἀπήνησαν οἱ ἀρχαῖοι, Ψευδοπλούταρ-
χος καὶ Φώτιος, δὲν ἐγνώριζεν ἐπὶ τὰ σρήματα τῆς
διανοίας ἢ τὴν τροπὴν ἐκ τοῦ παρούργου καὶ ἐ-
νάλλαξιν, ἀλλὰ μόνον τὰ τῆς λέξεως. (Φώτ. 259).

Ἡ κατασκευὴ τῆς περιόδου ἐξακολουθεῖ ἐπομένως
τὴν εἶναι συμμετρικῆν διὰ τῶν ἰσοκάλων καὶ παρί-
στων καὶ τῆς ἀντικειμένης λέξεως τείνουσα πρὸς τὴν
ἐναρμόνιον σύνθεσιν, ὡς τὴν ὀνομάζει ὁ Καικί-
λιος, ἦτις μὴ δὴλοῦσα πάντοτε ἀντίθεσιν ἰδεῶν ἀπο-
βαίνει μονότονος. Χάριν αὐτῆς τῆς ἀκριβολογίας καὶ τῆς
ἐναρμόνιου σύνθεσεως ἀποδίδει εἰς τὸν Ἀντιφῶντα
ὡς καὶ εἰς τὸν Θουκυδίδην ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνα-
σεὺς (περὶ συνθ. ὀνομ.) τὸν ἀδοτηρὸν χαρακτήρα,
ἢ τὴν ἀδοτηρὰν ἀρμονίαν, ὁ δὲ Καικίλιος (Ἀντιφ.
βίος κατὰ Πλούτ.) λέγει περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶναι ἐν
ταῖς λόγοις ἀκριβῆς καὶ πιθανὸς καὶ δεινὸς περὶ

τὴν εὐρεῖν καὶ ἐν τοῖς ἀπόροις πιθανός. Ἡ εἰς εὐρεῖν τεκμηρίων ὅμως ἐπιτηδεύσεις κινδυνεύει νὰ εἶναι φορτικὴ, διότι αἱ πολὺ πιθανότητες, αἵτινες δὲν ἀντισταθμίζουσιν τὸ ἐλάχιστον ἀμέσου ἀποδείξεως, ἢ ἀτέχνου πίστεως καθίστανται ὑποποῖ καὶ φορτικαί. Ἄλλ' ὁ Ἀντιφῶν ἐγνώριζε τὸ ὄρθον μέτρον, τοῦ εὐπρεποῦς μάλιστα στοχαζόμενος.

Ὁ Ἀνθοκίδης ὀλίγον διέπρεψεν, οὔτε ἐπέφερον ἀνάπτυξιν τινα ἀξιοσημείωτον, ὅπως ὁ Ἀνσίος, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν Φαίδρῳ Ἄλλ' ὁ Ἀνσίος ἔχει δύο ἐποχὰς ἀκριβῶς διαστελλομένας· κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἀκολουθεῖ τὰ ἔχνη τῶν πρὸ αὐτοῦ, διδάσκων τοὺς αὐτοὺς κανόνας ὡς σοριστῆς (Δημοσθ. κατὰ Νεκίρας 1351), κατὰ δὲ τὴν δευτέραν παρίσταται ὡς ῥήτωρ, ἢ πρακτικὸς λογογράφος προπαρασκευάζων τὴν τελειότητα τῆς τέχνης, ἥτις ἐμελλε νὰ γίνῃ πρὸ δειγμὰ καλλονῆς δι' ὅλους τοὺς χρόνους, ὅπως τὰ ἔργα τοῦ Φειδίου, τοῦ Ἰκτίνου, τοῦ Καλλικράτους καὶ τοῦ Μνησικλέους. (Περὶ τῶν δύο τούτων ἐποχῶν ὄρα Μύλλερρον, ἱστορ. τῆς φιλ. κερ. 35.)

Ὁ Ἀνσίος ἐγεννήθη μὲν ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' ἐκ Συρακουσίου πατρὸς, τοῦ Κεράλου, μετοικησάντος αὐτοῦ κατὰ προτροπὴν τοῦ Περικλέους (Ἀνσ. κατὰ Ἐρατοσθ. Β'). Ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλάς ἐστελλον ἀποικίαν εἰς Θουρίους (Ὀλυμπ. 84. 1 π. χ. 444), ἀπέπλευσε καὶ αὐτός, πεντεκαίδεκαετής τότε, μετὰ δύο ἀδελφῶν, ἐξ ὧν εἰς ὁ Πολέμαρχος, διὰ νὰ κοινωνήσῃ αὐτῆς. Μετὰ τὴν ἐν Σικελίᾳ συμφορὰν τῶν Ἀθηναίων ὡς ἀττικίζων ἐφυγε πάλιν ἐπανερχόμενος εἰς τὸν τόπον τῆς γεννητέως του, (Ὀλυμπ. 92. 2 π. χ. 412) ἐνθα ἐζήσεν ὡς ἰσοτελής (Διον. βίος Ἀνσίου). Ὁρμηθεὶς ἐν Σικελίᾳ ἐκ τῶν μαθημάτων τοῦ Τισίου καὶ Νικίου τινος ἐπηγγέλλετο ἐν Ἀθήναις τὸν διδάσκαλον τῆς ῥητορικῆς (Πλούτ. βίος Ἀνσίου) ἤτοι τὸν σοριστὴν, μαχριστοῦ οἱ τριάκοντα τὸν κατεδίδωσκον διὰ νὰ τὸν ἀρπάσουσιν τὰ πλοῦτη του, καὶ αὐτὸς μὲν διεσώθη εἰς Μίεγγρα, ὁ δὲ ἀδελφός του Πολέμαρχος ἐπιε τὸ κώνειον. Ἐπανελθὼν μετὰ τοῦ Θρακυβούλλου καὶ συντελέσας εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς δημοκρατίας διὰ πῆς περιουσίας ὅσην διέσωσεν (Φώτ. 261), ἔπνευ ἐκδίκησιν κατὰ τῶν τριάκοντα καὶ τῶν ὀπαδῶν των. Ἐκ τούτων τῶν τριάκοντα ὁ φανεὺς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἐρατοσθέους ἐδίδεν εὐθίνας πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς ἀμνηστίας. Τοῦτο ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Ἀνσίου, ὅστις οὐδέποτε ἄλλοτε πράξας ἢ ἴδια ἢ ἀλλότρια πράγματα ἐνώπιον τοῦ δήμου (κατὰ Ἐρατοσθ. Β'), τότε πρῶτον παρέστη ἐκθέτων τὰς ἀνοσιότητας τοῦ Ἐρατοσθέους πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὰς πρὸς τὴν ἐκυτοῦ οἰκογενεῖαν ἀπαχθρωπίας του μετὰ γνησίου παθους, ὅποιον ἐμπνέει ἡ δύναμις τοῦ αισθηματος. Εἰς τοιαύτας στιγμὰς οἱ μετ' ἀκριβεῖας μελετηθέντες κανόνες δὲν ἐξουσιάζουσιν πλέον, ἀλλ' ὑποχωροῦν εἰς τὴν συγκίνησιν τῆς ψυχῆς. Ἐκτοτε ὁ Ἀνσίος ἐγνώρισε τὴν ἀληθῆ δύναμιν καὶ τὸν ἀληθῆ χαρακτήρα τῆς ῥητορικῆς. Ἀποδιοπομπούμενος τὸν φορτικὸν καὶ περιττὸν κόσμον, ἐτρέπη πρὸς τὸ ἀφελές καὶ φυσικόν, ἐνόησεν ὅτι οὐδὲν εἶναι τόσον κα-

ταπειστικὸν ὅσον ἡ ἀλήθεια, καὶ αὐτῆς τὴν γνησίαν ἔκφρασιν πρέπει νὰ μιμηθῇ ὁ ῥήτωρ, ὁμιλῶν μᾶλλον διὰ τῆς σαφοῦς καὶ ἀνεπιτηδύτου παραστάσεως τῶν πραγμάτων παρὰ διὰ τοῦ ἤχου τῶν λέξεων, ὅθεν ὁ χαρακτήρ του ὠνομάσθη ἰσχνός καὶ ἀφελής. Μολοντοὶ ὅλοι οἱ σωζόμενοι λόγοι τοῦ Ἀνσίου εἶναι μεταγενέστεροι τῆς κατὰ τοῦ Ἐρατοσθέους κατηγορίας, οὔτε μᾶς σώζεται μελέτη τις προγενεστέρα, ὥστε ἐκ τῆς συγκρίσεως νὰ ἐνισχύσωμεν τὴν πεποίθησιν μας, ὅτι ὁ Ἀνσίος προβάς εἰς τὸ βῆμα εἶρε τὸν ἀληθῆ χαρακτήρα καὶ ἐκτοτε μετήλλαξε τὴν τέχνην, μᾶς πείθουν ὅμως αἱ ἐξῆς περιστάσεις περὶ τούτου. Πρῶτον ὁ περὶ Ἀνσίου θαυμασμός τῶν ἀρχαίων δὲν συμβιβάζεται μὲ τὰ ἐν Φαίδρῳ τοῦ Πλάτωνος, ὡς θέλωμεν ἰδεῖ, ἀν δὲν δεχθῶμεν ὅτι ὁ Ἀνσίος ἐν τῇ πρώτῃ του περιόδῳ ἐξηκολούθησε τὰ ἔχνη τῶν πρὸ αὐτοῦ σοριστῶν. Τοῦτο τὸ τεκμήριον συνάδει μὲ τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὁ Φαίδρος εἶναι ἐκ τῶν πρώτων διαλόγων τοῦ Πλάτωνος. διότι ἢ κατὰ τοῦ Ἐρατοσθέους κατηγορία ἀπηγγέλη κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς 94 Ὀλυμπ. (Π. Χ. 403, δηλ. ὀλίγον χρόνον μὲν πρὸ τοῦ Φαίδρου, ἀλλὰ πρὶν ἀποκτήσῃ τὴν μεγάλην ὑπόληψιν ὁ Ἀνσίος ὡς λογογράφος, τοῦ ὁποίου οἱ ἀρχαῖοι μνημονεύουσιν 495 λόγους, ἐξ ὧν 250 γνησίους, (εἰς ἡμᾶς ἐφθικαν 25). Δεύτερον τεκμήριον ἔχομεν ὅτι καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς δικαίως θαυμάζομενους λόγους του ὑπάρχουν ἐτι ἔχνη τῆς πάλαι μεθόδου, διότι δυσκόλως ἐξαλείφει τις ἐλαττώματα, τὰ ὁποῖα διὰ πολλοῦ χρόνου ἐλάτρευεν ὡς προτερήματα. Οὕτω ἔχομεν ἐν αὐτῇ τῇ κατὰ τοῦ Ἐρατοσθέους κατηγορίᾳ ψευδεῖς ἀντιθέσεις ὡς τὴν ἐξῆς (ιδ'.) εἰ διὰ μὲν τοῦ ἑμετέρου πλῆθους ἀδεῶς ἡγοῦνται τοὺς τριάκοντα σώσειν, διὰ δὲ Ἐρατοσθέην καὶ τοὺς συνάρχοντας αὐτοῦ δευδὸν ἦν καὶ τῶν τεθνεώτων ἐπ' ἔκφορὰν ἐλθεῖν. Ἄλλ' ὁ ἐπιτάφιός τοις Κορινθίων βοήθοις, ὡς λόγος ἐπιδεικτικὸς καὶ πανηγυρικὸς εἶναι κατὰ τὸν φορτικὸν τρόπον γεγραμμένος, πλήρης ἐπιτηδεύσεων καὶ σχημάτων λέξεως, ὡς πῆς κρηνησῆσις μνήμη παρὰ τῆς φήμης λαβῶν (β') ἢ τῆς ψευδοῦς ἀντιθέσεως, τῶν μὲν σωμάτων ἀπειθήσαντες, ὑπὲρ δὲ τῆς ἀρετῆς οὐ φιλοσημνησαντες (ζ) καὶ ἄλλων τοιούτων. (Καὶ ὁ Διονύσιος δὲν ἐπαινεῖ τοὺς πανηγυρικοὺς λόγους του. Βίος Ἀνσίου).

Ἡ ὕλη αὐτῆ τοῦ λόγου δὲν δεικνύει ἐπιτηδείαν ἐκλογὴν. Κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἀπομνημονεύονται αἱ μεγάλαι πράξεις τῶν Ἀθηναίων μυθικαὶ καὶ ἱστορικαί, μετὰ πλείστου ἐπαίνου ἐπ' ἀνδρείᾳ μὲν ὁ κατὰ τῶν Ἀμαζόνων πόλεμος, ἐπ' εὐπεθείᾳ δὲ ἡ κατὰ τῶν Καθμείων ἐκστρατεία καὶ ἐπὶ φιλοξενίᾳ ἢ ἐνοπλος ὑπεράσπισις τῶν Πρακλέους παιδῶν, ἔπονται τὰ Μηδικά, τὰ δὲ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου μολίς μνημονεύονται, ἀλλὰ δὲν παραλείπονται οἱ ξένοι οἱ βοήθησαντες κατὰ τῶν τριάκοντα, ἐν οἷς καὶ ὁ ῥήτωρ. Περὶ δὲ τῆς προκειμένης πράξεως οὐδεμίαν ὑπάρχει διήγησιν, ἀλλ' ἀπλῆ μνεία μετὰ τοῦ ἐπαινοῦ καὶ οἰκτιρισμοῦ, δι' ὧν ἀποπερατοῦται ὁ λόγος, ἐπιστεφανούσης τῆς ἀντιθέσεως, ὅτι οἱ διὰ τὴν φύσιν ἠθροτοὶ ἐγένοντο ἀθόνατοι διὰ τὴν ἄρετήν.

Τοιαῦτα δεσμά μετὰ βίας διέβρηξεν ὁ Αὐσίως πρὶν ἀναπτύξῃ τὰ προτερήματά του, περὶ ὧν θέλομεν ἀκολουθήσει τὴν κρίσιν τοῦ Ἀλικαρνασσεύς, εἶναι δὲ τὰ ἐξῆς. Πρὸ πάντων οἱ λόγοι του εἶναι ἄριστος κανὼν τῆς Ἀττικῆς γλώσσης· τῆς κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἐπιχωριάζουσας. Ἡ λέξις του εἶναι λελυμένη ἐκ μέτρου καὶ ἀπλῆ, ὡς οἱ ἰδιώται διαλέγονται, ἀλλὰ κυριολεκτικῆ. Ἡ σαφηνεία του δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὰ ὀνόματα, διότι δὲν εἶναι ἀήθη, ἀλλ' εἰς τὰ πράγματα, διότι διὰ βραχέων ἐκφέρει τὰ νοήματα ἔχων τὴν δύναμιν νὰ θέτῃ ὑπὸ τὰς αἰσθήσεις τὰ λεγόμενα καὶ νὰ διηγήται φυσικῶς. Μιμούμενος τὸν ἀπλοῦν λόγον τοῦ ἰδιώτου καὶ τὸν φυσικὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐκφέρει τοὺς στοχασμούς του, προσήρμοξε τοὺς λόγους εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ προσώπου, ὑπὲρ οὗ τοὺς ἔγραψεν, αὕτη δὲ ἡ τέχνη ὠνομάσθη ἠθοποιία.

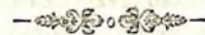
Ἄλλ' ἡ λελυμένη φράσις του καὶ αἱ μικραὶ περιοδοί του, ὅταν ἡ ἀνάγκη τὸ ἐκάλει, ἐσωματοποιοῦντο εἰς τὴν συστρέφουσαν τὰ ροήματα καὶ στρογγύλωσιν ἐκφέρουσαν λέξιν. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ὁ Ἀλικαρνασσεύς θαυμάζει τὸν Αὐσίον διὰ τὴν ἁρμονίαν καὶ χάριν τῶν λόγων, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ ἰδιώτης καὶ ὁ τεχνίτης αἰσθάνονται, δυσκόλως δὲ δύναται τις νὰ δηλώσῃ. Αὐτὸ τὸ ἐπαφρόδιτον τοῦ λόγου μεταχειρίζετο ὁ Ἀλικαρνασσεύς ὡς κριτήριον τῆς γνησιότητος καὶ ὁσάκις ἐδίσταζεν, εἰς τὴν αἰσθητὴν κατέφυγεν ὡς ἐπὶ ψήφων ἐσχάτην. Τὰ μόνον τῶν ὁποίων στερεῖται ὁ Αὐσιακὸς λόγος, εἶναι τὸ ὑψηλόν, τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ καταπληκτικόν. Εἰς ταῦτα προσθέτομεν καὶ τὴν κρίσιν τοῦ Καικιλίου, ὅτι καὶ τοι ἐπιτήδειος εἰς εὐρεσιν καὶ ἐκλογὴν ἐπιχειρημάτων, δὲν ἦτον ὅμως ἱκανὸς εἰς τὴν νὰ οἰκονομήσῃ τὰ εὐρεθέντα (Φώτ. 261). Πραγματικῶς εἰς τοὺς λόγους τοῦ Αὐσίου λείπει κινή ἰδέα συνδέουσα ὅλα τὰ μέρη καὶ προβαίνουσα πάντοτε δι' αὐτῶν πρὸς κατακυριεύσιν τοῦ ἀκροατοῦ. Πολλὰκις ὁ σύνδεσμος εἶναι ὅλως ἐξωτερικὸς καὶ ἡ μετὰ βίας ἀπλῆ μὲν, ἀλλ' οὐχὶ διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, ἢ εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἐσωτερικὴ σχέσις των νὰ καταδεικνύεται διὰ προπαρσκευαστικῆς σκέψεως, ἢ κατὰ τοὺς ἀρχαίους διὰ προκατασκευῆς καὶ ἐφόδου. Καὶ αὐτὸς ὁ λίαν ζηλωτὴς τοῦ Αὐσίου Ἀλικαρνασσεύς ὁμολογεῖ, ὁμιλῶν περὶ Ἰσαίου, ὅτι οὗτος δεινότερός ἐστιν οἰκονομήσαι Αὐσίου καὶ ὅλους τοὺς λόγους καὶ τὰ μέρη αὐτῶν.

Τοιαύτην ἔχοντες κατὰ νοῦν εἰκόνα τῆς τοτε ῥητορικῆς τέχνης καὶ ἰδίως τοῦ Αὐσίου, ἴσως ἐννοήσωμεν σαφέστερον τὸν Πλάτωνος Φαῖδρον, ἐν ὀλίγοις δὲ ἀνακεφαλαιοῦντες λέγομεν, ὅτι ἡ τέχνη ἀρξάμενη ἐκ τῆς Σικελίας ἀπέβλεψεν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν ἢ εἰς τεχνάσματα περὶ τὴν λέξιν, καὶ συνεπαρθεῖσα διὰ τοῦ Γοργίου ἐφόρει ὅτι ἀπάσας τὰς δυνάμεις συλλεβούσα ἐφ' αὐτῇ ἔχει, καὶ ὅτι ἡδύνατο νὰ παραστήσῃ ὅ,τι θέλει. Ἐν Ἀθήναις ὅμως συνησθάνθη τὸ φορτικόν τοῦ περιττοῦ κόσμου τῆς διὰ τοῦ Ἀντιφώντος, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τοῦ Αὐσίου ἐτρέπη πρὸς τὸ φυσικὸν καὶ πρὸς κινήσιν τοῦ ἀληθοῦς. Ὁ Αὐσίως βραδέως ἀνέπτυσσε τὰ ἀληθεῖς ἀρχάς, ἀλλ' ἐπὶ τέ-

λους τὰς ἐφήρμοσεν, εἰς τρόπον ὥστε οἱ λόγοι του ἐν παντὶ καιρῷ εἶναι ἀξιοὶ θαυμασμοῦ.

Ἰπὸ τοιαύτας ἐντυπώσεις προβαίνοντες εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ Φαῖδρου, θέλομεν σπουδάσει νὰ συνάψωμεν ὅλους τοὺς στοχασμούς του, διότι τότε μόνον δύναμεθα νὰ ἐφησυχάσωμεν, ὅταν οὐδὲν μέρος μένει ἀνεξήγητον.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμερον Φυλλάδιον.)

Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ.

—ο—

Μόνος ἀνέβη ὁ Περικλῆς τὴν ἀπότομον τῆς Ἀκροπόλεως ἀνοδὸν, καὶ ἐκάθησεν ἐφ' ἐνὸς λίθου τοῦ ἀρχαίου ἐκατομπέδου. Ἰπὸ τοὺς πόδας του ἐξετείνατο τὸ εὐρὺ πεδῖον, κομῶν τῇ ἐλαίᾳ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ ἡ πόλις ἐφ' ἧς ἐλαμπε νεαρὰ ἡ δόξα τοῦ μαρathonίου ἀνδραγαθήματος, καὶ ἀπωτέρω ἡ θάλασσα, ἀντηχοῦσα ἐτι τοὺς παιάνας τῆς Σαλαμῖνος, καὶ ἀπειρος ὡς τινῶν ἀκροέστων καρδιῶν ἡ φιλοδοξία, καὶ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν του ὁ οὐρανός, στιλπνός ὡς ὁ σάπφειρος, καὶ αἰθριός ὡς ὁ ὀφθαλμὸς μειδιώσης νεανίδος. Δὶ μεγάλαι σκηναὶ τῆς φύσεως καταγωνίζονται τὰς ψυχὰς, καὶ μάλιστα τὰς μεγάλας· καὶ ἡ τοῦ Περικλέους ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἐπιφόρην τῆς μεγαλοπρεπειᾶς ἣτις πανταχόθεν τὸν περιεστοίχισε, καὶ ἐθύσθη εἰς ὄνειροπολήσεως ἔκστασιν. Εἶδε τοῦ Μιλτιάδου καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους τὰς σκιὰς σοβαρῶς προσομιλοῦσας αὐτὸν, καὶ διὰ τοῦ δακτύλου δεικνύσας αὐτῷ τὸν ἥλιον εἰς τὸ κατακόρυφον σημείον τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἠτένισε τὸν ἥλιον ἀσκαρδαμυκτῆ, καὶ ἡ καρδία του ἐπλήσθη ὑπερηφάνου φιλοδοξίας. Ὡς τὸν ἥλιον λάμποντα ὑπὲρ τοὺς ἀστέρας, νὰ ὑψώσῃ τὴν πόλιν του ὑπεράνω τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, τὴν ὄφρυν τῆς Σπάρτης καταβαλόν, καὶ, ὡς ὁ ἀστὴρ τῆς ἡμέρας, μὴ γινώσκων ἐφ' ἑμῖλλον, νὰ κάμψῃ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὰς Ἀθῆνας, καὶ πᾶσαν τὴν γῆν ὑπὸ τὴν Ἑλλάδα, τοιαῦτα ἐσχέδια· ζεν ὁ μεγαλεπήβολος νοῦς του, ἐν ᾧ εἰς τὸν βελὸν ὀρίζοντα διέκρινε προσπλευσάσας τῶν νησιωτῶν τὰς τριήρεις, καὶ τῆς ὑποταγῆς των φερούσας τὸν φέρον εἰς τοὺς πόδας τῆς ἐνδόξου ἡγεμονίδος των· καὶ ἡ δραστήριός του διάνοις, τὸ μεγαλοῦργον αὐτοῦ σχέδιον διὰ μιᾶς συλλεβούσα, ἐκήρυττεν ἤδη τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Πελοποννήσου, προσήρτα τὴν Σικελίαν εἰς τὴν πρόωρον τῶν Ἀθηνῶν, ἀπ' αὐτῆς ὀρμώμενος καθυπέταττε πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν, καὶ μετὰ ταῦτα περιέφερε τὴν δόξαν καὶ τὰ ἀνίκητα ὄπλα τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Κυρηναικὴν, εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν Φοινίκην, τὴν ἐκτὸς καὶ τὴν ἐντὸς Ἀσίαν, καὶ ἐνεποίησε τῶν ἡρώων εἰς τὸν μέγαν βασιλέα ἐπὶ τοῦ θρόνου του. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ὅπου ἦσαν ἐ-

πλημένοι οί ὀφθαλμοί του, κατεβίβασεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν, καὶ ἡ καρδία του ἀνδρικῆς ἐπλήσθη ἀγανακτῆσεως, διότι τὴν πόλιν του, ἣν ᾔθελε βασιλεύειν αὐτῆς, εἶδεν ἐν ἐρείπιοις κειμένην, καὶ τὰς πληγὰς ἐτι φέρουσαν τῆς μηδικῆς αὐθαδείας· εἶδε τὰ τεῖχη τῆς κατάρροντα, καὶ πεπονημένας τὰς πύλας τῆς, καὶ τοὺς ναοὺς τῆς ἐρείπια, ἀπὸ τῶν βαρβάρων τὴν δάδα πυρποληθέντα, καὶ ἀπεφάσισε νὰ κοσμήσῃ αὐτὴν αὐθις ὡς οὐδέποτε ἐκοσμήθη πόλις, νὰ τῆ περιβάλλῃ στέμματα λαμπρότερον παντὸς βασιλικῆς στέμματος, τὸν κόσμον καὶ τὸ στέμμα τῶν ἀθανάτων ἐμπνεύσεων ἀμιμήτου καλλιτεχνίας.

Ἢ φύσις εἶναι φιλοπρόσωπος πρὸς τοὺς μεγάλους ἀνδρας. Ὅταν πέμπῃ ἐν τῶν ἐλλεικτῶν τῆς ἐπὶ τὴν γῆν πρὸς ἐπίδειξιν καὶ πρὸς ἰδίαν τῆς οὐρανῶν,

τῆς καὶ ὁ Ἰκτίνος, ὁ μέγας οἰκοδόμος, ὅστις καὶ τῆς Ἐλευσίνος τὸ Μέγαρον, καὶ τὸν ἐν Φιγαλείᾳ ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνήγειρε· διότι ὁ Φειδίας εἶχε τὴν ὑπερτάτην τῶν ἔργων ἐπιστασίαν. Ἰπ' αὐτὸν δὲ γλύπτει, τέκτονες, τορευταί, λιθοξόοι, καὶ πλάσται, βαρβεί, χρυσοῦχοι, ἐλεφαντουργοί, ζυλουργοί, καὶ μηχανοποιοί, καὶ οἱ τούτων ὑπουργοί, ἐμποροί, ναῦται καὶ κυβερνήται, ἀμαξοπηγοί, ζευγοτράφοι καὶ ἡνίοχοι, σχοινοπλόκοι, ὑφάνται, σκυτοτόμοι, μεταλλεῖς καὶ ὀδοποιοί, ὅλος ὁχλος βιομηχανῶν, ἀγγέζοντο ἀνευδότης ἡμέραν καὶ νύκτα, μετ' ἐνθουσιασμοῦ, ὃν τοῖς ἐνέπνευεν αὐτοῦ τοῦ Περικλέους καὶ αὐτοῦ τοῦ Φειδίου ὁ λόγος καὶ τὸ παράδειγμα, καὶ ἡ πόλις ὅλη ὠμοιάζεν ἀπέραντον ἐργαστάσιον, καὶ τὰ ἔργα εὐωδούντο καὶ ἀνέθαινον ὑπερήματα μὲν

Περθεων.

δὲν τὸν ἐγκαταλείπει μόνον, ἀλλὰ τῷ διδαι καὶ συναντιλήπτου ἐπαξίους του, ὧν τὴν μεγαλοφυῶν προκαλεῖ ἢ μεγαλοφυῶν του. Ὁ Περικλῆς εἶπεν εἰς τὸν Φειδίαν ὅτι θέλει τὰς Ἀθήνας κοσμημένας ἀξίως τῆς ἀρχαίας τῶν δεξῆς καὶ τῆς οὐκῆς ἣν ἐμελέτα αὐτὸς· νὰ ταῖς περιάψῃ, ὅτι θέλει τὴν ἀκρόπολιν βωμῶν πελώριον τῶν θεῶν, καὶ ὁ Φειδίας ἐπενόησε τ' ἀρχιτεκτονικὰ ἐκεῖνα μεγαλοεργήματα, ὧν τὴν καλλονὴν οὐχὶ νὰ ὑπερβῇ, ἀλλ' οὐδὲ νὰ μιμηθῇ τις τῶν ἀρχαίων ἢ νεωτέρων καλλιτεχνῶν ποτὲ ἐδυνήθη, καὶ ἐν οἷς διαπρέπει ὁ Περθεων ὡς τῆς τεχνικῆς καλλονῆς καὶ μεγαλοπρεπειῆς ὁ ἀνυπερβλήτος ὄρος.

Ἀρχιτέκτονες αὐτοῦ ἀνεδείχθησαν ὁ Καλλικρά-

κατὰ τὸ μέγεθος, ἀμίμητα δὲ κατὰ τὴν μορφήν καὶ τὴν χάριν, καὶ ἐν ὀλίγοις ἔτεσιν ἐπερατοῦντο ὅσα διὰ νὰ μείνωσιν ἐπὶ αἰῶνας ἠγείροντο, καὶ ἐβαινοντο μόνις δι' αἰῶνων δυνάμενα νὰ συντελεσθῶσιν. Ἀλλὰ τοιοῦτον ἦτον τὸ ἀξιοπρεπὲς αὐτῶν κάλλος, καὶ τοιαύτη συγχρόνως ἐπέπνευεν ἐπ' αὐτῶν ψυχὴ ἀγέρως καὶ πνεῦμα ἀεικλήδες, ὥστε ἀτίμητα τότε, εἶχον πᾶσαν τῶν γεγηκότων μνημείων τὴν μεγαλοπρεπειαν, γηράσαντα δὲ ἤδη, καὶ εἰς σωρῶν κατακειμένα ἐρείπια, ἔχουσιν εἰσέτι νεκρικὴν ἐπανθοῦσαν τὴν καλλονὴν (α).

Ἦρως ἀνέγειρον δὲ τοῦ Περθεωνῶνος ἐξέλεγη ἡ ὑπερ-

(α) Πλούτ. Β. Περ. 15'. καὶ 17'.

τάτη τῆς Ἀκροπόλεως κορυφή, ἐφ' ἧς ἴστατο καὶ πρὶν αὐτοῦ τὸ ὑπὸ τῶν Περσῶν πυρποληθὲν Ἐκκτόμπεδον εἶναι δὲ θαυμασιὰ ἢ θέσις αὕτη, διότι αἱ βάσεις τῶν κίωνων τοῦ Παρθενῶνος εἰσὶν ἰσοῦφεις μετὰ τῶν ἐπιστηλίων τῶν προπυλαίων, καὶ ὁ δι' αὐτῶν εἰσερχόμενος, ἐν ᾧ ἐβλεπεν ἐνώπιόν του τὸν ἰερόν λόφον, ὅλον ὑπὸ γλυπτικῶν μνημείων καὶ ναῶν κατακεκαλυμμένον, ἐβλεπε συγχρόνως ὑπὲρ αὐτὰ πάντα καὶ ὑπὲρ τὴν κεφαλήν του τὸν Παρθενῶνα διχραφόμενον ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὡς ὠκοδομημένον ὑπεράνω τῆς γῆς. Προσέτι δὲ ἴσταντο ὁ οὗτος διελθὼν διὰ τῶν προπυλαίων οὐχὶ ἀπέναντι μιᾶς τῶν πλευρῶν, ἀλλὰ μιᾶς τῶν γωνιῶν τοῦ Παρθενῶνος, συγχρόνως δὲ καὶ μιᾶς τῶν τοῦ ἐρεχθείου γωνιῶν, ὥστε ὅλη ἡ καλλιτεχνικὴ πολυτέλεια τεσσάρων πλευρῶν τῶν ἐντελεστέρων οἰκοδομῶν ἀφ' ὧν ποτὲ ὀφθαλμὸς ἀνθρώπου ἐθαύμασεν, ἀνεπτύσσετο ἐνταυτῷ ἐμπρόσθου· διότι οἱ μεγαλοτέχναι οἱ τότε ἐπεζήτουν οὐχὶ τὴν μαθηματικὴν συμμετρίαν, ἀλλὰ τὴν ζωγραφικὴν συναρμολογίαν.

Ἡγέρθη δὲ ὁ Παρθενῶν ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου στερεοβάτου τοῦ ἐκκτόμπεδου, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ ὅτι τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ στερεοβάτου οἱ ἄξωνες δὲν συνταυτίζονται ἐντελῶς, ἀλλ' ἀποτελοῦσι μικρὰν τινα, εὐδιάγνωστον ὅμως γωνίαν. Πρὸς ἀνατολὰς ἐξετάθη ἡ βάσις, διότι ὁ νέος ναὸς, ἔχων 227 ποδῶν μῆκος καὶ 101 πλάτος, ἐγένετο, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀρχαίων (β) πεντήκοντα πόδας τοῦ ἀρχαίου μακρότερος.

Ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης, ἧτις εἶναι ἐκ πόρου, στήριζονται βαθμίδες μαρμαρίναι τρεῖς, διότι τῶν ναῶν αἱ βαθμίδες ἦσαν πάντοτε ἀριθμοῦ περιττοῦ, ὥστε ὁ διὰ τοῦ δεξιῦ ποδὸς τῆς πρώτης ἐπιβάς, διὰ τοῦ δεξιῦ κατ' ἀρχὰς νὰ πατῆ καὶ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ. Ἀπέναντι τῆς εἰσόδου ὅμως, αἱ τρεῖς βαθμίδες, ἐπειδὴ εἰσὶ λίαν ὑψηλαί, ὥστε ἡ ἀνάβασις καθίσταται δυσχερής, διατέμνονται δι' ἄλλων δύο παρενθεθειμένων. Ὁ ρυθμὸς τοῦ ναοῦ εἶναι ὁ δώριος, καὶ οὐδὲν οἰκοδόμημα δύναται τόσον δικαίως νὰ θεωρηθῆ ὡς ὁ τύπος τῆς μεγαλοπρεποῦς ἀφελείας, ἧτις εἶναι τοῦ ρυθμοῦ τούτου ὁ χαρακτηριστὴρ. Εἶναι δὲ ὀκτάστυλος, ἦτοι εἰς ἑκάτεραν τῶν δύο ἐλασσόνων πλευρῶν του ἔχει ἀνά στήλας ὀκτὼ ῥαβδωτάς, καὶ εἶναι ὁ μόνος τοιοῦτος σωζόμενος δώριος, διότι πάντες οἱ λοιποὶ εἰσὶν ἐξάστυλοι τὸ πολὺ. Ἡ εἴσοδος αὐτοῦ δὲν εἶναι, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως ἐκλαμβάνεται, ἢ τὴν σήμερον ὑπάρχουσα πύλη πρὸς δυσμὰς, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας, ἠνοίγετο εἰς τὴν ἀντιπέραν, τὴν πρὸς ἑὼ πλευράν. Μετὰ τὰς ὀκτὼ πρώτας στήλας εἶποντο ἐξ ἄλλαι, αἰτινες συνεδέοντο μετὰξὺ των ὡς καὶ μετὰ τῶν ἀντιστοιχοῦσων εἰς τὰς δύο ἐξωτάτας παρεστάδων τῶν πλαγίων τοίχων διὰ κιγκλίδων ἐπιχρῶσων, σχεδὸν ἰσοῦφαι μετὰ τοὺς κίονας, ὡς ἀποδεικνύουσιν αἱ μέχρι τοῦδε ἐπὶ τῶν κίωνων καὶ ἐπὶ τῶν παρεστάδων σωζόμεναι ὀπαι, μάλιστα κατὰ τὴν δυτικὴν πλευράν. Τὸ περικεκλειμένον τοῦτο μέρος ἐκαλεῖτο ὁ πρό-

ναος, καὶ ἦτον κεκομημένον διὰ χρυσοῦν καὶ ἀργυρῶν στεφάνων, ριαλῶν καὶ ἄλλων ἀναθημάτων. Ἐκάστη δὲ τῶν μακρῶν πλευρῶν τοῦ ναοῦ εἶχεν ἀνά μίαν σειρὰν δεκαεπτὰ κίωνων, ὥστε ὅλοι ὁμοῦ οἱ κίονες τοῦ περιστυλίου, ἦσαν τὸν ἀριθμὸν 62, βάσιν μὲν οὐκ ἔχοντες, ὡς πάντες οἱ δώριοι, ὑψηλοὶ δὲ ὄντες πόδας 34, καὶ παχεῖς κατὰ τὴν κάτω διάμετρον πόδας 5 2/3, ἐνῶ ὁ ναὸς, ἀπὸ τοῦ στερεοβάτου μέχρι τῆς τοῦ αἵτου κορυφῆς, ἔχει ὕψος ποδῶν 66.

Ἐσωτερικῶς δὲ ὁ ναὸς ἦν διχρὰ κατὰ πλάτος διηρημένος, καὶ ἡ πρὸς ἀνατολὰς ἦν ἡ μείζων τῶν διαιρέσεων. Αὕτη περιεῖχε τὸ τεσσαρακοντάπηχον τῆς Ἀθηνᾶς ἄγαλμα, τὸ ἀριστούργημα τοῦ φειδίου, οὗ ἐλέφας ἦν τὸ σῶμα, σάπρειρος οἱ ὀφθαλμοί, καὶ χρυσοῦς τὰ ἐνδύματα, καὶ ὁ ἐξήστραπτε μυριάσις ἀκτίσιν, ὅταν τὴν αὐγὴν ἠνοίγοντο τοῦ ναοῦ αἱ πύλαι, οὗ δὲ τὸ κράνος εἶχε σφίγγας ἐπιγρασμένας, ἡ ἄσπις ἐκατέρωθεν ἀμαζονομαχίαν καὶ γιγαντομαχίαν, τὰ δὲ πέδιλα κενταυρομαχίαν. Ὑπὲρ τὸ ἄγαλμα ἦν ὑπαιθρος ὁ ναὸς, καὶ τὸ ἔδαφος αὐτοῦ ἔγκοilon εἰς βῆθος ἐνὸς δακτύλου, ἵσως ἵνα δέχηται τὸ ὄμβριον ὕδωρ, καὶ διατηρῆ ὑγροσίαν ὠφέλιμον εἰς τὴν κόλλαν τὴν συνδέουσαν τὸν ἐλέφαντα.

Περὶ δὲ τὸ ὑπαιθρον ἴσταντο ἐσωτερικῆς στοᾶς δωριῶν κίωνων, μικροτέρων τῶν ἐξωτερικῶν, ἐχόντων δὲ μόνον 3' διάμετρον, καὶ ἀνεχόντων πᾶρδον δι' ἧς ἐκατέρωθεν ἐδύνατό τις νὰ προσέλθῃ πρὸς τὴν κεφαλήν τοῦ ἀγάλματος. Ἀπὸ δὲ τῆς παρῶδου ταύτης, ἄλλοι κίονες, πιθανῶς ἰωνικοὶ, ἀνῆρχοντο μέχρι τῆς ὀροφῆς, ἧτις ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς στοᾶς ἐξετείνετο ὑπὲρ τὸν τοῖχον τοῦ σηκοῦ μέχρι τινὸς ἐκτάσεως εἰς τὸ ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Τὸ μέρος τοῦτο τὸ ὑπὸ τῆς ἐσωτερικῆς στοᾶς περιλαμβανόμενον, ἦτον τὸ κυρίως λεγόμενον ἐκκτόμπεδον, ὡς καὶ ὅλος ὁ ναὸς διεδέχθη τὸ αὐτὸ ὄνομα παρὰ τοῦ ἀρχαιότερου ναοῦ, ἂν καὶ ἦτο τὸ μῆκος του πολὺ μείζον τῶν ἐκτὸν ποδῶν. Ἀπ' αὐτοῦ δὲ διηρεῖτο διὰ χαλκῶν κιγκλίδων, ὧν τὰ ἔχνη φαίνονται ἔτι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, τὸ μέρος τὸ περιέχον τὸ ἄγαλμα, καὶ κυρίως Παρθενῶν καλούμενον, ὡς καὶ κοινῶς ὅλος ὁ ναὸς ἐκαλεῖτο. Ἀμφοτέρω ταῦτα τὰ μέρη, τὸ τε ἐκκτόμπεδον καὶ ὁ Παρθενῶν, ἦσαν ἐπίσης λαμπρότατα κεκοσμημένα διὰ πολυτελῶν ἀναθημάτων, ὡς ἀποδεικνύουσιν ἀνευρεθεῖσαι ἐπιγραφαί. Ὅπισθον δὲ τοῦ ἀγάλματος καὶ τοῦ διατειχίσματος τοῦ διατέμνοντος τὸν σηκόν, ἐξετείνετο ἡ ἄλλη διαίρεσις τοῦ ναοῦ, ὑπόστεγος αὕτη, ἔχουσα δὲ τὴν ὀροφὴν ἐπὶ τεσσάρων μεγάλων ἰωνικῶν κίωνων στηριζομένην, καὶ τὸ φῶς δεχομένη ἐκ μεγάλης πρὸς δυσμὰς ἀνοιγομένης θύρας. Οὗτος ἦν ὁ ὀπισθόδομος, ἐν ᾧ διετηρεῖτο ὁ ἱερός θησαυρὸς, καὶ ἐνταυτῷ ὁ δημόσιος.

Τοιαύτη ἦν ἡ ἀρχιτεκτονικὴ διάθεσις ἡν ὁ ναὸς οὗτος εἶχε κοινὴν καὶ μετ' ἄλλων, οἶον τοῦ ἐν Πισατιδῶν Ὀλυμπίου. Ἄλλ' ὅτι ἴδιον εἶχεν, ἦν ἡ θαυμασιὰ τῶν μερῶν αὐτοῦ ἀρμονία, ἢ τῆς λιθουργίας ἀπαρδειγμάτιστος τελειότης, ὥστε ὁ μᾶλλον ἠσκημένος ὀφθαλμὸς πολλάκις δὲν δύναται νὰ διακρίνῃ τῶν λίθων τὰς ἀρμογάς, αἱ ἀναλογίαι του ἐξ ὧν ἀπορρέει ἡ

ἔκφρασις καὶ τὸ κάλλος τοῦ, καὶ ἡ σοφὴ τῶν γραμμῶν τοῦ διαγραφῆ, περιέχουσα μυστήρια, ἃ οὐδ' ὑπώπτευσέ ποτε, οὐδὲ δύναται εἰσεῖτι νὰ λύσῃ ἡ ἐπιστήμη· οὕτω πρό τινων ἐτῶν ἀκριβεῖς καταμετρήσεις ἀνεκάλυψαν, πρὸς μεγίστην ἐκπληξιν τῶν ἀρχιτεκτόνων, ὅτι ὅλον τοῦτο τὸ οἰκοδομημα δὲν ἔχει οὐδεμίαν γραμμὴν ἢ ὀριζοντιαν ἢ κάθετον, ἀλλ' ὅτι αἱ μὲν, οἷον ἡ τοῦ θριγκοῦ, ἢ τῆς βάσεως, εἰσὶν ὅλαι καμπύλαι, ἢ τμήματα κύκλου, εἰς ὧν τὴν κατασκευὴν ἀπαιτοῦνται βαθεῖαι μαθηματικαὶ γνώσεις, αἱ δὲ, οἷον αἱ τῶν κίωνων, τῶν παραστάδων, τῶν τοίχων, εἰσὶ προκλινεῖς πρὸς ἓν κοινὸν κέντρον, ὥστε ἂν ὑπετίθεντο ἐξκκολουθοῦσαι πρὸς τὰ ἄνω, ἤθελον ὅλαι συνκρῆθῃ εἰς μίαν κορυφὴν, καὶ ἡ Περθεῶν θὰ ἐλάμβανε σχῆμα πυραμίδος. Τοῦτο καὶ δι' ἀπλοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ διὰ τῶν τυχόντων ἐργαλείων εὐκόλως περικτηρεῖται· διότι ὅλοι οἱ σπόνδυλοι, οἱ ἀποτελοῦντες τοὺς κίονας, εἰσὶν ὑψηλότεροι πρὸς τὰ ἔξω καὶ τὸ μέρος τὸ ἐστραχμμένον πρὸς τὴν πλησιεστέραν γωνίαν ἢ τ' ἀνάπλιν. Αἱ μετὰ τοσούτης δ' ἐπιδεξιότητος γενόμεναι κατασκευαὶ τῶν δυσκόλων τούτων γραμμῶν, διπλοῦν ἔχουσι τὸν σκοπὸν, καὶ ὀπτικῶς νὰ ἀρέσωσιν, διότι αἱ καμπύλαι εἰς καθαρὰς εὐθείας διὰ τῆς ὀπτικῆς ἀπάτης μεταβάλλονται, καὶ καμπύλαι φαίνονται πάντοτε αἱ εὐθεῖαι, καὶ στερεότητος νὰ δίδωσιν ἔμφρασιν συγχρόνως καὶ ἔντασιν εἰς τὸ οἰκοδόμημα.

Ἄλλ' εἰς τὴν ὑπερτάτην τοῦ ναοῦ καλλονὴν συντελοῦν οὐκ ὀλίγον τὰ καθωραῖζοντα αὐτὸν ἐξαισία γλυπτικὰ καὶ ζωγραφικὰ κοσμήματα.

Αἱ ζωγραφίαι, ἐν εἶδει πολυχρόων καὶ λαμπρῶν μαιάνδρων, ἀνθεμίων, λεσβίων ἀστραγάλων, ὧν καὶ ἀστέρων, ὧν προφανέστατα ἔγνη διακρίνονται μέχρι τοῦδε, διεποικίλλον τὰ διάφορα κοσμητικὰ τοῦ ναοῦ μέρη, οἷον τὰ κυμάτια, τὰς ταινίας, τὰς προμόχθους καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐν ᾧ ἄλλα μέρη, αἱ τρίγλυφοι, τῶν μετοπῶν τὸ ἐμβυδόν, ἦταν δι' ἀρμονικῶν βεβαμμένα χρωμάτων. Προσέτι δὲ παρατηρήθη ὅτι καὶ τὰ σωζόμενα μέρη τοῦ τοίχου εἰσὶν ὡς ἐπίτηδες ἐξεσμένα δι' ἐργαλείου ὀξέως, ὑπερ φαίνεται ἀποδεικνύον ὅτι καὶ αὐτοὶ, πιθανῶς καὶ οἱ κίονες, ὡς τοῦτο ἀνεκαλύφθη ἐν ἄλλοις ναοῖς, παραδείγματος χάριν ἐν τῷ τῆς Αἰγίνης, ἦσαν κεκαλυμμένοι διὰ χρωμάτων διαφανῶν, κατ' οὐδὲν παραβλαπτόντων τὴν τοῦ μαρμάρου στιλπνότητά, ποικιλιόντων δὲ μόνον αὐτῆς τὴν διαφανῶν, καὶ θερμότερον τόνον εἰς αὐτὴν χορηγούντων.

Αἱ δὲ γλυφαὶ εἰσὶν ἀριστουργήματα ἐμπρέποντα ἐπ' ἀριστουργήματος· καὶ τοὶ δ' ἐπ' αὐτῶν διάφοροι φαίνονται ἐργασθέντες τεχνίται, οἱ μὲν κατὰ τὸν αὐστηρότερον ἀρχαῖκόν τρόπον, οἱ δὲ πρὸς τὴν μᾶλλον ἀνήμενον ἀποκλίνοντες τοῦ νέου ἐργαστηρίου, οὐχ ἥττον ὅμως ἔχουσι κοινὸν χαρακτῆρα τὴν ἀκριβῆ τῆς φύσεως μίμησιν, μέχρι τῶν ἐλαχίστων αὐτῶν μερῶν, τῆς κόμης, τῶν φλεβῶν, τῆς ἀνατομικῆς ἀναπτύξεως, συγχρόνως δὲ καὶ τὴν ἰδανικὴν ἔκφρασιν, καὶ τὴν ὑπὸ τῆς ζωηρότητος τῶν κινήσεων μὴ καταστρεφόμενῃ ψυχικῇ ἡρεμίᾳ, καὶ τὸν λεπτόν σύνδεσμον τοῦ

ἀξιοπροποῦς μετὰ τοῦ ἐνθέου, τῆς ἀφελείας μετὰ τῆς ποικιλίας, οὐ μόνον ἡ ἀρχαία τέχνη ἐγνώριζε τὸ μυστήριον· καὶ βέβαιον μὲν εἶναι ὅτι πᾶσαι αἱ γλυφαὶ αὐταὶ ἐποιήθησαν ὑπὸ τὴν ἐπιβροχὴν καὶ τὴν ἐμπνευσιν αὐτοῦ τοῦ φειδίου, σχεδὸν δ' ἀναμφισβήτητον φαίνεται ὅτι πολλαὶ ἐξ αὐτῶν εἰσὶ τῶν διαγραφμάτων αὐτοῦ ἀκριβοῦς ἐκτελέσεις, καὶ ἂν αἱ μεγάλαι δὲν εἰσὶν ἄμεσα προϊόντα τῆς θαυματουργῆς ἐκείνου γλυφίδος, πρέπει τότε νὰ παραδεχθῶμεν ἐς τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἄλλον ἀριστοτέχνην, οὐ ἡ ἀδικοῖστορία δὲν διετήρησε τὸ ὄνομα, εἰς οὐ δὲ τὴν ἐντέλειαν δὲν δύνανται οἱ νεώτεροι οὐδὲ μακρόθεν νὰ πλησιάσωσι·

Τὰ γλυπτικὰ ταῦτα κοσμήματα εἰσὶ τριῶν τάξεων. Ἰπεράνω τῆς ἐξωτερικῆς σειρᾶς τῶν κίωνων καὶ τῶν ἐπιστυλίων αὐτῶν ἀρχαῖς ζώνη ἐκ τριγλύφων καὶ μετοπῶν ἐναλλάξ· καὶ αἱ μὲν πρῶται, παριστῶσαι ἐν τῇ λιθοδομίᾳ τὰς ἐν ταῖς συνήθεσιν οἰκοδομαῖς προσχρῆστας κεφαλὰς τῶν ὀροφιαίων δοκῶν, συνίστανται ἐκ τριῶν καθέτων ἀναγλύφων ῥάβδων μεθ' ὀριζοντείου πλατείας ταινίας, καὶ μετὰ ἐξ σταγόνων ὑπ' αὐτῆν· αἱ δὲ, παριστῶσαι τὰς μετὰ τῶν δοκῶν ὀπὰς, καὶ συνίστανται ἐκ πλακῶν κεκοσμημένων δι' ἀμιμήτων ἀναγλύφων, ἰσχυρῶς προσχόντων, καὶ ἐχόντων τὰ δύο τρίτα τοῦ φυσικοῦ ἀναστήματος (4' ὕψος). Ὅλαι αἱ μετόπαι ἦσαν 92 τὸν ἀριθμὸν, καὶ παρίστων μετὰ μεγίστης ποικιλίας καὶ ζωηρότητος, καὶ μετ' ἀμιμήτου τεχνικῆς ἐντέλειας, κενταυρομαχίας, πεζομαχίας καὶ ἵππομαχίας, ἀρπαγὰς γυναικῶν ὑπὸ κενταύρων, καὶ ἄλλα μυθικὰ ἀντικείμενα, ἰδίως τὴν Πηλλάδα, ὡς φαίνεται, ἀφορῶντα, ἀλλ' ὧν, εἰς τὴν κατάστασιν ἀνευρέθησαν, φαίνεται ἀμήχανος ἡ ἐξήγησις.

Τὴν δὲ δευτέραν ἢ ἐνδοτέραν σειρὰν τῶν κίωνων τῶν ἐλασσόνων πλευρῶν, ὁμοῦ μετὰ τῆς κορυφῆς τῶν δύο μακρῶν πλευρῶν τοῦ τοίχου, περιλαμβάνει ἄλλη ζώνη, συνεχῆς αὐτῇ, ἡ ζωοφόρος λεγομένη 3' 4' ἔχουσα ὕψος, εἰς μῆκος μὲν 528' ἐν τμήμασι δὲ 97 παριστῶσα τὴν ἐν ἀναφλύφοις ἐπιπεδωτέροις Παναθηναϊκῇ πρυμνή. Ἐν τῇ μέσῃ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς, ὑπεράνω τῆς εἰσόδου τοῦ Παρθενῶνος, παρίστατο ὁ ἀρχων Βασιλεὺς, παραλαμβάνων ἀπὸ χειρὸς παιδὸς τὸν ἱερὸν πέπλον, ὅστις ἐμελλε ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ μεγάλου ἀγάλματος, καὶ ἡ ἱερεῖα δεχομένη παρὰ τῶν δύο ἐρρηφόρων τὰ μυστικὰ κανᾶ τῆς θεᾶς, προκαθημέναν τῶν θεῶν, τοῦ Ἑρμοῦ, Τριπτολέμου, Δήμητρος, Ἄρεως, Διός, Ἡρας καὶ Ἡῆς πρὸς νότον, τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τῆς Ἰγείας, τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Ἐπιχθονείας, τῆς Ἀργυύλου, Πανδρότου καὶ μικροῦ Ἐριχθονίου πρὸς βορρᾶν, μεθ' οὓς εἶποντο οἱ διάφοροι ἀρχοντες. Μετ' αὐτοὺς δ' ἐβάδιζον περινενοημένως αἱ τῶν Ἀθηναίων γυναῖκες, φέρονται σκευὴ τῶν θυσιαίων, καὶ ἔχουσαι κατόπιν ἐν εὐτελεστέροις τάξει τὰς τῶν μετοίκων γυναῖκας, φερούσας τὰς ὑδρίας αὐτῶν καὶ τὰ σκιάδια. Ἐπειτα δ' εἶποντο ἑκατέρωθεν τὰ ἱερεῖα, κριοὶ καὶ ταῦροι ὀδηγούμενοι ὑπὸ τῶν θυτῶν, καὶ μετ' αὐτῶν οἱ τῆς ἐστίας ὑπηρέται, οἷον μὲν ἐν ἀμφο-

ρεῦσιν, σίτον δ' ἐν σάκραις φέροντες, καὶ ἔπειτα οἱ αὐληταί, μεθ' οὓς ὁ πεζὸς ὄχλος, κλάδους ἔχων διὰ χειρῶν. Μετὰ δὲ τοὺς πεζοὺς ὤρων τὰ τέθριππα, τὸν ἠνίοχον ἔχοντες καὶ ἓνα προσαναβάτην ἐκ τῶν ἐν τῷ σταδίῳ προαγωνισαμένων, καὶ προσέτι ἓνα πεζόν, ὅστις προηγουμένος, δι' ἐπιδεικτικῆς χειρονομίας ὁδηγεῖ καὶ ρυθμίζει τὸν δρόμον των. Καὶ μετὰ τὰ ἄρματα τελευταίος ἤρχετο ὁ ὄμιλος τῶν ἰππέων, ἐπιβάτης ἰππων γοργῶν καὶ λαμπρῶς σχηματιζομένων, καὶ κατεῖχεν ἐκτὸς τῶν περᾶτων τῶν δύο μακρῶν πλευρῶν, καὶ πᾶσαν τὴν δυτικὴν, ὅπου περιείχετο τῆς παρατάξεως ἡ ἀρχή, διότι ἐνταῦθα τινὲς τῶν ἰππέων φάνονται οὐχὶ ἔτι ἀναβάντες, ἀλλὰ

φρανῶν ἀγαλμάτων, μειζόνων τοῦ φυσικοῦ μεγέθους, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐπιλάμπει πᾶσα τῆς Φειδαϊκῆς γλυφίδος ἢ σεμνότης, καὶ ἡ ἀπαραγνώριστος καλλονὴ καὶ ἡ χάρις. Τὸ δυτικὸν ἀέτωμα παρίστα, κατὰ Πausανίαν, τὴν ὑπὲρ τῆς Ἀττικῆς γῆς ἔριν τῆς Ἀθηναίων καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ κατὰ τὰς ζωγραφίας τὰς φιλοτεχνηθείσας ἐν 1674 ὑπὸ τοῦ Γάλλου ζωγράφου Καρρέυ (Carrey), ἐν μὲν τῷ μέσῳ τὸν Ποσειδῶνα ὄρθιον, πρῶρωγισμένον, καὶ τὴν γῆν παίοντα τῇ τριαινῇ, παρ' αὐτὸν δὲ τὴν Ἀθηναίων, ἐν ὑπερῆφάνῳ θέσει θριάμβου, καὶ ἀριστερῶς μὲν τοῦ Ποσειδῶνος τινὲς θεότητας, αἰτίνες ἐνομίσθησαν ὡς ἐκ τῶν ἐμβλημάτων καὶ θέσεών των, ἡ Γῆ καὶ ἡ Θάλασσα, ὁ Λιπὼ,

Ἄρματων ἀρχαίων.

προπαρσκευαζόμενοι μόνον. Ἡ πεμπούκιδος αὐτητικῆς, ἡ μακρὰ κῆπη σειρά ἀλλ' ἡλενθέτων ἀριστοφυλάτων, οὐδὲν ἔχει τὸ συγκρινόμενον πρὸς αὐτὴν ἐν τῇ τριαινῇ οὐδενὸς χρόνου καὶ οὐδενὸς τόπου. Ἀλλὰ πάντων τῶν γλυπτικῶν ἔργων ὅσα κοσμοῦσι τὴν γῆν, τοῦτον, ὅσα ποτὲ ἐκόσμησαν δημόσιοι οἰκιστὴν ἢ ἀρχαῖον, θαυμασιώτατα εἰσὶν ἀναμφισβητήτως τὰ τῆς τρίτης καταγωγῆς, τὰ ἐν τοῖς ἀετοῖς, ἢ τοῖς ἀετοῖς τριγωνικοῖς, ἢ τῆς ὄρθης ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τῆς ἀετοῦ. Ἐπειὶ εἰς συμπλέγματα περι-

ὁ Ἐρμῆς καὶ ἡ Μαιὰ, ἡ Ἐστία, ὁ Ἄρως καὶ ἡ Ἀφροδίτη. Δεξιῶς δὲ τῆς Ἀθηναίων ὁ Ἐρεχθεὺς μετ' ἄρματος ἠνιοχουμένου ὑπὸ τῆς Νίνης, ὁ Κέρκωψ μετὰ τῶν τριῶν θυγατέρων του καὶ τοῦ Ἐρυσίχθονος, καὶ ἐν τῇ γωνίᾳ κείμενος ὁ Θησεύς, οὐ μόνον σώζεται ὁλόκληρον σχεδόν, ἀλλ' ἀλέφαλον τὸ ἀγαλμα, δεικνύον διὰ τῆς ἐντελείας του ὁποῖων θαυμάτων συλλογὴ ἦν ὁλόκληρον τὸ κέτωμα τοῦτο. Ὁ δὲ ἀνατολικὸς ἀετὸς παρίστα, κατὰ Πausανίαν, τὴν γέννησιν τῆς Ἀθηναίων. Ἀλλ' ἀφ' ἧς ἀποχῆς ὁ ἀετὸς

ῥέυ' ἐπεδήμει ἐν Ἀθήναις, τὰ πλείστα τῶν ἀγαλμάτων τοῦ αἰετώματος τούτου εἶχον καταστραφῆ, καὶ μόνον ἐκ τοῦ ἐνταῦθα παριστωμένου ἀγγείου τῆς συλλογῆς τοῦ Ὀπη, ὅπερ φαίνεται ἀντιγραφὴν εἶς ἐκεῖνου τοῦ αἰετοῦ, δυνάμεθα νὰ λάβωμεν τῆς διαθέσεως αὐτοῦ ἀμυδρὰν τινα ἰδέαν. Ἐν τῷ μέτρῳ ἐκάθητο ἐπὶ θρόνου ὁ Ζεὺς, δεξιῶς δ' αὐτοῦ ἴστατο ὁ Ἡρακλῆς, ἐπὶ τοῦ ὤμου ἔχων τὸν πέλεκυν, καὶ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν του ἴστατο ἡ ἐξ αὐτῆς προκύψασα Ἀθηνᾶ ἐν πλήρει πανοπλίᾳ, παρισταμένων ἐκατέρωθεν τῶν ἐπιλοιπῶν τοῦ Ὀλύμπου κατοίκων, καὶ ἐξεστηκότων πρὸς τὸ παράδοξον θέαμα.

Σίβας δ' ἔσχε πάντας ὄρωντας ἀθανάτους·
· · · · · κινήθη δ' ἄρα πάντος,
κύμασι πορφυρέοισι κυκώμενος. Ἔσχετο δ' ἄλλα
ἐξαπίνης. Στήσε δ' Ἰπερίωνος ἀγαλᾶς υἱὸς
ἵππους ὠκύποδας ὀτρὸν χρόνον. (Ὀμ. Ἰμν. ΚΗ')

Καὶ τῶν ἵππων τοῦ Ἰπερίωνος αἱ κεφαλαί, προκύπτουσαι τῶν κυμάτων καὶ καταδύμεναι εἰς αὐτὰ, σώζονται εἰσέτι εἰς τὰς γωνίας τοῦ οἰκοδομήματος. Μεταξὺ δὲ τῶν λοιπῶν περισωζομένων τεμαχίων, ὑπάρχει ἀγαλμα γυμνοῦ νεανίου, λαμπρότατον ἔργον, ὃ καὶ μόνον ἐδύνατο νὰ τιμήσῃ τὸν ἐργασθέντα αὐτὸν τεχνίτην, ὑπὲρ ὃ ὅμως πολλὴ ὑπερέχει τὸ ἀμίμητον σύμπλεγμα τριῶν καθήμενων ἢ ἀνακεκλιμένων παρθένων, τῶν τριῶν Μοιρῶν κατὰ τινὰς, καθ' ἄλλους τῆς Δήμητρος, τῆς Περσεφόνης καὶ τῆς Ἑστίας, οὗ μεγαλοπρεπέστερον καὶ τερπνότερον ἔργον δὲν ἠδυνήθη βεβαίως νὰ παραγάγῃ ἄλλο οὐδ' αὐτὴ ἡ γλυφίς τοῦ Φειδίου. Θεῖα μᾶλλον ἢ ἀνθρώπινος εἶναι ἡ καλλονὴ τῶν μεγαλοπρεπῶν ἐκεῖνων πλασμάτων, τῶν νεανικῶν ἐκείνων μελῶν, ἅτινα ἐλαφρῶς κυρτοῦνται καὶ ἀπαλῶς ἐπανίστανται κατὰ τοῦ εἰς ὕψος διαφανῆς λεπτοεργηθέντος μαρμάρου, ὅπερ ἐλέγχει μᾶλλον ἢ συγκαλύπτει τὸ κάλλος αὐτῶν.

Ὁ ναὸς οὗτος ἦν τὸ ἐγκαύχημα τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς δόξης τῶν Ἀθηνῶν, καὶ οἱ ῥήτορες εἶχον αὐτὰ συνεχῶς διὰ στόματος. Ἐπὶ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ ἐχρησίμειυσεν εἰς κατάλυμα τοῦ ἡγεμόνος τούτου, ὃν ἡ ἀσεβὴς τῶν τότε κολακεία συνώκισε μετὰ τῆς Ἀθηνᾶς. Ὁ τύραννος Ἀχάρης μετ' ὀλίγον παρέλυσεν τὸ φειδαϊκὸν ἀγαλμα, καὶ ἤρπασεν αὐτοῦ τὸν χρυσὸν, συμποσοῦμενον εἰς 44 ἢ 50 τάλαντα.

Εἰσαχθέντος δὲ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ἀθήναις, ὁ ναὸς τῆς Παρθένου μετεσκευάσθη εἰς ἐκκλησίαν τῆς αἰειπαρθένου, καὶ πρὸς τοῦτο ἡ ἀνατολικὴ θύρα ἐκλείκωσεν, ἵσως διὰ τῶν μαρμάρων τοῦ διατειχίσματος τοῦ ὀπισθοδόμου, ὅπερ κατεδαφίσθη· τὸ δὲ ὑπαιθρον τοῦ ναοῦ ἐδέξατο ὄροφον, καὶ πολὺχροες κίονες ἐστήθησαν πρὸ τοῦ ἱεροῦ, καὶ ὁ θόλος αὐτοῦ ἐκοσμήθη ψηφιδωτέμασι πολυχρόοις, καὶ εἰς τοὺς τοίχους ἐζωγραφήθησαν εἰκόνες ἁγίων. Διηγοῦνται δ' οἱ σύγχρονοι τὴν πολυτέλειαν τῆς ἐκκλησίας ταύτης, καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ ἐπισκοπικοῦ θρόνου, καὶ τῶν τεθρίππων ἐφ' ὧν

αἱ κομπζὶ τῶν Ἀθηνῶν κυροῖαι ἀνήρχοντο εἰς αὐτήν.

Τὸ δὲ 1843, ὅταν αἱ Ἀθῆναι ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, ἡ ἐκκλησία μετεσκευάσθη εἰς προσκύνημα τοῦ Μωάμεθ, καὶ μεταξὺ τῶν δύο μεσημβρινωτέρων κίωνων τῆς ἐνδοτέρας δυτικῆς στοᾶς, πρὸ τοῦ ὀπισθοδόμου, ἐνωθέντων μετὰ τοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ, ἐκοδομήθη τότε μιναρὲς ἔχων τὴν ἀνοδὸν σκολιάν. Τότε βεβαίως κατεξέστησαν, ἢ ἀσθέστῳ κατεχρίσθησαν αἱ ἐπὶ τῶν τοίχων Χριστιανικαὶ εἰκόνες.

Ἐν δὲ 1687, ἐν Σεπτεμβρίῳ μηνί, ὁ Ἐνετὸς ναύαρχος Μοροζίνης ἐπολιόρκει τὴν ἀκρόπολιν, οἱ δὲ Γούρκοι ἐντὸς τοῦ μαρμαροκτίστου αὐτῶν προσκυνηματος, ὡς εἰς θέσιν ἀσφαλεστάτην, εἶχον καταθέσει τὴν πυρίτην αὐτῶν. Αἰφνης βόμβα ῥιφθεῖσα ἀπὸ τὰ ἐπὶ τοῦ Μουσείου κανονοστάσια τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Μοροζίνη, Κοινηγισμάρκου τοῦ Σουηδοῦ, ἐνέσκηψεν εἰς τὸν Παρθενῶνα, καὶ ἀνῆψε τὴν πυρίτην, καὶ τὸ μέχρις ἐκεῖνου ἀκατάστροφον ἐκεῖνο ἀριστούργημα, καθ' οὗ οὐδὲν εἶχε δυνηθῆ δεκακοτὰ αἰώνων τὸ δρέπανον, κατέπεσεν εἰς σωρὸν ἐρειπίων, καὶ πρὸ πάντων τὸ μέσον αὐτοῦ, ἐφ' οὗ οἱ κατακτηταὶ ἀνήγειραν μετὰ ταῦτα ἄλλο εὐτελεῆς οἰκοδομήμα, ἀναλογώτερον πρὸς τὴν τότε τῶν πραγμάτων αὐτῶν κατάστασιν.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ Μοροζίνης ἐκυριεύσει τὴν Ἀκρόπολιν, κατέκτησιν λυπηροτάτην διὰ τὴν τέχνην, ἄλλως δὲ ἄσκοπον καὶ ἄγονον διότι μετὰ ἐνός μηνὸς κατοχῆν, μόλις οἱ Χριστιανοὶ ἐκρηύχθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ἐγκατέλιπεν αὐθις τὰς Ἀθήνας, ἀφείς τοὺς κατοίκους αὐτῶν εἰς τῶν νέων αὐτῶν ἀρχόντων τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἐκδίκησιν. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀπελθεῖ, ἠθέλησε νὰ λάβῃ καὶ τι τρόπαιον ἄξιον τοῦ τοιούτου του κατορθώματος, καὶ ἐν τῇ βαβάρῳ κενοδοξίᾳ τοῦ πατριωτισμοῦ του, ἀπεφάσισε νὰ γυμνώσῃ τὸν Παρθενῶνα τῶν ἐσχάτων κοσμημάτων ἃ ἔμενον ἐπ' αὐτοῦ, καὶ νὰ λεηλατήσῃ τὴν δυστυχῆ πόλιν ἢ πολλοῦ κατέστρεψε, πρὶν τὴν καταλιπῆ εἰς τὴν δεινὴν τύχην της. Καὶ τοῦ μὲν ἀνατολικοῦ αἰετοῦ τὰ πλείστα ἀγάλματα ἦσαν ἤδη προκατεστραμμένα· τοῦ δυτικοῦ ὅμως ὑπῆρχον ὄλα ἀκέραια, καὶ εἰς ταῦτα προσέφερε τὰς μηχανάς του. Ἀλλ' οἱ ἀνεπιδέξιοι ὀπαδοὶ του, ἐνῶ τὰ κατεβίβαζον, τὰ ἀφῆκαν καὶ ἔπεσαν ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκεῖνου, καὶ συνστρίβησαν ὄλα εἰς κόνιν. Ἐκεῖ τὰ ἀφῆκεν ὁ Μοροζίνης, καὶ ἀπῆλθε μετὰ τὰς χεῖρας κενάς.

Κατὰ τὰ 1811 ἄλλος ἦλθεν εἰς Ἀθήνας τῶν μνημείων αὐτῶν βεβηλωτής, ὁ πρῶτος τῆς Ἀγγλίας εἰς Κωνσταντινούπολιν Λόρδος Ἐλγιν, ὅστις, φερμάνιον προμηθευθεὶς, νὰ λάβῃ τοὺς παρὰ τὸν ναὸν τῶν εἰδωλῶν ἐν Ἀθήναις κατὰ γῆς κειμένους λίθους, οὐ μόνον αὐτοὺς ἐλάβεν, ἀλλὰ καὶ διὰ πρίονος ἐκοψεν ὅσας ἠδυνήθη τῶν μετοπῶν καὶ τῶν τμημάτων τῆς ζωοφόρου, καὶ ὄλα τὰ σωζόμενα ἀγάλματα τῶν αἰετῶν ἀρπάσας, ἐπώλησε τὴν ὄλην συλλογὴν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ τριακονταπέντε χιλιάδων λιρῶν. Τέλος δὲ μετὰ τὴν τῆς Ἑλλάδος ἀνεξαρτησίαν φροντίς ἰδίᾳ ἐλήφθη τοῦ σεβαστοῦ τραυματίου, καὶ διάφορα αὐτοῦ μέρη ἀνεστηλώθησαν, καὶ πολλὰ τῶν τμημάτων αὐτοῦ ἐν ἀνθρωπαφαῖς ἀνευρέθησαν. Ὡστε τὴν σήμερον

σώζονται μετόπισι μὲν 15 ἐν τῷ Βρετανικῷ μουσεῖοι, μία δ' ἐν Γαλλίᾳ, μία ἐν Ἀθήναις ἀνευρεθείσα, καὶ 38 ἐπὶ τοῦ ναοῦ, αὐταὶ ἀμυδραὶ αἱ πλείσται' τῶν δὲ τιμημάτων τοῦ ζωοφόρου 61 ἐν Ἀγγλίᾳ, 21 ἐν Ἀθήναις ἀνευρεθέντα, καὶ 14 ἐπὶ τοῦ ναοῦ, καὶ τέλος ἐν ἐν Γαλλίᾳ τῶν δὲ ἐν τοῖς ἀστοῖς ἀγαλμάτων, ἐκ μὲν τοῦ ἀνατολικοῦ 14 ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ ἐκ τοῦ δυτικοῦ 6, καὶ ἕτερα 6 εὐρεθέντα ἐν Ἑλλάδι, πλὴν ἐνός συμπλέγματος τοῦ δυτικοῦ ἀστοῦ καὶ τῶν κεφαλῶν τῶν ἵππων τοῦ ἀνατολικοῦ, σώζομένων ἐν χώρᾳ.

Τοιοῦτος εἶναι σήμερον ὁ οὐχὶ ὑπὸ τῶν αἰώνων, ἀλλ' ὑπὸ τῆς βαρβαρότητος τῶν ἀνθρώπων καταβληθεὶς οὗτος γίγας, ὠραιότερος ἐν τῇ μεγαλοπρεπείᾳ του καταστροφῆ ἀπὸ ὅλα τῆς γῆς τὰ οἰκοδομήματα ἐν τῇ ἀρχαιότερα τῶν καλλονῆ.

μητοὶ βοτανικοὶ ἀναζητοῦσι τὰ ὄρχισειδῆ φυτὰ ἀτινα, διὰ τὴν λαμπρὰν καὶ δαψιλῆ ἀνθοφορίαν, διὰ τὴν γλυκεῖαν ὀσμὴν καὶ τὸ περίεργον τοῦ σχήματος, καθιστάνονται ἄξια τῆς προτιμῆσεως τὴν ὁποίαν δεικνύουσι δι' αὐτὰς οἱ Εὐρωπαῖοι ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγριοι.

Ἡ εὐκαρπία τῆς γῆς εἰς τὰς Ἀντιλλίας (**), τὰς ἀληθεῖς ἐκεῖνας τῶν Μπαρβων νήσους, εἶναι τῶντι ἀκατανόητος· οἱ ἀνθρώποι ἐκεῖ δύνανται νὰ τρέφονται, καὶ νὰ τρέφονται καλῶς, χωρὶς ποτε νὰ ἐργάζονται. Γάλλος τις μάλιστα βεβαίως ὅτι ἐὰν δὲν ἡγάπων τὸ οἰνόπνευμα καὶ τὸ κυνῆριον, καὶ ἀντὶ ἑκατὸν φράγκων τὴν ἡμέραν δὲν ἤτελον συγκατα-

—❁❁❁—
ΟΠΩΡΑΙ ΚΑΙ ΦΥΤΑ
 ΤΗΣ
ΑΜΕΡΙΚΗΣ.

(Συνέχεια. Ἰδε Φυλλάδ. ΕΛ'.)

Ἄλλοι τὰ δένδρα εὐθυτενῆ καὶ ὑψηλότατα, γυμνὸν μὲν ἔχοντα τὸ στέλεχος ὡς κυπάρισσοι, στεροόμενα δὲ κλάδων πλαγίων, μηδὲ συνεχόμενα δι' οὐδενὸς παρασίτου φυτοῦ, ἀποτελοῦσιν εἶδος κτιρίου θολωτοῦ ὑποβασταζομένου ἀπὸ ἀπέραντον κιονοστοιχείαν. Ἡ γλῶσση εἶναι τοσούτῳ λεπτὴ καὶ εὐσχημος ὥστε νομίζει τις ὅτι ἐφιλοτεχνήθη ἀπὸ χειρὸς ἐπιτηδείαν κηπουροῦ. Καὶ πλῆθος πιθήκων καὶ ψιττακῶν ζωογονοῦσι τὴν βαρυτάτην ἐκείνην ἔρημον.

Παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν Κορδιλλέρων ἢ τῶν Ἀνδῶν (*), ἐκεῖ ὅθεν ἀρχοῦνται αἱ ἀχανέστεραι τῆς γῆς πεδιάδες, ἀναβλύζουσι ποταμοὶ οἵτινες, ἕως τοῦ φθάσαι εἰς τὸν Ὠκεανόν, διατρέγουσιν ὀκτὼ ἢ δέκα χιλιάδ σταδίων. Ἐκεῖ, φαίνεται, ὅτι ἡ φύσις κατέλειπεν εἰς τὸν ἀνθρώπον δείγματα τῆς προκτακλυσμαίας ἰσχύος τῆς· διότι ἐκεῖ ὑπάρχουσι καὶ δένδρα παραπλήσια ἐκεῖνων τῶν ὁποίων λείψανα εὐρίσκονται μεταξὺ τῶν ἀνθρακωρυχείων, ἐκεῖ καὶ ἡ γιγαντιαία στροβιλοφύρος ἀραουκάρια, ὑψηλότερα καὶ αὐτῶν τῶν ὑψηλοτέρων φοινίκων.

Κατὰ τὰς ζοφεράς ἐκεῖνας πεδιάδας ἢ θερμότης καὶ ἡ ὑγρασία γεννῶσι μυριάδας ἐντόμων καὶ ἔρπετων, ἢ ζωὴ διαδέχεται τὸν θάνατον μετ' ἀπιστεύτου ταχύτητος, καὶ τὸ στέλεχος ἐκάστου δένδρου ξηρανομένου καλύπτεται, ὅχι ἀπὸ χόρτον βραχύν καὶ σπάνιον ὡς εἰς τὰ ἡμέτερα δάση, ἀλλ' ἀπὸ φυτὰ εὐβλαστῆ καὶ πυκνότατα. Ἐκεῖ εἰσδύοντες οἱ ἀτρό-

Μήλον ἀμερικανὸν τῆς Ἀμερικῆς.

τίθεσθαι νὰ πωλῶσι τὴν ἐργασίαν τῶν. Ἡ φύσις προάγει οἴκοθεν πλοῦτη ἱκανὰ ὅχι μόνον νὰ θρέψωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ πλουτίσωσιν αὐτοὺς, ἀρκεῖ μόνον νὰ λαμβάνωσι τὸν κόπον νὰ τὰ συνάγωσιν. Ἐχουσι δάση ὀλόκληρα κακκοδένδρων, ἀπὸ τοῦ καρποῦ τῶν ὁποίων δύνανται νὰ φορτίσωσιν ἑκατοστύας πλοίων.

Ἡ πολυφορία τῶν καρποφόρων δένδρων εἶναι πραγματικῶς ἀπίστευτος. Ἰπάρχει τι δένδρον καλούμενον σαποτιλλέρη, ἀληθῶς γιγάντειον, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου καὶ αἱ μεγαλύτεραι μήλαι, καὶ αἱ μεγαλύτεραι ἄπιοι τῆς Εὐρώπης φαίνονται ὡς εὐτελέστατοι θάμνοι. Διὰ νὰ ὠριμάσῃ ὁ ἐπιζήτητος αὐτοῦ καρπὸς χρειαζόνται τέσσαρες μῆνες, τὸ δὲ ἀνθος βλαστάνει εὐθύς μετὰ τὴν συγκομιδὴν μετὰ ταχύ-

(*) Cordilleras καὶ Andes ὠνόμασαν οἱ κατακτηταὶ τῆς Μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς Ἴσπανοί, σειράς ὑψηλοτάτων ὄρεων.

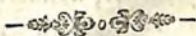
(**) Νῆσοι τοῦ ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ ὑπερὶ τὰς 800. κατοικούμεναι ὑπὸ 2,500,000 περίπου.

τητος ἀπαρδειγματίστου. Ἐκατὸν ἐκ τῶν καρπῶν τούτων ὁμοιοζώντων ὠραία μῆλα μεγάλα, τιμῶνται μίαν καὶ ἡμίσειαν περιπού δραχμῆν, καὶ ἐνίοτε ἐν μόνον δένδρον ἀποφέρει δύο καὶ τρεῖς χιλιάδας δραχμῶν κατ' ἔτος. Ὁ Κ. Tussac, συγγραφεὺς Γάλλος γνωστός καὶ ἀξιόπιστος, γράψας τὸ 1808 περὶ τῶν φυτῶν τῆς Ἀμερικῆς βεβαίωσι δτι ἶδεν εἰς Ἁγίον Δαμνίκον σαποτιλλέρην, ἥτις, κατὰ τὰ κατὰστικα τοῦ ἰδιοκτῆτου τὰ ὁποῖα παρετήρησεν ἰδίους ὀφθαλμοῖς, ἔδωκεν ἐπὶ ἐν ἔτος 6,600 δραχμῶν! Ἄν αἱ διακόσιαι χιλιάδες οἰκογένειαι αἰ κατοικοῦσαι ἐν Ἑλλάδι, εἶχον, πλὴν ὀλίγων τινῶν, ἀνά ἐν τοιοῦτον δένδρον, ἤθελον βεβαίως λογίζεσθαι εὐτυχέσταται.

Αἱ Ἀντίλλια ἔχουσι καὶ ἄλλους καρποὺς ὁμοιοζόντας κατὰ τὴν γεῦσιν τὸ κρέας, τοσοῦτον μάλιστα, ὥστε οἱ εὐρωπαῖοι οἱ γευόμενοι ἐξ αὐτῶν παρεσκευασμένων μαγειρικῶς, πιστεύουσι τῶνόντι ὅτι τρώγουσι κρέας.

Συνήθως αἱ ὀπῶραι τῆς Ἀμερικῆς εἶναι ὀγκωδέστεραι τῶν ἡμετέρων, ὡς τὸ ἀρμενικὸν μῆλον (βερμίκον) τῆς ἀντικρῦ εἰκόνας, ἢ καὶ ἀλλοῖου σχήματος.

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)

Ο ΠΡΟΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΝ ΕΡΩΣ. ΕΝ Τῇ ΝΗΣῶ ΛΕΥΚΑΔΙ.

— 0 —

Ἦν δώσωμεν τοῖς φιλομαθέσιν ἰδέαν τινὰ τῆς ἐν τῇ μικρᾷ ἡμῶν πόλει καλλιτεργείας τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν γένει, καὶ ἰδίως τῆς Νομισματικῆς, ἀρκεῖ ἡμῖν ἡ ἀναφέρωμεν τοὺς ἐνταῦθα μετ' ἀφοσιώσεως αὐτῇ ἐπομένους, καὶ περιγράψωμεν βραχέως ὅσον τὰ πρὸ πολλοῦ ἤδη ὑπάρχοντα ἐν αὐτῇ ἀξιολογώτερα Ἀρχαιολογικὰ Μουσεῖα, ἅτινα, καθ' ἃ ἐκ νομισμάτων μάλιστα συγκεκροτημένα, παρέχουσι ἡμῖν τὴν ἀφορμὴν τοῦ προτάξει λέξεις βραχείας τινὰς καὶ περὶ τῆς ἐρμηνεύσεως αὐτὰ Ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐκ ταύτης ὠφελείας πρὸς τοῦ ἀρχαίου βίου τὴν διαφώτισιν, τοῦ συνιστῶντος τὸ ἀντικείμενον πάσης Ἀρχαιολογίας, μὴ νομίζοντες τὴν ἀφορμὴν καὶ τὸν τόπον κατάλληλον πρὸς πλείονα περὶ τούτου Φιλολογικὴν ἀκριβολογίαν.

Ἡ Νομισματικὴ, ὡς καὶ τὸ αὐτῆς ἐμφαίνει ὄνομα, εἶναι Ἐπιστήμη, σκοπὸν προτιθεμένη τὴν σπουδὴν καὶ ἐρμηνίαν τῶν νομισμάτων καὶ μεταλλίων ἢ νομισματοσήμεων [Médailles]. Αὕτη, κλάδος τῆς Ἀρχαιολογίας, διέσωσεν ἡμῖν οὐκ ὀλίγας εἰδήσεις περὶ τε τῶν θρησκευμάτων καὶ τῆς πολιτικῆς τῶν Ἀρχαίων καταστάσεως, τῆς Γεωγραφίας καὶ Χρονολογίας καὶ ἱστορίας Λαῶν, ὧν ἐν τοῖς Συγγραφεῦσιν, τ' ὀνομαζόμενον οἰδαμεν. Ἐκαστὸν Νομισματικὸν μνημεῖο, καὶ

διότι σύγχρονος τοῦ πρὸς ἃ ἀναφέρεται γεγονόςτος ὁμολογία, καὶ διότι μὴ ὑποκείμενον, ὡς τὰ χειρογράφων χωρία, νὰ διαφθαῖ ἢ ἐπιτηρηθῇ ξέναις χερσίν, ἀποβαίνει βέβαια παντὸς ἄλλου ἀξιολογώτερον. Τὰ μετὰλλια δὲ χρησιμεύουσι προσέτι ἰδίως καὶ πρὸς ἐκτίμησιν τῆς Ἀρχαίων καλλιτεχνίας, ἅτε προσφέροντα ἡμῖν τὴν παράστασιν πλείστον ἀξιολόγων μνημείων, οἷον τὸ φέρον τύπον τοῦ Φαρνεσίου λεγομένου Ἡρακλέους, τῆς Κνιδίας Ἀφροδίτης καὶ ἄλλα· καὶ δὴ καὶ τῶν διαφόρων τῶν τεχνῶν φάσεων, τῆς γενέσεως αὐτῶν, τῆς προόδου καὶ τῆς παρακμῆς των, πρὸς δε παρέχουσι καὶ πλουσίαν φιλολογικῶν γνώσεων πηγὴν, δι' ἧν πλείστα μεθρημίνευνται χωρία τῶν κλασικῶν Συγγραφέων. (α)

Ταῦτα καὶ τὰ πολλὰ ἄλλα τῆς Ἐπιστήμης ὠφελήματα καὶ οἱ Λευκάδιοι Ἀρχαιομαθεῖς πρὸ πολλοῦ ἤδη αισθανθέντες, οὐ μικρὸν ἀπεδείξαντο ζῆλον ἐν τε τῇ συλλογῇ καὶ μελέτῃ παντὸς μνημείου τῆς Ἀρχαιότητος, μάλιστα δὲ τῶν νομισμάτων, ὅθεν [ἵνα παρασιωπήσωμεν τ' ἀτελέστερα ἄλλα καὶ ἀρτισύστατα] συνεκροτήθησαν ἐξ ὁποσοῦν πλούσια Ἀρχαιολογικὰ Μουσεῖα, κοσμοῦντα ἤδη καὶ τιμῶντα τὴν μικρὰν πόλιν μας, καὶ γενναίως πάντοτε προσφερόμενα ταῖς τὴν ἐπιστήμην θεραπεύουσιν. Ταῦτα δ' εἰσὶ τῶν ΚΚ. Δρ. Δ. Πετριτσοπούλου (β), Δρ. Σπ. Ζαμπελίου, Δρ. Π. Κατσαίτου (γ), Κυρ. Φ. Δάστονος, Κυρ. Ν. Ζαμπελίου, καὶ Κυρ. Ἀνδ. Σταύρου, ἐν οἷς, ὡς λέγεται, προέχει τὸ τοῦ πρώτου, καὶ διότι πλουσιώτερον, καὶ διότι παλαιότερον. Δυπούμεθα δὲ ὅτι, περιστάσεις μὴ ὑπ' ἡμῶν ἐξαρτώμεναι, παρεμπόδισαν ἄχρι τῆς ὥρας τὴν ἀπάντων τούτων ἐπίσκεψίν μας, ὅπως οὕτω δυνηθῶμεν νὰ δώσωμεν τοῖς φίλοις τῆς ἐπιστήμης τὴν ὅσον οἷον τε σαφῆ αὐτῶν καὶ πλήρη περιγραφὴν. Ἐπαρκεσθῶμεν λοιπὸν, πρὸς τὸ παρὸν, ταῖς ὀλίγαις, ἃς ἐτύχομεν πληροφορίας περὶ τοῦ Μουσείου Δάστονος, καὶ ταῖς ὁποσοῦν πληρεστεράς ἄλλαις περὶ ἐκείνου τοῦ Δρ. Κατσαίτου, ὅπερ, τυχόντες τῆς χάριτος, ἐπὶ πολλὰς ἐπεσκεψάμεθα ἡμέρας.

Καὶ τὸ μὲν Μουσεῖον Δάστη πεπλούτισται ὑπὸ πολλῶν ἀξίων λόγου τῆς Σφραγιδογλυφίας ἔργων [Δακτυλιολίθων], καὶ τῆς Μεταλλουργικῆς [πολεμικῶν ἐργαλείων], μάλιστα δὲ ὑπὸ Νομισμάτων παντοίων, ὑπερβαίνοντων τὰ 700. Ἐκ τούτων τὰ μὲν εἰς 80 ἀναφέρονται Ἑλληνικὰς πόλεις, τὰ δὲ εἰς 16 μὴ Ἑλληνικὰς καὶ ἐκ τῶν πρώτων τὰ 182 ἀνήκουσι τῇ

(α) Barthelemy, Numismatiqu. Anc. pag. 7 καὶ Millin Dict. des Beaux Arts in V. Numismatique.

(β) Τὰ πλείστα ὁ Κύριος οὗτος, ἴσως δὲ καὶ τὰ ἀξιολογώτερα Λευκάδια Νομίσματα ἐξέδωσεν ἐν τῷ αὐτοῦ Saggio Storico sulle prime età di Leucadia. Firenze 1814, καὶ ἐν τῷ Seguito delle Medaglie Leucadie. Padova 1815. καὶ ἐν τῷ Illustraz. d' una Medagl. Leucadia inedita. Padova 1821.— Ὡς γνωστὸν, τὸ πρῶτον τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ δὲν εἶναι πολλῆς πίστεως ἀξίον. Σ. Β.

(γ) Ὁ Κύριος οὗτος, Κεφαλλῆν, διαμένει, ὡς Πρωτοδικὴς περὶ τὰ 42 ἤδη ἔτη ἐνταῦθα, ὅπου καὶ τὸ πλείστον τοῦ Μουσείου του συνέλεξατο.

Λευκάδι, ὧν τὰ ἐπισημότερα εἰσι τὸ τῆς Λεσβίας Σαυφούς (α), τὸ τῆς Λευκαδίας Φιλαίνιδος Ποιητρίας, ἀκμασάσης περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Σωκράτους (β), καὶ τὰ μαρτυροῦντα πολλῶν Λευκαδίων Ἀρχόντων ὀνόματα, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀναβαίνει μέχρι τῶν 36 (γ). Τὸ Μουσεῖον κεκόσμηται προσέτι καὶ ὑπὸ πλουσίας Νομισματικῆς Βιβλιοθήκης, ἐν ἧ διαπρέπει τὸ πολῦτομον τοῦ Μιονέ σύγγραμμ.κ.

Τὸ δὲ Μουσεῖον Κατσαίτη, πολλὸ ἴσως τούτου ἀξιολογώτερον, δυνάμεθα νὰ περιγράψωμεν ὡπωσοῦν ἀκριβέστερον, καθ' ὃ ἐπισκεφθέντες αὐτὸ πωλλάκις.

Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν τὴν εὐχαρίστησίν μας καὶ διότι εὗρομεν τὸν Κύριον αὐτοῦ πολλὰ περὶ τὴν ἐπαύξησιν καὶ βελτιώσιν του προσπαθοῦντα, καὶ διότι ἐπιμελεῖται εἰς τὴν Ἐπιστημονικὴν τῶν μνημείων καταγραφὴν καὶ μελέτην. Εἰς τοῦτο δ' ἔτι μᾶλλον ἐπέισθημεν, εὐτυχῆσαντες νὰ ἰδῶμεν καὶ ἔτοιμον αὐτοῦ Ἀρχαιολογικὸν πόνημα, προῖον μακρῆς πείρας καὶ μελέτης, ἐπιγεγραμμένον « Νομισματικὸν Εὐρετήριο, ἐν Ἀλφαριθμητικῇ τάξει, τῶν Κυρίων τύπων, ἐν ᾧ περιλαμβάνονται οἱ τε συμβολικοὶ τύποι καὶ αἱ εἰκόνες, καὶ ἐπιγραφαὶ τῶν Βασιλικῶν Νομισμάτων παντὸς ἔθνους τῆς Ἀρχαιότητος. » Εὐχῆς δ' ἔργον ἤθελεν εἶσθαι, νὰ τύχῃ ὁ φιλόπονος αὐτοῦ συντάκτης καὶ τῆς ἀπαιτουμένης εἰς τὴν ἐκδοσὶν του εὐκαιρίας.

Τὸ Μουσεῖον τέτακται καὶ διήρηται κατὰ τὴν τοῦ Σεστίνης Νομισματικῆς Γεωγραφίας (δ) καὶ περιλαμβάνει ἄ. Πλείστια πολλῶν εἰδῶν ἀνεκδότους Ἐπιγραφὰς καὶ Κεραμοτυπίας, μάλιστα δὲ Λευκαδικὰς β'. Ἔργα τῆς Γλυπτικῆς, οἷον κάλπας ἐπιταφίους, ἀγαλμάτια, σκεῦη καὶ ἀγγεῖα κατασκευῆς καὶ χρήσεως διαφόρου γ'. Ἔργα τῆς Χαλουργικῆς, οἷον πολεμικῆς ἐργαλεῖα, σταθμὰ, ὀριχαλκίνοις ἀστραγάλου κ. τ. λ. δ'. Ἔργα τῆς Σφραγιδογραφίας, οἷον δακτύλια ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ. ε'. Ἔργα τῆς Νομισματικῆς, οἷον Νομίσματα καὶ νομισματοσχημα.

Καὶ τῶν Νομισμάτων (ὧν τὰ μὲν ἀνήκουσιν εἰς 107. Ἑλλ. πόλεις, τὰ δὲ εἰς 17 μὴ Ἑλληνικὰς), ἄλλα μὲν εἰσι Ῥωμαϊκὰ, οἷον Αὐτοκρατορικὰ, Οἰκογενειακὰ καὶ τινα τοῖς ἀγῶσιν ἀναφερόμενα (*Ludi saeculares et ludi florales* (ε)), ἄλλα δὲ Ἑλληνικὰ (ὑπὲρ τὰ 1000), ἐξ ὧν 31 μὲν ἀνήκουσιν ἰσαριθμοῖς Λευκαδίοις Ἀρχουσιν, 53 δὲ διαφόροις τῆς Νήσου ἰστορικαῖς περιστάσιν. Ἐκ τούτων ἄξια παρατηρήσεως εἰσι τὰ μετέντυπα, ἧτοι τὰ φέροντα ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου αὐτῶν τύπου (ὅς ἦν κεφαλὴ Ἀθηνᾶς καὶ χεῖμαίρα)

(α) Ὅμοιον αὐτοῦ ἐξέδ. ὁ Πετριτσόπουλος ἐν τῷ αὐτοῦ *Seguito delle Medagl. Leucadie.*

(β) *Wolfius in Vita Philaenides* καὶ Πετριτσόπουλ. ὅς ὁμοιον νόμισμα ἐξέδ. ἐν τῷ αὐτοῦ *Saggio Stor. sulle prime età di Leucadia.*

(γ) Τινὰ αὐτῶν ἐξέδ. ὑπὸ Πετριτσόπ. αὐτόθι. Σελ. 47.

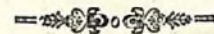
(δ) *Classes Générales seu Monnetta vetus.*—*Firenze-1821.*

(ε) *Vaslet introd. alla Sienza delle Antiq. Rom. pag-113 Palermo 1811.*

τύπον νεώτερον ἄλλον, οἷον ἔφιππον μὲν ἐπὶ τῆς Ἀθηνᾶς μετὰ τῆς ἐπιγραφ. ΦΙΑΠΗΠΟΥ, κεφαλὴν δὲ ταινοφόρον ἐπὶ τῆς χεῖμαίρας. Προσέτι ἄξια προσοχῆς εἰσιν καὶ τὰ—α. Τὸ τῶν Θεβαίων, ἀργυροῦν, φέρον κεφαλὴν Ἡρας, ἀφ' ἑτέρου τὸν Κάδμον ἐνοπλον καὶ ἀποβαίνοντα τῆς νηὸς μετὰ τῆς ἐπιγραφ. ΘΗΒΑΙΩΝ β'. Τὸ Μέταλλον, ὅπερ ὡς θραβεῖον ποιητικῶν διαγωνισμοῦ προσέφερον οἱ Ἀθηναῖοι Διονυσίῳ τῷ Περσ-βυτέρῳ. Ἐν αὐτῷ φαίνεται ἐξ ἐνὸς μὲν ἡ τοῦ Τυράννου κεφαλὴ, κρανοφόρος, ἀφ' ἑτέρου δὲ Γλαυξ, προσωπεῖον, καὶ διωτὶς, μετὰ τῆς ἐπιγραφ. ΑΘΗ. ΠΙΚΗΤΗΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ—καὶ γ'. Τὸ νόμισμα τῶν Λευκαδίων, φέρον ἀφ' ἐνὸς μὲν Πήγασον, ἀφ' ἑτέρου δὲ Τρίαιναν μετὰ τῆς Ἐπιγραφῆς ΔΕΥΚΑΔΙΩΝ ΑΘΗ.— Πρὸς τούτοις καταλεκτέα καὶ τὰ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Κυρίου Κατσαίτη Νομισματικὰ Σύγγραμματα.

Καὶ τσαῦτα ἱκανὰ εἰς ἀπόδειξιν τοῦ πρὸς τὰ Ἀρχαιολογικὰ ζήλου ἐν τῇ μικρᾷ ἡμῶν Πατρίδι, ὅστις, νομίζομεν, ἀναφέρεται ἐκ τῶν περιστοιχούντων ἡμᾶς σωζομένων πλείστων τῆς Ἀρχαιολογίας ἀντικειμένων, οἷον τῶν Κυκλωπίων τειχῶν, τῶν ἐρειπίων τῆς Λευκάδος, τῶν Ναῶν (Ἀπόλλωνος καὶ Ἡρας), τοῦ Ἄλματος, τῶν λειψάνων τειχοδομίας ἐν Βασιλικῇ καὶ Ἐξανθείᾳ, τῶν ἀπείρων Νομισμάτων καὶ ἐπιγραφῶν, τῶν μνημάτων, χωμάτων, καλπῶν κ. τ. λ τασούτων ἰσχυρῶν ἐλατηρίων τοῦ πρὸς τὰ ἀρχαῖα ζήλου οὐ μόνον τοῖς πεπαιδευμένοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπλῶς εὐκισθητοῖς καὶ θελγομένοις εἰς τὰ μαρτύρια τῆς προγονικῆς δόξης.

Ἰ. Ν. Σταματέλος, Λευκάδιος.

Φίλτα τε φίλε!

Τὴν 17 Αὐγούστου ἡμῖν παράνυμφος εἰς τὴν στεφάνωσιν δούλου τινὸς τοῦ πρίγγιπος ὑφ' ὃν διατρίβω. Ἐπειδὴ δὲ μοι ἀφάνη περίεργος ἡ ἐθιμοταξία τοῦ γάμου ἐν τοῖς τόποις τούτοις, θέλω διὰ τῆς παρούσης μου νὰ σοὶ περιγράψω αὐτὸν, ὅσον εὐκρινέστερον δυναθῶ. Θὰ σοὶ ἀφήσω ὅμως τινὰς ἀπορίας, διότι καὶ εἰς ταύτας ὄχι μόνον ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, εἴμαι βέβαιος, ἀποροῦσιν, ὡς ἐνίοτε ὀλοκλήρους μῆνας περὶ τοῦ ἡλίου ἐνταῦθα ἀποροῦμεν, ἂν διατρέχῃ εἰσέτι τὸν δρόμον, ἢ τὸν παρήλαξεν, ἢ ἂν ἀφήσας οὕτω τὴν Ῥωσίαν νὰ ἀποκρυσταλωθῇ, ἀπεκρυσταλώθῃ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸ μαῦρον χιονοφόρον νέφος.

Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ τοῦ γάμου. Ὁ γάμος ἔμελλε νὰ τελεσθῇ τὴν Κυριακὴν, τὴν δὲ παραμονὴν αὐτοῦ ἦλθεν ὁ γαμβρὸς μετὰ τῆς παρανύμφου καὶ τῶν ὑποπαρανύμφων, τριῶν τὸν ἀριθμὸν, καὶ μοι προσέφερον δύο μεγίστας κουλούρας, τόσον ὅμως μεγάλας, ὥστε μοὶ ἐπῆλθε ἡ παρομοίωσις αὐτῶν πρὸς τὰς ὑπὸ τῆς παροιμίας ἀναφερομένας, ἢ ἂν κάμ' ὁ Μάρτυς δυὸ νερά κι' Ἀπρίλης ἄλλο ἓνα, νὰ διτῆς . . .

τὴν συμβουλευούσιν νὰ κρυφθῆ διὰ νὰ μὴ τὴν εὕρῃ ὁ γαμβρός. Ἐκεῖνος ὁμῶς, γνωρίζων ποῦ ἦν κεκρυμμένη, τρέχει πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος καὶ τὴν εὕρισκει. Τότε δ' ἀφοῦ πρῶτον πάντες συνήχθημεν, ὁ εὐταξίας τοῦ Γαμβροῦ λέγει εἰς τὴν παράθυρον «εὐλόγησον τοὺς νυμφίους», καὶ ἐπειρῶν λέγει «Ὁ θεὸς νὰ τοὺς εὐλογῆσῃ.»

Μετὰ τὴν εὐλογίαν ἔλαβον ἐγὼ ὁ παράθυρος μανδύλιον, οὗτινος τὴν ἄλλην ἄκραν ἔδωκα εἰς τὸν Γαμβρόν· μετὰ ταῦτα δ' ὁ εὐταξίας τοῦ καὶ κατὰ σειράν οἱ ἄλλοι παράθυροι γυρίζομεν πέραξ τῆς νύμφης, ἥτις ἀθήται περικυκλωμένη ἀπὸ τὰς παραθύρους τῆς αὐτῆς δὲ τὴν παραινούν νὰ μὴ γίνῃ σύζυγος. Ἄλλ' εἰς τὸν τρίτον γύρον τὸ πρᾶγμα ἔγινε σπουδαῖον, διότι ὁ Γαμβρός διέκρινε τὴν νύμφην, καὶ δράξας αὐτὴν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ, ἐναπέθεσεν εἰς τῆς παρειαῖς αὐτῆς φίλημα ἡχηρότερον τοῦ πιπυλισματος τῶν κογχυλίων, ταῦτο δὲ ἀφοῦ ἔρις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν νεανίδων διηγέρθη.

Ἐλησμώνησα νὰ σ' εἰπῶ τὸ περιεργότατον, ὅτι πρὶν τοῦ σκεπάσματος πωλοῦν τὴν νύμφην, τότε δὲ ὁ γαμβρός τὴν ἀγοράζει δίδων ὅσα δύναται, ἀλλὰ ὁ δυστυχὴς πωλητὴς πρέπει νὰ δραπετεύσῃ ὅσον ταχύτερον δύναται, διότι τὸν δέρνουν ἀνιλεῶς. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ σκεπάσματος ἡ κουμπάρα στρώνει τὴν νυμφικὴν κλίνην, καὶ ὅλοι εὐχονται καλὴν νύκτα εἰς τοὺς νεονύμφους. Τὴν δὲ πρωῖαν ἡ παράθυρος ἔχει χρέος νὰ εἰσέλθῃ πρώτη πρὸς αὐτοὺς, καὶ ν' ἀπαντήσῃ εἰς ἐρωτήσεις ἀδιακρίτους τῶν προσκεκλημένων.

Γ. Μ.

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΜΕΤΑΤΟΠΙΣΙΣ ΟΙΚΙΩΝ.

Κατὰ τὴν ἐν Νεοβοράκω τῆς Ἀμερικῆς διαποιθήν μου, εἶδον ἔργον τεχνικὸν ἄξιον πολλοῦ λόγου. Ἐπρόκειτο, διὰ νὰ πλατυνθῆ τις ὁδὸς, νὰ μετατοπισθῶσι δύο ὀλόκληροι οἰκίαι. Τὸ πρᾶγμα φαίνεται παράδοξον· οὐχ ἦν τὸν ὅμως καὶ ἐσχεδίσθη καὶ ἐξετελέσθη. Τῶν μηχανικῶν μέσων, ὅσων ἐγένετο πρὸς τοῦτο χρῆσις, ἡ ἐφεύρεσις ὀφείλεται εἰς τὸν Συμεῶνα Βράουν, ὅστις μοὶ τὰ περιέγραψε μόνος. Μοὶ ἐφάνησαν δὲ τοσοῦτον ἀπλᾶ, ὥστε νομίζω περιττὸν νὰ ἐμφιλοχωρήσω εἰς ἐρμηνεῖαν λεπτομερεστέραν τῆς παρουσίας.

Ὅτι πολλάκις μετατοπίσθησαν οἰκίαι ξύλινοι, τοῦτο γνωστὸν πρὸς πολλοὺς· ἀλλὰ μεταθεσις οἰκίας ἐκ πλίνθων ἐψημένων κατεσκευασμένης, παρέχει βεβαίως πολλὰς καὶ ἀπείρους δυσκολίας. Αἱ δύο οἰκίαι αἵτινες, ὡς προείπομεν, ἐπρόκειτο νὰ μετατοπισθῶσι εἰς ἀπόστασιν ὀριζόντιον δώδεκα ποδῶν, εἶχον οἰκοδομηθῆ, συγχρόνως καὶ ἐπὶ τῆ βάσει ὁμοιομόρφου σχεδίου. Εἶχον δὲ ἀμφοτέραι 45 μὲν ποδῶν βάθος, 25 δὲ ὕψος, ἐξαιρουμένης τῆς στέγης μετὰ τοῦ καπνοδόχου, πρόσφιν πλατεῖαν 45 πόδας.

Ἰδού πᾶς μετατοπίσθησαν·

Ἐν πρώτῳ ἔλαβον ὑπ' αὐτὰς παραλλήλως πρὸς τὴν ὁδὸν, καὶ ἑπομένως μετὰ τὸ ἔδαφος, στρωτῆρας ὀγκώδεις, οἵτινες ἀπεκριντες τρεῖς πόδας ἀπ' ἀλλή-

λων, ἐτέθησαν καθ' ὅλον τὸ μήκος τοῦ κτιρίου, αἱ δὲ ἄκραι των, διαπεράσασαι τοὺς πλαγίους τοίχους, ὑπερέβησαν ἱκανοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐστηρίχθησαν ἐπὶ ξύλων ὀγκωδῶν ὡς ἐπὶ ὑπομοχλίων κειμένων μακρὰν τοῦ τοίχου.

Ἡ αὐτὴ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία ἐγένετο καὶ κατὰ τὸ πλάτος τῆς οἰκοδομῆς, ἀνοιχθειῶν ὡσαύτως ὁπῶν ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν προσφῶν καὶ τῶν παραλλήλων μεσοτοίχων, καὶ διαπερασθέντων ἐτέρων στρωτῆρων, οἵτινες συνήφθησαν μετὰ τῶν πρώτων, καὶ μετὰ τῆς ἐσχάρας τῆς κειμένης κατὰ μήκος τοῦ κτιρίου ἐντὸς τῶν τοίχων, κατὰ διεύθυνσιν ὀρθογώνιον ὡς πρὸς τοὺς ἄλλους.

Μετὰ ταῦτα εἰσῆχθησαν σφῆνες πρὸς τὴν συναφὴν τῶν στρωτῆρων μετὰ τῶν ὑπομοχλίων συγχρόνως ὅλα, καὶ διὰ κτύπων ὁμοίων καὶ κανονικῶν, οὕτως ὥστε ἀνυψωθέντα τὰ κτίρια ἐπὶ τῶν στρωτῆρων, διεχωρίσθησαν ἀπὸ τῶν θεμελίων. Τὰ θεμέλια κατεδαφίσθησαν τότε ἀκινδύνως, ἀλλὰ τῶσιν μόνον ὅσῳ ἐχρειάζετο διὰ νὰ τοποθετηθῶσι τὰ συνήθη ὀλισθηρὰ ἐργαλεῖα. (glissoires) Εἰς δὲ τὸ κενὸν τὸ μεταξὺ τῶν ἐργαλείων τούτων καὶ τῆς ξυλίνης τῶν στρωτῆρων ἐσχάρας ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ οἰκοδομῆ, εἰσῆχθησαν ξύλινα ἐπιμήκη ὀλισθηρὰ ὑπομόχλια ὡς τὰ ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ναυπηγοῖς. Καὶ μετὰ ταῦτα εἰσαχθειῶν ἐτέρων σφηνῶν εἰς τὸ μεταξὺ τῶν ὑπομοχλίων καὶ τῶν στρωτῆρων τῆς ἐσχάρας κενόν, αἱ μὲν πρώται σφῆνες συνεσφιγγθησαν μετὰ τῶν ὀλισθηρῶν ἐργαλείων, τῶν ὑπομοχλίων καὶ τῶν στρωτῆρων τῆς ἐσχάρας, τὸ δὲ κτίριον ἀνυψώθη μέχρι τοῦ ὀρισμένου ὕψους. Οὕτως, τὰ μὲν ἄκρα τῶν στρωτῆρων, μὴ στηριζόμενα πλέον ἐπὶ τῶν ἔξω τῆς οἰκίας ὀγκωδῶν ὑπομοχλίων ἐξήχθησαν τῆς θέσεώς των ὡς ἀνωφερῆ, ἡ δὲ οἰκία εὐρέθη ἐτοιμὴ εἰς κίνησιν.

Ἡ κίνησις αὕτη ἐνηργήθη εὐκόλως διὰ τῆς στρωφῆς κοχλιῶν τινῶν ὀριζοντιῶς τοποθετηθέντων ἐπὶ ἀκινήτου στρωτῆρος· Ἡ δύναμις ἡ ἐνεργοῦσα κατεῦθεθεν ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν ὀλισθηρῶν ὑπομοχλίων ἐκίνησεν αὐτὰ, ταῦτα δὲ κινηθέντα ἔφερον ὑπ' αὐτὰς ὅλον τὸν σύνδεσμον τῆς διὰ στρωτῆρων ἐσχάρας, καὶ ἐπομένως ὀλόκληρον τὴν ἐπὶ τῆς ἐσχάρας οἰκοδομῆν.

Ὅταν δὲ αἱ οἰκίαι ἐφθασαν εἰς τὰ προπαρασκευασθέντα· δι' αὐτὰς νέα θεμέλια, ἐξήχθησαν ἐν πρὸς ἐν ὅλα τὰ εἰσαχθέντα προηγουμένως ὑπ' αὐτῶν ξύλα, καὶ αἱ οἰκίαι ἐκάθησαν ἐπὶ τῶν θεμελίων τούτων.

Καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τῆς περιέργου ταύτης ἐργασίας καὶ ὁδοποιίας τῶν οἰκίων, οἱ κάτοικοι αὐτῶν ἐξηκολούθουν μένοντες ἐντὸς αὐτῶν, καὶ καταγινόμενοι εἰς τὰ συνήθη ἔργα των χωρὶς νὰ λάβωσιν οὐδεμίαν προφύλαξιν.

Δύοις τοῦ ἐν τῷ Φυλλ. ΕΒ'. αἰρήματος.
Θρόνος—Όνος—Κρόνος—Χρόνος.

ΑΙΝΙΓΜΑ.

Κυρία τις περιετοιχισμένη ὑπὸ τῶν υἱῶν, τῶν θυγατέρων καὶ τῶν ἐγγόνων τῆς, ἐπανηγύριζε τὴν δεκάτην ἐκ τῆν ἐπέτειον τῶν γενεθλίων τῆς. Πῶς τοῦτο;